

LEGJOBB KÖNYVEK

A PAVLINOI CSODA

IRTA
ABONYI ÁRPÁD

AZ ÉRDEKES UJSÁG KIADÁSA
BUDAPEST

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2013
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5406-14-0 (online)
MEK-11875

ELSŐ FEJEZET.

I.

Boldog emlékezetű IV. Ahmed szultán, az akkoriban még nagy és egészséges ozman birodalom minden igazhívőjének fájdalmas megdöbbenésére egy szép napon megparancsolta, hogy valaki csak a birodalom emberséges alattvalói közül pipázáson kaphat és egyszeri intelemre nem veti tüzre ezen pokolra való plántát: hajlékony bambusz pálcával elsőbben megveressék, ismétlés esetén azonban füleitől is fosztassék meg, mivelhogy „süketségben és alávaló vétekben tisztátalannak lenni találtatott.” - Ha ki pedig asszony személy volna, helyette az ő férje, fiu testvére, gazdája vagy apja veressék meg. A birodalom rabszolgái, legyenek bár férfiak, vagy nők, ifjak, vagy öregek, ellenben szájukba vehetik a füstölgő plántát és eladhatják tökéletlen testüket a gonosznak. A khánok-khánja ő velük nem törődik. Vigye el őket az ördög.

Haragos irádéjában külön-külön is megjelölte ezenkívül a nagy ur mindazon illedelmetlen dohányfajtákat, melyeknek fölpipázása különösképpen meghempergeti a Próféta engedetlen gyermekét a bűnnek fertőjében. Proscribálva volt legelső helyen a Ruméliában termő, arany-sárga jenidise-vardari dohány, melyet „Aala-Göbek” néven tisztelt és tisztel alázatos hódolattal mai napig is az egész muzulmán világ. Proscribálva volt másodsorban a Fekete-tenger partjain tenyésző „Szamszun” és a Közép-tenger mellett viruló fekete „Latakia”, mely az arabok kincse. Harmadsorban a bronz-vörös „Trebinjei”, mely a régi trebinjei vilajet igazhívőinek szívét töltötte el igaz örömmel és páratlan gyönyörűséggel táguló cimpáikat. Majd hosszú sorban a többi dohányfajta következett. A tulságosan boldog-emlékezetű szultán egyetlenegy valamirevaló fajtát sem felejtett ki mérges irádéjából, mely az okon inkább egy lelkiismeretes finánc listájához, semmint császári parancshoz hasonlított és módfelett megszomorította a Próféta gyermekeit.

De persze, engedetlen gyermekeknek bizonyultak.

Hiába suhogott a bambusz Stambulban is, a provinciákon is, hiába esett porba egy csomó levágott fül: a veszedelmesnek és szerfölött „piszkos”-nak becsmért duhan erősebb legény volt, mint a khánok khánja. Diadalmasan hódított tovább is mindenfelé és nem lehetett legigázni semmiképen. Belopódzott még a nagy ur háremébe is, bár ezer vizsga szem őrizte az ajtókat és az ajtókon a kulcslyukakat. S egy napon bizony megtörtént, hogy az ingerült szultán tulajdon uri kezével fenytette meg egyik szépséges hölgyét, akinek piros ajkán megérezte a tilalmas élvezetet.

Mindez nem használt, sőt alig néhány hét múlva majdnem csunya komédia lett belőle. A hadsereg virágai, a vitézségükre, tekintélyükre és pénzükre kevély janicsárok, kik voltaképpen ritka tökéletes gazemberek voltak, szerfölött zokon vették a tilalmat. Apró rézpipákban valamennyi a pompás zamatu trebinjei dohánynak hódolt és mert főleg ők szívták, arisztokratikus gögjükben: minden dohányok urá-nak nevezték el.

A szultán parancsa az ő szájukból is ki akarta ütni a csöpp pipát, csak hogy az nem ment olyan könnyen. A vitéz virágszálak összeröföntek és megüzenték a Kapudán basának, hogy vagy kegyelmesebben hangolja irántuk a padisah szívét, vagy bejönnek Sztambulba és huszonnégy óra múlva már ott leszen háromlábu bográcsuk az Atmaidánon: megnézheti a szultán is, ha kedve tartja. Ez a szemtelen üzenet forradalmat, gyújtogatást, emberfejek hullását, gyakorta trónváltozást is jelentett - nagyon jól ismerték komolyságát a fényes Portán és ezuttal sem értették félre.

A szultán megengedte a virágszálaknak, hogy továbbra is hivei maradhatnak a trebinjei duhannak, de kikötötte, hogy kizárólag csakis ők pipázhatják és senki másnak belőle nem adhatnak. Aki visszaél az engedélylyel - fejével játszik.

A virágszálak vállat vontak erre a fenyegetésre és szakasztott úgy tettek, mint addig. Adták-vették a dohányt idegennek, jó barátnak, kit pénzért, kit ingyen. Mi köze a szultánnak az ő dohányukhoz? Miféle értelmetlen beszéd legyen az, hogy ne adhassa szép szóért, pénzért bármely igazhívő azt, ami az övé? Fegyverét, ingét, szolgáját, leányát eladhatja - dohányát nem. Miféle oktan pityegés ez?

Tehát füttyültek a fenyegetésre, punktum.

*

Ezóta eltelt egynéhány század. Az ozman birodalom már nem nagy és nem egészséges többé, de a felfogás ebben és más hasonló dologban nem változott. A magas Porta, akarva, nem akarva, sok mindenféle nyugati bolondságot behozott a Kelet kapuján, hogy egy kicsit megboszosztassa velők az ő gyermekeit - az opium, a hasis és dohány azonban mindvégig „ne nyulj hozzám” maradt a török közigazgatás főemberei előtt. Ehhez a szentháromsághoz nem mertek nyulni.

Ám úgy fordult, hogy egy zimankós októberi naptól kezdve két szép tartománynyal megint szegényebb lett a félhold és ettől kezdve sem a mostari bég, sem a plevljei aga, sem a sarajevói nagyságos basa, de még a stambuli boldogságos (devletli) Musir sem parancsolt többé az igazhívőknek, hanem az osztrák. S az idegen parancsoló bizony hozzányult a szentháromsághoz is, mint minden máshoz. A vallást kivéve, jóformán valamennyi ősiség megérezte a nyugoti civilizáció áldásait.

Az áldás természetesen a dohányt sem kímélte. Megjelent egy csomó osztrák beamter, tele irtak néhány vagon sárga és kék aktapapirost, fölragasztottak vagy tíz kosár stemplit, a sok stemplis irka-firka szétrepült a két tartományban és megvitte Allah gyermekeinek a furcsa hirt, hogy ezután így és így leszzen... „uprava” (trafik) leszzen, mert a dohány ezután így meg amugy... monopolium... kincstár... pénzbírság... tömlőc stb. stb.

Óh, mi szörnyű keveset értett ebből a jámbor Miljutin valahol Csiflikben, vagy a hirtelenvérű Stanko valahol a staro-slanoi hegyek között, hol öt juhocskája és két sovány kecskéje mint viaskodék a farkasokkal! És óh, be megcsalódtak a hivatalos betüvetés osztrák masinái, midőn azt képzelték, hogy mindaz magától értetődik és tisztára schmarn!

Holott nem úgy történt.

Mert amikor végre kitapasztalta Milutin valahol Csiflikben és Stanko valahol a hegyek között, hogy az idegen nem tréfál a teméntelen stemplis papirossal és a „Bosansko-hercegovacska duhanska uprava”, „Bosnisch-hercegovinische Tabak-Regie” (magyarul nem írhatom, mert efféle barbár felirat nem létezik) csakugyan működni kezd, neki állt gondolkozni. Nini, váltott át agyán az ósdi észjárás - hát így vagyunk! Immár ne lehessen övé, engedelem nélkül, ami az övé? Miképpen legyen az, hogy ő, Joan Stanko, beszolgáltassa négy forint fejében a duhanska upravának azt a dohányt, melyet a duhanska uprava egy hónappal később tíz forintért adna neki vissza cifra skatulyában - ha kérné? És hogy ő szívhatja ugyan a maga dohányát, de másnak nem adhatja, különben így meg amugy leszzen! Micsoda értelmetlen beszéd ez?

Tehát füttyül az upravára, punktum.

Látni való, hogy Joan Stanko szórul-szóra hasonlóképpen gondolkozott, mint ama rettentően boldog emlékezetű Ahmed szultán virágszálai a hajdankorban.

Midőn a bronz-vörös dohánykirály, a kitűnő zamatu, illatos „Najfiniji Trebinjski” érni kezdett, Joan Stankot, aki, ha nem tanyázott a hegyek közt: Plevlje legvégső kunyhói egyikében lakott, elkezdte enni a méreg. Mert ami sok, az imhol neki is elég! Mert bár kitér a bolondnak minden jóra való ember, de a kötekedő bolond végre is kiugrasztja emberséges türelméből az igazhívót.

Nem is egy finánc, de két finánc, sőt három finánc is beleütötte orrát dohánypalántái közé, mióta érésben vannak. Miképpen lehessen ezt tűrni?

A bronz-vörös „minden dohányok ura” ezalatt fenséges nyugalommal sütkérezik mindeme viták és ravaszkodások között a napon. Őfelsége egykedvűen terjed, növekszik, érik. Leveleinek világos sárgasága lassanként közelebb simul a nyers réz színéhez, míg végül bronz-vörössé válik és le lehet szedni. A növény meg van érve. Egy hónapi gondos szárítás után készen áll ő felsége, hogy mennyei élvezetben részesítse a kecskepásztortól föl egészen a szultánig minden rabszolgáját, akinek örvendező szemét füstjének kék fodrozása, vágyakozó ajkát illatos zamatja elbájolja.

Egy hónapi szárítás után Stanko még élesebbre köszörülte hajlitott élű dohányvágó kését, kivonszolta kunyhója elé a kemény gyertyánfa lócát és vágni kezdte a simára lenyomtatott dohányt.

Elkészülvén vagy négy-öt marékravalóval, a csomagolás munkáján hamar átesett. Amennyi a markába fért, begyurta durva kék papirosba, leragasztotta sárga szurokkal és készen volt. Meg lehetett mérni bátran: egyik csomag sem volt könnyebb, mint a másik s testvérek között is megérte az érette dukáló negyven krajcárt.

Majd bereteszelte maga után az utcaajtót és szép lassan, sétálva kiballagott a hidhoz.

II.

Stanko fölkullogott a hidra s ott egy korhadtt gerendára leült.

Várakoznia kellett.

A nap még alig érintette a pavlinoi hegyek csucsát. Beletelik egy jó hosszú óra, míg ragyogása nem vakít többé s a nagy nyári hőség valamennyire engedni fog.

Mintegy félóráig nézegethette már a pillérek alatt egymás hátán táncoló hullámokat, midőn észrevette, hogy a hid tulsó oldalán megjelent a csempészek hivatalos ellensége - a finánc. S éppen az a kövér, ezüstsínóros, szőke hatalmasság, akit valamennyi között legjobban gyűlölt, mert ez volt valamennyi közt a legügyesebb.

Azonban úgy tett, mintha nem vette volna észre.

Kihuzta övéből vörös agyagból préselt skutari pipáját, megtömte, rágyújtott és szakértő, mély szívással élvezte a dohány nemes illatát, mely a keleti ember fantáziája szerint fölért egy szép rabnővel. A „minden dohányok urá”-nak füstje nem barnásfehér, mint az alantasabb rangbéli dohányok füstje, hanem kék, mint a legtisztább zafir, vagy a legkitűnőbb sirohi acél. El sem vegyül mindjárt a levegővel, hanem lassan, ünnepélyesen bodrosodik fölfelé, vagy uszik méltóságosan lendülő pászmákban tovább, mintha éreztetné, hogy itt most nagy dolog történik, oh gyarló ember, - mert ime a khánok khánjánál sokkal hatalmasabb ur az, aki a végzet akaratából ezennel megsemmisül.

A Duhanska uprava kövér képviselője megállt Stanko mellett a hidon és minden bevezetés nélkül azonnal kerékbe törte a nyelvét.

- Dohány van nálad... hen? Nem igaz?

- Van.

A csöndes keleti guny nagyon is kivigyorgott ebből az odavetett válaszból, már pedig az osztrák finánc nem érti tekintély dolgában a tréfát. Mindegyik egy-egy XIV. Lajos, akiben kicsucsosodik az állam. Nem is az állam, hanem a Gesamte Monarchie.

- Azonnal mutasd! - parancsolta nyersen a finánc.

- Dohányom enyém - felelte rendithetetlen nyugalommal az ember és elutasítólag intett. Annak mutatom, akinek én akarom. Menj békével!

- Ahá! Nem is tagadod, hogy el akarod liferieren a dohányt?

- Erről nem beszéltem.

- Ruhig! Ne feleselj!

Stanko egykedvűen vállat vont erre a goromba kiáltásra és hátat fordított a tekintélyes urnak. Bolondokkal nem beszél többet.

A háromcsillagos potentát azonban úgy találta, hogy benne most nemcsak a „Bosnisch-Hercegovinische Tabak-Regie”, hanem a „Bosnisch-Hercegovinische Ober-Finanz-Inspectorat Abtheilung Nro. XIII. in Plevlje” is rutul meg vagyon sértve - ezt pedig semmi körülmények között sem szabad tűrni. Meg kell mutatni ennek a fekete semmirekellőnek, hogy a „Bewaffnete Macht” és a „Finanzielle Anordnungen für die occupirten Länder” uralma alatt áll, amelynek egy ilyen felette alsórendű fickó alázatára jogai vannak. Sőt kényszer eszközei is. Pénzbírság, tömlőc, besorozás... és több efféle „einführt” közigazgatási „Verordnung” - a szintén einführt nyaklevesekről nem is emlékeztetve.

Ráförmedt tehát hangjának egész hivatalos zordonságával a pipázó igazhivőre:

- Kelj föl... stoj... és kövess!

- Hová, uram?

- Letartóztatlak, verflixter Kerl! Majd adok én neked csempészetet! Megcsalni upratat... eladni dohányt... Wart nur, wart!

S vállon ragadta Joan Stankót, hogy fölkényszerítse a gerendáról és bekísérje az őrségre.

- Menj békével uram...

- Auf! Himmelsacrament... Kelj föl!

- Menj békével, mondom; elszakítod a köntösömet, - intette Stanko a mérges urat, - menj uram, mert bedoblak a vízbe...

- Engem!... rikácsolta dühösen a finánc, s fölemelte husos tenyerét, hogy megfenyítse a lázadó parasztot egy csattanó rendreutasítással - de bizony elkésett egy villámgyors pillanattal. Stanko vastag karja előrenyult, egyet taszított rajta s az uprava nagytekintélyű őre a másik pillanatban úgy lerepült a hidról, mintha sohasem lihegett volna rajta a forrószágban.

Stanko visszaült a gerendára és nézte.

A víz nagyot loccsant, midőn a kövér test belezuhant, azután összezapódott a vergődő ember feje fölött és magával ragadta egy iszapos zátony felé, ahová kivetette. Ez volt a szerencséje. A hidegvérrel pipázó igazhivő egy ujját sem mozdította volna, hogy megmentse a haláltól, mely az uszni nem tudó fináncot a folyam rendkívül erős fősodrában körülbelül biztosan elérte volna.

Midőn iszappal, sárral belepve, csuron vizesen föltápáskodott, még maradt annyi mérge, hogy fölfenyegessen a hidra:

- Wart nur, wart!

Stanko nagyot huzott a pipából és vállait vonogatta.

- Wart, wart... Mondtam, hogy bedoblak a vízbe.

Midőn látta, hogy a megfűrösztött hatalmasság ugyancsak szapora léptekkel iparkodik a község felé, egyenesen a kukoricaföldeken keresztül, hogy hamarabb beérhessen - okosabbnak tartotta, ha ő is eltünteti magát a hidról, mielőtt a szuronyos fináncórság utána jönne és elhurcolná. Főlemelkedett tehát a gerendáról, pipáját gondosan visszahelyezte az övtartóba, s leballagva a hidról, a folyam balpartján indult egy sűrű füz- és topolyliget felé, amelynek tulsó oldalán vevői napnyugtakor horgászni szoktak. A Csehotinában néha még a vizek rablókapitánya: a harcsa is horogra kerül. Rendes zsákmány a pettyes márna és a süllő.

Az ut mintegy negyedóráig tartott a ligeten keresztül.

Mire kiért a tisztásra, honnan már látta az öblöt - a nap éppen lenyugodott. A nyugati égbolt mély kékségében azonban óriási fénykévék jelentették, hogy a föld verejtékező gyermekei ne reméljenek enyhületet a bekövetkező éjszaka homályától, mert éppen oly meleg lészen ma is, mint tegnap és tegnapelőtt és három hét óta minden éjjel.

Stanko is megvakarta üstökét, midőn a mindenható nap sugárzó játékát az égen szemlélgette.

- Kukoricám besül, kenderem elpattog... dunyogta busan, de aztán kicsit mégis csak megvigasztalódott. A dohány kitett magáért, Allah kegyelme rajta, különben felkopnék a szegény igazhívó álla.

Most egyébiránt pénz sincs több a birtokában harminc árva krajcárnál, holott vagy két forintra igen nagy szüksége lenne. Ha vevői - kik, szerencsére, ma is ott horgásznak az öböl hajlásában - kifogytak a mult héten vásárolt dohányból és megveszik egész készletét, akkor két forint ötven krajcárt fog kapni érte és minden jó lesz.

Stanko közelebb ment az öbölhöz.

A derék idegenek a nap heve által felpörkölt parton ültek s szótlánul lesték a víz színén lebegő parafadugók mozgását.

Gondolta: nem szól, csak majd ha észreveszik és megszólítják. Lekuporodott tehát ő is a partra, csekély távolságban az idegenektől s hol a parafadugók nyugtalan lebegését, hol vevőinek egymástól erősen elütő formáját nézegette.

Allah hatalma végtelen, teremtményei sokfélék, - de ezen két idegen, kiket - úgy látja - a legigazabb barátság nemes szálai kapcsolnak össze, ugyancsak mindenképpen elüt egymástól a férfiui testnek külső formáiban. Az idősebbik, akinek tekintete is komolyabb, parancsolóbb, vállas, izmos, olajbarna, szinte fekete, mint a bölény; hangja mély és érces, szakálla tömött, sűrű és fényes, szinte csillog, - a fiatalabbiknak nagyon szép kék szemei vannak (igazi asszony-szemek), de a többi... hm, az bizony egy kicsit szintén asszonyosan került ki az alkotó kezéből, mert ugyancsak karcsu ez a szép idegen. Előkelő, simára borotvált, finom arcát egy nő is megirigyelhetné. De ami diadal és szépsége a nőnek, az veresége a férfinak, ha még olyan jó szíve van is, mint ennek a fehérarcu idegennek, akitől a minap aranypénzt is kapott. S a nehéztestű Joan Stanko bizony sok nyers jóindulattal nézegette a szép idegent, aki - szerinte - megérdemelte volna az ő istenétől, hogy testi alakjának külső formáit férfiasabban durvítsa el. Mit ér erő hijján a szépség és mit szenvedőnek látszó, halavány arccal a jóság? A legdrágább beteg csöddörnél is többet ér egy egészséges számár - gondolta, a maga módja szerint sajnálkozva a dolgon.

A fekete Herkules néha átszólt fiatalabb társához, ki szórakozottan s láthatólag unatkozva nézegette a víz színén lebegő parafadugót.

- Miféle csata volt ma az öregüknél?

- Semmi különös. Milcsike szerint összeveszett Terézia asszonnyal, s a kitörő vihar elől az öreg ismét bemenekült a kaszárnnyába.

- Hallottam, - dörmögte a vitézi erkölcséről hirhedt 13-ik század kapitánya: Radák Domokos, akinek hatalmas teste a vitorlavászon polgári ruha alatt is elárult bizonyos katonás merevséget, míg horgászó társán, a fiatal Pallwitz Vilmos bárón, ki hadnagyi rangot viselt e nevezetes 13-ik században, nem igen lehetett volna a katonát fölsismerni.

Skoda Ferdinánd alezredes, a plevljei helyőrség parancsnoka - röviden az „öreg” - nem sokat törődött a Bataillon-nal. Szikár, magas, dereshaju, mintegy ötvenöt éves ember. Mondják, hogy valamikor rendkívül szigorú, majdnem kegyetlen katona volt, - ennek azonban vége. Évek óta az aprehendáló tisztek közé tartozott, kiket valamely - ki tudja milyen - oknál fogva, keresztül ugrottak az előléptetéseknél, holott már rég ezredparancsnoknak kellett volna lennie. Ez elkésztette és tökéletesen kiforgatta lényéből az egykori „tigris”-t. Békeszerető, kényelmes, nembánom ur lett belőle. Rheumás lábának kezelése jobban érdekelte a parancsnoksága alatt álló zászlóalj összes ügyeinél. Közönye természetesen tisztjeire is átragadt. Itt főleg Plevljében, az Urnak 1883-ik esztendejében, messze a nyugati civilizáció utolsó határvonalán túl, közvetlenül a mohamedán Kelet kapuja előtt - mód felett meglazult minden katonai fegyelem, szokás és Vorschrift. A legénység ide-oda lézengett napi munkája után, a tisztek nemkülönben. Lám, Radák kapitány és a bécsi születésű Pallwitz br. hadnagy, a „fekete Herkules” és a „szőke Wili” (így nevezték őket egymás közt a helyőrség tisztjei) kimondhatatlan unalmukban még a halászat gyenge örömeire is rávetették magukat, polgári habitusban, amely ellen az alezredesnek nem volt kifogása.

Néhány percnyi hallgatás után a kapitány ismét megszólalt.

- Ki kuporog ott a bokornál, Wili?

- Dohányliferánsunk, kapitány ur, - felelte Stanko felé pillantva, a hadnagy.

A kapitány rákiáltott a türelemmel várakozó igazhivőre.

- Bomolj odébb, fiu!

Joan Stanko mosolyogva közeledett. Vevőinek, úgy látszik, jó kedve van, lészen tehát vásár.

- Dohányt hoztál?

- Azt, uram, - biccentett fejével az ember és kipakolta tüszőjéből a fejedelmi árut. Kirakta szép sorjában mind az öt csomagot a före és melléjük guggolva szó nélkül - bár ezuttal némi aggodalommal - várakozott. Hátha nem veszik meg mind az öt csomagot... Nyugtalansága szemeiből is kitetszhetett; a kapitány azonnal kitalálta, hogy miért rakta ki most az egész portékát, holott máskor csak egyenként kínálhatta.

- Pénzre van szükséged?

- Arra, uram, - intett komolyan Stanko.

A kapitány kivett tárcájából egy vadonatúj tizes bankót s kipattintotta ujjai között a bosnyák felé.

- Itt van! Amennyivel több, azzal adós maradsz.

- Adós maradok, uram, - felelte elégedetten Stanko és gyorsan tüszőjébe rejtve a pénzt, föl-emelkedett a földről. - Allah vezérelje ti hozzátok a boldogságot!

MÁSODIK FEJEZET.

I.

A nagy forróságban ma mintha a halak is sokkal lustábbak lettek volna, mint máskor. Esti nyolc óráig mindössze három középszerű süllő került horogra.

- Ugy látom Wili, - mondotta a kapitány, miközben bőven harmatozó homlokát - ki tudja hányadszor - ismét le kellett törölnie, - ma semmit sem küldhetünk az angyalának.

Az alezredes növendék leányát hívták ezen a becéző néven. A mintegy tizenöt éves, nyulánk, sötétvörös haju kisasszony - egyetlen gyermeke a már régóta özveg्य alezredesnek - a nyári szünidőre érkezett Plevljébe, állítólag azért, mert három nagynénje közül egyik sem vállalkozott rá, hogy a kedves gyermeket negyedfél hónapig magánál tartsa.

Az alezredes nem tudta, hogy voltaképpen mit csináljon a leányával.

Ez egyébiránt még mind megjárta volna, de volt egy komolyabb baj is, mely az alezredest nyugtalanította és a legkellemetlenebb zavarba hozta. Főleg, mert nem tudott a bajon segíteni.

Ez a komoly baj: Bibulek Terézia asszony volt, az alezredes háztartásának kulcsárnője. Tíz esztendő előtt került az alezredes szolgálatába.

Milcsike kisasszony ügyet sem vetett a barátságtalan apai fogadtatásra. Elfintorította csinos orrocskáját, megcsókolta a „drága papuska” arcát, s a számára berendezett szobába röppenve, tiz perc alatt már úgy érezte magát az egyemeletes, régi, félig fából épített keleti palotában, mintha formás lábai soha parketten nem jártak volna. A helyzetet pedig villámgyorsan fölismerte a kedves gyermek. Eszes, pajzán szemei bámulatos gyorsasággal itélték meg Terézia asszony értékét és nagy tekintélyét a házban. Ennek dacára azonban, vagy talán éppen ezért, mindjárt megérkezése után azt kérdezte az alezredestől, midőn Terézia asszony az uzsonna elrendezése végett a szobába lépett:

- Drága papuskám! Ez az asszony a cseléd?

Az alezredes nem felelt a kérdésre. Terézia asszony felelt helyette:

- Teréziának hívnak, kedveském.

- Jó asszony, magának nem vagyok „kedveském”, hanem nagyságos kisasszony. Megkövetelhetem, hogy így szólítsanak. Ugy-e papa?

Barnás-vörös, fényes, tömött haja, mely mint egy fejedelmi korona ékesítette fejét, szinte lángolt a kevélységtől, szemei, ajka, s az egész merész arcocskája kifejezte a gondolatot, hogy az uralomért ezennel megüzeni a harcot és mindaddig folytatni fogja, míg a bitórló hatalmát meg nem töri.

Bibulek Terézia asszonyban viszont volt annyi diplomácia, hogy a váratlanul felbukkant ellenséget nem kicsinyelte és nem követte el az ügyetlenséget, hogy mindjárt a hadjárat elején maga ellen ingerelje. Mosolyogva fogadta a gögös rendreutasítást és fölötte szelid hangon így szólt:

- Teréziának hívnak, nagyságos kisasszony és én vagyok a ház kulcsárnője.

- Jól van, Terézia asszony - intett fejével a leány s valamivel enyhébben vizsgálta az asszony erőteljes alakját s eléggé kellemes arcának gömbölyű vonásait, - iparkodni fogok, hogy megismerjem. Remélem, hogy szolgálatait én is méltányolni fogom.

Ez oly előkelő, nyugodt hangon volt mondva, hogy bármely uralkodáshoz szokott fejedelem-asszony is leckét vehetett volna tőle. Terézia asszony nagy szemeket meresztett, s nem kis nyugtalansággal tekintett reá. Hol veszi ez a gyereklány ezt a hangot?

Látványnak mindenesetre nagyon szokatlan, de eléggé bizarr is volt arra, hogy az alezredes elmosolyodjék és megsimogassa a kisasszony fejét.

- Terézia derék asszony, kedves gyermekem, - mondotta békítő hangon.

A dolog ezzel egyelőre el volt intézve. Az összetorlódó felleg elvonult; a vihar - villámlás és mennydörgés kíséretében - csak a kisasszony hazaérkezésének nyolcadik napján tört ki, s azóta kisebb-nagyobb szélcsend kíséretében folyton tart.

Radák kapitány erre célzott, midőn az imént az „öreg”-nél duló csatára megjegyzést tett.

A dohány-csempész Stanko eltűnése után a két tiszt beleunt az eredménytelen horgászás örömeibe, annyira, hogy a kapitány utóbb a három vékonypénzü süllőt is visszadobta a folyamba.

- Egyébiránt pedig ma hogy érzed magad, Wili?

- Köszönöm, jól.

- Nem fáj a lábad?

- Nem.

- A kötés még rajta van?

- Nincs. Levették.

- Helyes, - folytatta a rövid szóváltást a kapitány, s csendesen elnevette magát, - így hát már egy cseppet sem vagy „dühöngő bolond.”

A hadnagy elmosolyodott.

- Nem. Már nem vagyok „dühöngő bolond.” Visszanyertem az ép eszemet.

- Mindazonáltal mégis csak fura egy história volt ez a te bolondságod, Wili...

- Elég fura, - intett fejével a hadnagy.

A kapitány nagy füstöt futt a levegőbe, és hangosan nevetett.

- Ezer villám és macskafark... dörmögte fejét rázva, - nem állok jól magamról, hogy hasonló kutyahistória ki nem ütné fejemből a negyedik szeget...

II.

Ezért a negyedik szegért egy kicsit vissza kell menni.

Mintegy négy hónap előtt, április első felében történt, hogy a helyőrség tisztikara éppen együtt reggelizett a hevenyében összerótt kaszinó terraszán, midőn egyszerre közéjük csapott a villámgyors hír, hogy az ezred legszeretetremlőbb, szép, szőke tisztje, a mindig előzékeny, vagyonos és nagy intelligenciájú Pallwitz báró hadnagy - dr. Joannovics ezredorvos kezére került. Itt-ott még tóditottak is a híren, s felfújták hatalmasan. Tébolyról, dühöngésről, s más efféléről beszéltek. Az ezredorvos, állítólag, két izmos legénnyel fogatta le az örvongót, s összekötöztette, nehogy neki szaladjon fejfel a falnak.

- Lehetetlen! - kiáltották a tisztek összevissza. Néhányan felugráltak helyükről, hogy a kórházba siessenek, mások megzavarodva, izgatottan tárgyalták az esetet, s végül egyhangulag abban állapodtak meg, hogy bizonyosan tulzás van a dologban.

A „szőke Wili” mindnyájuk kedvence volt. Ritka természeti tünemény a hadseregben: sem irigye, sem ellensége, de még csak pajzán élcelője sem akadt, aki arcának nőies fehérségét, hajlékony alakját nyelve hegyére vette volna.

- Kolosszális ostobaság! - fakadt ki első meglepetésében egy csunyan összefoltozott képű százados, s akkorát csapott tenyerével az asztalra, hogy az összes kávéspoharak bősztáncra perdültek tőle.

- Meg kell kérdezni a doktort! - indítványozta valamelyik főhadnagy, s nyomban rá is rivalt a felszolgáló bakára, hogy repüljön azonnal a spítályba és tudja meg a doktor urtól, mi igaz ebből a számár hírből, mi nem?

Erre a futár az azonban nem volt szükség.

Az öreg Joannovics ezredorvos éppen akkor közeledett a kaszinó felé, s csakhamar oda is ért. Zajos riadallal fogadták. Tíz oldalról egyszerre ötven kérdés zúdult feléje s valamennyi azonnal express választ követelt. Az általános, izgatott lármának végre is Radák kapitány döngő hangja vetett véget.

- Nyugalom, uraim! Tartsunk rendet!

Az ezredorvos e közben leült rendes helyére az asztal mellé, megtörölgette szemüvegét, s midőn a zsvaj nagynehezen elcsendesedett, egykedvű, nyugodt, száraz hangján kijelentette, hogy a szállongó hír egy része, fájdalom, igaz. A fiatal báró úgy viseli magát, mintha elméjében az a bizonyos negyedik szeg egy kicsit meghibbant volna, - de talán nem örökre. Talán csak könnyebb jellegű, futólagos átmeneti baj az egész, nem szabad tulságosan komolyan venni. A döntéssel mindenesetre várni kell. Majd kiderül az igazság. Néha a legbonyodalmasabbnak látszó kór-eset is egyszerű tévedésnek bizonyul.

- De hiszen egészséges volt!

- Persze, persze... hümmögött nyugodtan az ezredorvos, s buzgón aprította kávéjába a piritott kenyérszeleteket, - persze, hogy az volt... Lelki baja volt, gyermekeim, de ezt ti nem igen értitek.

- Miféle lelki baja?

- Az volt a lelki baja, hogy öröklött testi gyengesége elkeserítette, föllázította, leverte és dühbe hozta. De ezt ti nem értitek... Izmai gyengék, pedig ő ilyen fekete bölény szeretett volna lenni, mint Radák Döme, vagy más valaki közületek. Ettől a kinzó vágyódástól szenvedett titokban folytonosan. Azt hiszem: gyűlölte magát, mert nem versenyezhetett veletek - s ez súlyos lelki nyavalya. Nagy nyomor. Igazi isten csapása. Bár ti ezt nem értitek...

S az öreg doktor elutasító kézmozdulattal legyintett a köréje sereglő tisztek felé. Ezen a kicsinylő modoron pedig senki sem ütközött meg. Aki a katonai orvosok helyzetét a hadseregben ismeri, az jól tudja, hogy ez mit jelent. A zászlóaljparancsnok százmázsás tekintélyéhez képest Joannovics doktor a plevljei bataillon tisztikara előtt meghaladta az ezer mázsát, - vas akarata, esze, humanizmusa föltétlen tulsúlylyal uralkodott rajtuk.

Az összefoltozott képű százados mindazonáltal sietett megjegyezni, hogy a szegény Wili báró nem volt ugyan oly herkulesi erejű bölény, mint Radák Döme, de a szolgálatban mindenkor fáradhatatlan szívósságot tanusított. Igaz-e, Döme?

A kapitány rosszkedvűen intett.

- Igaz... mormogta, fejével biccentve. Az eset rendkívül kellemetlen hatással volt rá. A fiatal hadnagy az ő tisztje volt, anyja - egy tiszteletreméltó, előkelő főúri hölgy - külön is gondjaiba ajánlotta egyetlen fiát, s ez okon félig-meddig az apai hatalom birtokosának is tekintette magát. Most aztán éppen az ő védencével kellett ennek a mindenképpen homályos kalandnak megcsinálnia. Szándékosan került a „katasztrófa” szót. Elképzelni sem akarta a lehetőséget. Legyen csak „kaland”, semmi más... Így enyhébb színe van a dolognak.

- A szolgálatban senki sem versenyezhetett vele, - mondotta válaszképpen.

Joannovics doktor intett, hogy elhiszi.

- Igazad van, Döme - szólt, nyugodt lassúsággal kanalizgatva ki csészéje aljáról a cukormaradékot, - de ne feledd, hogy ebben a gyöngye férfitestben roppant energia lakik. Nem ismerek a mithos hősei között senkit, akiben a parancsoló akaraterő jobban le tudta volna nyűgözni a testet, mint ő benne. De azt is sejtettem, hogy abból előbb-utóbb konfliktus támad az anyag és a szellem között. Sajnálom, hogy a báró ur nem hallgatott rám. Az önérzetes sic volo sem fokozható a végletekig.

- Rettenetes!... hüledezett a kis Nóbél kadét, az asztal végén, s mód felett izgatott arccal sugta oda - inkább kíváncsi kérdés alakjában - az összefoltozott képű századosnak: vajjon nem a pavlinopoljei rengetegben bujkáló „csoda” tette csuffá a bárót? Ő ugy tudja, hogy a báró nagyon kíváncsi volt erre a csodára...

- Ugyan! felelte tagadó mozdulattal a százados, - az már nem létezik.

- Azt hallottam - bátorkodott megjegyezni a kis kadét, - hogy még létezik.

- Hogy létezzék, ha meghalt?

- Azt mondják, hogy nem halt meg, hanem most is ott csatangol valahol a sziklák között, ahol egykoriban az apját meggyilkolták.

- Mese.

- Nem mese, százados ur. Látták.

- Mi a tatár! Kicsoda?

- Őrmester Pálfi, a 13-ik kompániától.

- Ő maga mondta, hogy látta?

- Igenis, ő maga mondta.

A százados képtelenül furcsának találta a dolgot, de most már egy pillanatig sem kételkedett. A kuruc Pálfi őrmester óvatos, tapasztalt, régi katona - amit meglát, az van. Ha tehát azt mondja, hogy látta a pavlinoi csodát, akkor az olyan bizonyos, mint a halál. Pedig a plevljei vilajetben már jó ideje az a hír járta, hogy az a szánalmasan elállatiasodott és elvadult asszonyi személy, akit „pavlinoi csoda”-nak hívtak, valahol bizonyára elpusztulhatott, mert már hetek óta nem látta senki. Egy szerb favágó állítólag azt a hosszú, faragott, sulyos botot is megtalálta, melylyel a „csoda” egy-egy szikla tetejéről megfenyegette a feléje közeledőt. Mindebből tehát nem igaz semmi. A csoda él.

- Éppen most hallom, - fordult a százados az ismét zajossá váló társasághoz, - hogy az a szerencsétlen teremts még mindig ott él a pavlinoi vadonban.

- Rég meghalt! kiáltották három oldalról is.

- Pálfi őrmester látta - folytatta nyomatékkal a százados. - Tehát nem halhatott meg.

- Egyremegy! Ennek a bolondnak, semmi köze a dologhoz.

- Ki tudja... hümmögte a százados.

- Lárifári!

Dr. Joannovics csak akkor szólalt meg, midőn már minden szem feléje fordult, s valamennyien az ő ajkáról lesték a felvilágosítást. A „csoda” kifürkészhetetlen lényéről, a hozzáfüződő ezerféle babonás meséről, az általa elkövetett állítólagos varázslatokról, s másnemű vastag titokzatosságokról annyi mindenfélét hallottak, hogy a póruljárt Pallwitz hadnagy és a „csoda” között akaratlanul is mindnyájan valami különös, soha nem hallott összefüggést kezdtek gyanítani. Képzeltetni most már azt az általános, lármás kavarodást, melyet az ezredorvos kijelentése okozott, ki rövid pauza után a maga higgadt, lassu modorában, fejével bólintva, így szólt:

- Az a nőszemély csakugyan él és a báró szerencsétlenségét is ő okozta.

A tisztek zajos izgatottsággal vitatkoztak az eset fölött. Nagy részük a tiltakozók felfogását osztotta. Teringettét, a dolog tulságosan buta! Egy kedves, szép fiu és egy - erdei állat. Egy kócos, félmeztelen, elvadult asszonysemély, egy szánandóan nyomorult teremtes, akinek élete semmiben sem különbözik egy erdőből-erdőbe bujdosó farkas-nőstény életétől - és az ő elegáns bajtársuk? Nem, nem! Ez tisztára lehetetlen! Ilyen sülyedés, ily erkölcsi vakság, a lelki és testi intelligencia ily hihetetlen elaljasodása nem képzelhető. Ennek a tiltakozó véleménynek öt-hat szenvedélyes szószólója is akadt. A vita zajossá, majdnem élessé vált. Radák kapitány kivételével, ki komoly hallgatásba merülve fontolgatta a hallottakat - egy kis hiuság is tüzelte a tiszteket. Olybá vették a dolgot, mintha a megtévelyedett fiatal hadnagy szégyene némileg az ő kényes önérzetüket is meglegyintette volna.

Joannovics doktor megvárta, míg a körülötte zajongó fergeteg valamennyire lecsillapodik. Akkor körüljártatta hideg, de jóindulatu tekintetét a felindult társaságon és megszólalt:

- Tévedés van a dologban, uram - mondotta felvilágosító hangon magyarázva - itt csak egy sajnálatos esetről és nem szerelemről vagy más ilyesmiről van szó. A motivumok nem fizikaiak, hanem kizárólag lelkiek.

- Ohó! Az más! - kiáltotta az összefoltozott százados.

A doktor ajaka szélén megjelent egy könnyű mosoly.

- Igen, ez más - jegyezte meg finom iróniával, miközben erősen pislogatva nézett a százados önelégült szemei közé - s erre, gondolom, azonnal rájöhetettek volna, ha elmétek fényével nemcsak a szerencsétlenség semmitmondó felületére, hanem egy kicsinyt a velejébe is bevilágítottak volna. De, természetesen ez... más. Miért tiltakoztok például a gyanu ellen, hogy a báró és a pavlinoi erdő félbolondja között viszony lehetett volna? Kedves gyermekeim, ha viszony lett volna, a hadnagy fejében egy pillanatra sem hibban meg a negyedik szeg, mert ilyen számárságot a természet se el nem követ, sem meg nem tűr. Mert csak az emberi hetvenkedés botlik a tulajdon nagy esze miatt - a természet mindig logikus, könnyen érthető és következetes.

- Ugy van! dörmögte szilárd meggyőződéssel a százados, kit az ilyen első „kiszólás” joga legöregebb századosi rangjánál fogva megilletett, - a bárócskának sokkal jobb izlése volt, semhogy egy ilyen verflixte perszóna után vetette volna magát. De mégis, hm... ha így van - az összefüggés nagyon homályos.

- Ellenkezőleg - folytatta az öreg doktor, a szokása szerint ezuttal is fölhasználta az alkalmat, hogy a köréje seregülő tiszteket egy kicsit lenyomja, kioktassa és megnyesegesse, nehogy az égbe nőjjenek - semmisem egyszerűbb és világosabb, mint ez. Gondolom, nem igen fogjátok megérteni, de azért pár szóval röviden megmagyarázom.

- A pavlinoi vadon féleszü teremtmése mindössze annyiban idézte elő a szerencsétlenséget - ha ugyan lehet erről beszélni, hogy a fiatal báró lappangó baját kiváltotta, mint ahogy a villa kiváltja a villamos palack tartalmát, vagy amint egy haszontalan gyufaszál is elegendő a lőporos akna légberöpitésére. Hogyan és mely időtájban történt, ezt egyelőre pontosan nem lehet tudni, mert az erdőségben lefolyt jelenetnek nem volt tanuja. A mutatkozó jelekből ítélve azonban valahogy úgy történhetett, hogy a hadnagy, mint minden szenzibilis és módfelett „überspannt” lélek, szerette a magányos sétákat, tegnap reggel ismét hosszabb sétára indult s balsorsa ezuttal a pavlinoi erdő valamely járatlan, sziklás részébe vihette. Ott valahol a sűrűségben találkozhatott össze azzal a szegény féleszü nővel, akit egy alkalommal én magam is láttam.

- Holláh, a doktor látta!

- Persze, hogy láttam, - ismételte az ezredorvos - a boldogtalan csakugyan létezik, de hogy mily emberi nyomoruság, a lelki élet mily szörnyű elzüllése vetette ki az állatok közé, s fosztotta meg lassankint az értelemről is, azt nem tudom. Mindössze annyit tudok, hogy apját, aki görög kereskedő volt, itt gyilkolták meg és hogy Diána-nak hívják. Ki volt a görög kereskedő gyilkosa és hova vitte az akkoriban alig hét éves kis leányt, ki apjával utazott itt keresztül, meg hogy miképpen, honnan és miért került vissza ily szánalmas állapotban - minderről az idevalóktól sem lehet valami okosat megtudni. A babonás nép egyébiránt még a közelébe sem merészkedik. Békében maradhatott, senki sem háborgatta. A mohamedán kitér a bolondnak; szánja, kiméli. Mi, a civilizáció kevély birtokosai, persze nem vagyunk ily kiméletesek - folytatta gunyos hangsúlylyal az öreg doktor - s mi sem természetesebb, mint hogy magam is kíváncsi voltam az esetre. Nyomozni kezdtem tehát s egy nap, a kora reggeli órákban, végre sikerült is a közelébe jutnom.

- A szegény teremtés egy szikla alatt ült és evett. Turó, vaj és rozskenyér volt előtte. Nyilván valamely jámbor paraszt vihette neki, nehogy megbabonázza a tehenét. Midőn megpillantott, felugrott, és hosszú, faragott füttyköséhez kapva, bestiális, villogó szemekkel meredt rám, mint egy fölingerelt párdúc a prédájára. Látványnak biz ez elég szomorú volt. Rongyai összevissza tépett cafatokban lógtak le erőteljes, fiatal, barna testéről - nem lehet idősebb huszonkét-huszonhárom évesnél - sötétszőkébe játszó tömött haja csupa kóc, meztelen lába fölkar-molva. Izmos karjai, duzzadó, kemény melle, nyaka, vállalai hasonlóképpen, s a különös zöld fényben villogó szemekben semmi, de semmi nyoma az értelemnek. Reám, megvallom, az őslény komoly, de egyuttal nagyon lehangoló benyomását tette. Szilaj, erős, vad, értelmetlen, kegyetlen és gyáva... az első asszony. És elég formás, mert a pavlinoi csodától bizonyos plasztikus, durva szépséget nem lehetett elvitatni. Elővettem a fotografáló masinámat, hogy hirtelen lekapjam, de erre már nem volt időm. A szerencsétlen a bokrok közé ugrott s egy szempillantás alatt eltűnt. Öreg lábammal hiába botorkáltam volna utána.

A katonatisztek között erős mozgolódás támadt.

- Ki kell nyomozni!

- Kórházba szegénynyel...

- Mégis hallatlan, hogy a civil hatóságok nem törődnek a dologgal!

- Faule Kerle... bánják is azok...

- Mi fogjuk kézrekeríteni! - jelentette ki mindnyájuk nevében a százados.

- Próbáljátok meg - folytatta vállat vonva a doktor - nem látom be ugyan, hogy miért tüznének össze emiatt a civil hatósággal - egész Bécsig fölpanaszkodnának miatta - de, ha tetszik, meg lehet kísérteni. Aki úgy tud szaladni, mint az agár, mászni, mint a macska és harapni, mint egy dühös majom, az megpróbálhatja. Másnak nem merném ajánlani. A báró megjárta vele...

Meg kell ugyanis jegyeznem, hogy fiatal bajtársatok blouse-a válltól egész derékig le volt tépve s bal combján erős botütés nyoma mutatkozott... A szégyenérzet, az elkeseredés, a tehetetlen düh, mely irtózatossá tette benne, kicsit - mondom - kilóditotta helyéből azt a bizonyos negyedik szeget. Így történt gyermekeim, de ezt ti nem értitek.

- Szegény bárócska...

- Nono! Ennyire éppen még nem vagyunk - vágott közbe az öreg doktor. - Én mondhatom, hogy dühöngő bolond - ti nem. Én is csak azért nevezem dühöngő bolondnak - folytatta joviális mosollyal - mert az okos orvos oly nagyra fujja a bajt, amennyire csak lehet. A gyógyítás dicsősége így annál nagyobb. Ha viszont egészen őszinte akarok lenni: álljon elő közületek az a fehér holló, ki soha életében nem volt olyan szituációban, amidőn határozottan bolondnak, sőt hülyének érezte magát.

A doktor kedélyesen nevetett. Erre itt is, ott is felhangzott a nevetés. A katasztrófa éle ezzel egy pillanat alatt eltűnt, s az imént még izgatott arcok egyszerre kisimultak.

Radák kapitány megkönnyebbülve hajolt az ezredorvoshoz.

- Így hát nincs mitől tartani?

- Ugyan - intett kezével az öreg ur - le fog csillapodni és ezzel a dolog egyelőre be lesz fejezve. De csak egyelőre...

- Nem értem.

A doktor ránézett a szemüvege fölött s amit mondott, az most már nagyon komolyan volt mondván:

- Ezt úgy kell érteni, Döme barátom, hogy ha fiatal védencedet még egy ilyen nagy izgalom éri, mint amilyen most nyargalt keresztül szervezetén: az meg fogja ölni. Jó lesz hát, ha vigyáz magára. Én részemről azt a tanácsot adnám a bárónénak, hogy helyeztesse át fiát Bécsbe. Ott nem igen érik hasonló veszedelmes kalandok az embert, mint itt ezen a - nem mondom - nagyon szép, nagyon egészséges, de fölötte barbár földön.

Ennek az epizódnak, mely akkoriban ugyancsak fölkavarta a helyőrség végtelen unalmát, már négy hónapja. Radák kapitány kivételével rég megfeledkeztek róla a tiszti karban, midőn kiderült, hogy a nagy szenzáció voltaképpen jelentéktelen kalanddá zsugorodott, mely minden érdekessége mellett sem tarthatott több figyelemre igényt - két-három napnál. Harmadnapra a viharosan lesajnált Pallwitz báró már megjelent a tisztikaszinó közös menázsijánál, s miután a maga csendes, de jókedvű modorában elejétől végig ő is elmondta a szóban forgó „ügy” részleteit, éppen oly flegmatikusan kezdte kikanalizálni tényérjéből a levest, mint azelőtt. Mindent egybevetve, a tisztek végre is úgy találták, hogy erről a históriáról csakugyan nem érdemes többet „povedálni”, mint amennyi, elég sok fölösleges szó már amúgy is esett róla. Ettől fogva tehát végkép el volt intézve a szőke Wili hadnagy dolga, - senki sem emlegette többé.

Radák kapitány volt körülbelül az egyetlen, aki komolyabban foglalkozott a dologgal s nem felejtette el a doktor kijelentését egy új izgalomról. Maga sem tudta, miért, de élénk rokonszenvet érzett e fiatal katona iránt, ki mindenben ellentéte, mondhatni: tökéletes ellenlábasa volt.

Valamivel nyolc óra után fölemelkedett a földről s a vásárolt dohányt vitorlavászon kabátja bő zsebeibe rejtve, így szólt:

- Hazamegyünk, Wili! A mai nap szerencsésen agyon van csapva, hadd jöjjön a többi... Teringettét, ha a te helyedben volnék, egy napig sem maradnék ebben az unalmas fészekben, ahol az Isten ege alatt semmi sem történik. Hatalmas protektoraid vannak Bécsben, könnyen megszabadulhatnál.

- Miért, kapitány ur? Egészen jól érzem magam ebben a fészekben - felelte a hadnagy, miközben szintén felkészült az utra - s az sem egészen bizonyos, hogy itt semmi sem történik. Hát az én esetem?

- Hja, nem mindenki ily szerencsés - válaszolta nevetve a kapitány, s kitérve a Plevljébe visszavezető gyalogutra, szép lassan megindult a nyugati mecset felé.

A hadnagy mosolyogva jegyezte meg, hogy vállalja ugyan a szerencsét, de sokkal jobban szeretne volna, ha ritka szerencséje - bot nélkül éri.

- Akkorát suhintott egyet a lábamra az a féleszü erdei nympa, vagy minek a macskának nevezzem, hogy majdnem térdre buktam.

A kapitány félszemmel sandított rá.

- Persze, persze... bizonyosan viccelődtünk...

- Dehogyan viccelődtem, - felelte valamivel élénkebben a hadnagy, - tiszta véletlen, hogy egy vizmosás szélén, circa ötszáz lépésre a pavlino-hegyi várdától - egyszerre rábukkantam. Amit a fiúk összebeszéltek, abból egy árva betű sem igaz. A doktor bácsi is sokat kombinált, aminek a tizedrésze sem való. Annyi igaz, hogy mikor meglepetésemben állva maradtam, a rákövetkező pillanatban már végig volt szakítva a blouse-om, s a botütést is megkaptam. Mire összeszedtem magamat, egyedül voltam. A „csoda” úgy eltűnt, mintha a föld alá süllyedt volna.

- Hát ennyi...

- Ennyi és nem több, - ismételte a fiatal katonatiszt. No, meg az is igaz, hogy éktelen dühbe gurulva, csatangoltam fel és le a vizmosás mentén s eközben biz én néhányszor az anyaföldet is megfeküdtem, midőn az indákba akadva, remek hasraeséseket produkáltam, - de nem voltam „dühöngő bolond”. Csak dühös; az ördögbe... gondolom, ez természetes!

A kapitány nem mondta, hogy nem az. Ellenkezőleg, nagyon szívesen hallgatta fiatal tisztje józan előadását, mely a „katasztrófának” felfújt epizódot most még alaposabban leszerelte. Lám, mily gyönyörű tudomány az orvosi!

- Legalább szép az a boszorkány? - kérdezte odavetve a kapitány.

A hadnagy elnevette magát.

- Nézd meg, kapitány ur, te is, ha kíváncsi vagy rá, majd megtudod.

- Van eszemben! A doktor bácsi egyébiránt elég szépen lefestette a portrait-ját, csak hogy most már azért sem merném tűzbe tenni a kezemet.

- Bátran megtehetnéd! Amit rólam mondtok, az - amint látod - nem volt egészen helyes diagnózis, amit azonban arról a szerencsétlen csavargó leányról mondtok, az körülbelül igaz. Érdemes megnézni, mert nagyon rongyos ugyan, de nagyon szép.

HARMADIK FEJEZET.

I.

Skoda alezredes házában ezen az estén is villanyos feszültséggel volt tele a levegő. Milcsike kisasszony egész nap panaszkodott, hogy a forróság tűrhetetlen. Miért nincs a házban zuhany és fürdőszoba? Így tönkre kell menni. S ha már se zuhany, se fürdőszoba, de egy közönséges fürdőkádat mégis csak be kellett volna szerezni. A legprimitívabb egészségügyi szabály, hogy a nagy hőségben fürödni kell; ennek folytán azt a bizonyos fürdőkádat minden áron elő kell valahonnan teremteni és be kell állítani az ő szobájába. Nem tudja tovább tűrni a meleget, fürödni akar.

- Meg fogok örülni ebben az utálatos kutyalyukban... dunyogta pittyedt szájjal Milcsike s körülnézett haragos megvetéssel az „utálatos kutyalyuk” berendezésén, amely erre a nyers kifakadásra semmiképen sem szolgált rá.

A hőség még esti nyolc óra után is alig engedett valamit az erejéből. A levegő mozdulatlan, fülledt és bágyasztó volt. A Sophia-mecset erkélyéről lehangzó esti szürem monoton dallamát máskor egészen idáig elhozta a légáramlás - ma semmit sem hallott a kisasszony, midőn kigombolt, meztelen nyakkal kikönyökölt az ablakba s a félhomályban fel-feltűnedező alakokat szemügre vette.

Ebben a házban lakott Radák kapitány is. Az emeleten levő három szobácska az övé volt, a tágas földszint négy vagy öt helyiségében a Brassóból ide telepedett Mayer Izidor korcsmáros üzlete volt elhelyezve, egy - elég tiszta - ebédlővel az uri közönségnek (helyesebben: a helyőrség tisztjeinek) és egy ivószobával a hátulbő paraszti plundrában érkező vendégeknek, kiknek javarésze a Novibazár felől ideérkező szerb marhahajcsárokból telt ki. Nagynéha egy-két albán és görög kereskedő is betért a Három csillag-ba (így hívták a mézédességű, fürge kis Mayer korcsmáját) s ilyenkor a tambura bánatos hangja is megzendült az ivóban, vagy künn az udvaron a széleslevelű jalapák alatt, hol szintén meg volt terítve vendég-hivogatónak egy-néhány hosszú asztal.

Radák kapitány és Pallwitz hadnagy valamivel fél kilenc előtt bukkantak ki a homályból, s közeledtek a „palota” felé, amely előtt mindkettejüknek el kellett haladniuk. Milcsi kisasszony nyomban észrevette őket s kihajolva az ablakon, habozás nélkül leszólt:

- Jó estét, urak!

A két katonatiszt természetesen azonnal viszonzta az üdvözlést. Udvariasan megszalutálták a zászlóaljparancsnok leányát. A kapitány mosolyogva mentegetőzött, hogy ma semmit sem küldhetnek föl a zsákmányból, de ebben a nagy hőségben még a Csehotina halai is annyira el-lustultak, hogy a legkitünőbb sajtszeletkéket is érintetlenül hagyták.

- Igazuk van a halaknak, - felelte a leány, miközben az ablakpárkányon heverő papir-legyezővel legyezgetni kezdte magát, - én is tűrhetetlennek találom a forróságot. Képzelnék, már majdnem lementem a folyamhoz, hogy kissé lehűtsem magam.

- Most este? - kérdezte tréfásan a kapitány.

- Igen, most este.

- Ezt nem ajánlom, kisasszony...

- Nem vagyok félénk.

- Elhiszem, de a Csehotina nem válogathatja meg embereit. Fürdik ott mindenféle fajtából elég.

- Sajnos, hogy így van! Tudják, már nagyon jóllaktam ezzel a maguk unalmas garnizonjával s ha meggondolom, hogy még teljes két hónapig kell itt maradnom... Jaj!

- Biz ez nem valami mulatságos - válaszolta a kapitány, aki szeretett ingerkedni a könnyen lobbanó leánnyal, - s ezért most is csak azt ajánlhatom, amit már többször ajánlottam.

Milcsi kisasszony nevetve fenyegette meg legyezőjével a kötekedő Herkulest.

- Azt hiszi, hogy ajánlata valami szellemes vicc?

- Dehogyan hiszem! Az unalom ellen azonban biztos szer. Ki van próbálva. Ha holnap férjhez megy, Milcsi kisasszony, holnapután már nem fog unatkozni.

- Nem bánom, - felelte merészen a leány s még jobban kihajolt az ablakon, - kérje meg a kezemet a papától és én igérem...

- Mit?

- Semmit. Jobb lesz, ha nem bosszant...

- Bocsánat, nem akarom bosszantani, - ingerkedett mosolyogva a kapitány, - s ezért én is igérem, hogy nem fogom megkérni a kezét a papától.

- Nem is fogadnám el.

- Tudom. Sokkal jobb izlése van.

- Eltalálta.

- Pedig én legőszintébb hódolói közé tartozom.

- Ezt el is várom öntől, de maga nekem már nagyon öreg...

- Minden bizonnyal! – bólintott fejével a tiszt. - Éppen ezért bátor vagyok magam helyett a hadnagy urat ajánlani, még pedig a legmelegebben.

S rámutatott tréfásan a mellette álló Pallwitz hadnagyra, aki titokban már kétszer is jelt adott, hogy bucsúzzanak és menjenek. A fiatal katonatiszt ki nem állhatta a vörös haju kisasszonyt. Kifejezései, arca, modora, lényge visszatetszett neki. Tulságosan felvilágosodottnak s főleg neveletlennek találta a kedves gyermeket, aki ez eléggé eltitkolt antipathiát csodálatos módon, ösztönszerűleg megérezte s ez okon minden kínálkozó alkalmat megragadott, hogy boszankodását a fiatal katonatiszttel éreztette. Ezuttal azonnal készen volt a csipős válaszzal:

- A hadnagy urat nem szükséges legmelegebben ajánlani, - mondotta gunyos nevetéssel, - róla ugy is tudom, hogy imád.

Az ablak becsapódott. Milcsike kisasszony nyúlánk, fehér alakja eltűnt a párkányról. Radák kapitány erre karonfogta fiatal bajtársát és lakása felé tartott. Néhány lépés után azonban nem tudta megállni, hogy vissza ne nézzon.

- Ugy látszik, - mondotta jókedvűen, - hogy valamivel megbántottad ezt a vörös angyalkát.

- Azt nem tettem. De nem rajongok érte, az bizonyos.

- Hallatlan, mennyi esze van ennek a gyereknek! - folytatta ujjával pattantva a kapitány, - s hogy el van rontva! Becsületesemre mondom, érdemes volna megmenteni a kicsikét...

II.

- Viszontlátásra, Wili! - mondotta lakása előtt a kapitány, s barátságosan megszorította a fiatal tiszt kezét.

- Jó éjt, kapitány ur! Ma éjjel inspekciód is van.

- Ördög vigye! Lehet, hogy aludni fogok.

Elváltak. A báró a gondokban, érdekekben és opiumban megőszült plevljei kádi: Ebul Laklah egyik házában lakott. Az emberséges kádi ismert „Camondo”-ja (afféle török Rotschild) volt az egész vilajetnek. Plevljében is volt vagy öt háza. Az igazságszolgáltatás gondjain kívül most már semmivel sem foglalkozott.

Radák kapitány nem ment föl lakására, hanem előbb betért a „Három csillag”-hoz egy pohár sörre. Kivüle egy lélek sem volt a fenhéjázó „kerti helyiség” nevet viselő udvaron. A petróleumlámpások gyér fénye kizárólag az ő kedvéért viaskodott a keleti égen éppen most felbukkanó hold intenzív világosságával, mely egymagában is elegendő erős volt arra, hogy akár a napiparancs elmosódó hektorgraf-írását is könnyű szerrel el lehetett volna olvasni. A kapitány gyönyörködve nézte a csodaszép holdat, mely a tökéletesen tiszta égbolt mély kékségében még nagyobbnak, még ragyogóbbnak látszott.

A deresfejű, fürgé kis Mayer maga perdült ki, hogy rendes vendége kívánságait megtudakolja.

- Valami ennivalót, lieber Herr Mayer - felelte a kapitány - és egy pohár jó hideg sört.

- Azonnal!

- Meg egy legyezőt.

- Igenis, egy legyezőt! Stefikém, gyermekem, - kiáltott leányára, aki szintén a kapitány közelébe iparkodott - hozzá egy nagy legyezőt a mi kedves kapitány urunknak. Azt a sárgát, a nagyon finomat.

- Megelégszem akármilyennel.

- Aztán két pohár fenomenál hideg sört! Értem, igenis... hozom azonnal a harmadikat is - mosolygott a kis ember - ebben a kriminál melegben ma még én is megittam öt, fünf, pohárral, s meg fogok inni - úgy éljek - még a hatodikat is! Nagyon csuf temperatur, nagyon forró. Én is izzadok, cselédjeim is, leányaim is, hehehe... Hja, persze, ha valaki oly gömbölyű, mint az én saccikám, a Stefike lányom... nagyon finom gyermek.

- Az, - intett kedélyesen a kapitány, ki szintén tisztában volt vele, hogy a „gömbölyű” saccikánál haszontalanabb gyermek nem igen akad a kerületben. Az alezredes leányának kioktatásában jelentékeny része van. Nagy köztük a barátság. Amily szembeszökő a különbség e kicsattanó arcu, kerek, telt idomu gömböc és Milcsike kisasszony nyulánk, sápadt külseje között, épp oly harmonikus köztük a benső egyetértés. Ha összebujnak, elfojtott nevetésük körülbelül elárulja, hogy aligha a szent martirok szenvedéseiről beszélgetnek.

Midőn a saccika megérkezett a legyezővel, Mayer ur a konyha felé sietett, hogy a fenomenál hideg sört ő maga hozza ki vendégének.

- Itt van, kapitány ur, a legyező, - mondotta a leány, s átnyujtva pajzán pukkedli kíséretében a papiros-legyezőt, helyet foglalt az asztal második oldalán, szembe a kapitánnyal.

- Köszönöm, Stefi kisasszony, - mi ujság?

- Semmi, éppen semmi! Halászni voltak?

- Igen, - de nem fogtunk semmit.

- Én hasznosabban töltöttem az időt. Kiporoltattam a kapitány ur összes butorait, felakasztottam az új függönyöket, s behúztam az ágyat. Új szalmazsákot is kapott a kapitány ur.

- Oppá, ez nem tréfa! Még elkényeztetet.

- Apa azt akarja, hogy meg legyen elégedve a lakással.

- Ez szép tőle.

- Én is azt akarom.

- Mődfellett lekőtelez, Stefike! Nos, hát én meg is vagyok elégedve és amig itt leszek, mindig a „Három csillag”-ban fogok lakni.

- A kert felé nyíló két földszinti szobát is ki fogjuk adni, - ujságolta a leány, miközben bizalmasan felkőnyőkölt az asztalra, s úgy nézett nevető, sunyi, macska-szemeivel a kapitányra, - nem tud valakit, aki kivenné?

- Nem biz én!

- Talán Pallwitz hadnagy ur...

Radák kapitány elnevette magát.

- Ugy-e? Tetszik a hadnagy ur magácskának?

- Tetszik bizony! - felelte habozás nélkül a leány, s még csipentett is egyet a szemeivel, - nagyon kedves fiatalembernek látszik... Pszt, pszt! Itt a papa...

Mayer ur frissen közeledett a sonkával és a sörrel. Ugy cselekedett, amint mondta: egyszerre három kriglivel hozott. Friss, hideg sör volt, - Mayer ur büszke önérettel helyezte a kapitány elé az izlésesen feltálalt sonkával együtt.

- Méltóztassék, kapitány ur, - szőlt nyájasan - olyan hideg, mint a jég és friss... becsületedemre... ma csapoltam, ugy-e Stefi... hogy ma csapoltuk meg az új hordót?

- Igen, ma csapoltunk.

- Sima, finom sör, mint a tej! Hagyja magát inni. Ha még parancsolja, tessék csak szőlni, hozok. Diskuráljál, saccikám, a kapitány urral, nekem be kell mennem.

Elsietett. A saccikának pedig az volt az első dolga, hogy maga elé húzta az egyik kriglit, jót húzott belőle, s csak azután kérdezte behabozott szájjal, orral, dévaj kacagás kísérettében a kapitánytól:

- Megengedi?

- Tessék, Stefike, tessék! Kitűntetésnek veszem, ha ilyen szép kis leány, mint maga, iszik a poharamból. Jó volt?

- Oh, nagyon! Csak az a baj, hogy az ilyen nagy melegben mindig a fejembe megy. Tegnap is lerészegedtem...

- Dehogy?

- Le bizony, - a papa aztán jól megráncigálta a hajamat, - mesélte nevetve a leány, miközben ismét felkőnyőkölt az asztalra, s keze fejével letörölte a száját - a papa néha goromba, mint a pokróc... Szőval, ha Pallwitz hadnagy urnak megtetszenék a kerti lakás, nagyon örülnék neki.

- Majd szólok a hadnagy urnak, - felelte a leánynak, ki ismét nagyot húzott az előtte levő sörös pohárból, s erősen legyezte magát, - meg fogom neki mondani, hogy ha angyal közelében akar lakni, ide jőjön.

- Szép angyal vagyok... ötvenhét kilogramm...

- Mi az ördög!

- Hogyne! A papa azért nevez - négy szem közt, amikor goromba kedvében van - malacnak...

- Borzasztó!

- Igen, malacnak nevez - intett fejével a leány, s fölbiggyesztette a száját. Majd vállat vont, a sörös poharat tologatta erre-arra, s még jobban kigombolta kerek, fehér nyakán a könnyű, pettyes blouse-t, mely akadályozta a szabadabb lélegzésben. Egyszerre nagy melege lett, a hirtelen bekebelezett sörtől. Melle hevesen szállt és emelkedett; tartani lehetett tőle, hogy egy-két gyöngyház-gombocsa lepattan a helyéről, s nyílt utat enged az indiskréciónak, - ha ugyan volna itt valahol kíváncsiság. A kapitány részéről semmitől sem kellett tartania. Mulatott a leány kezdődő mámorán, de éppen nem volt kíváncsi a pettyes blouse titkaira.

- A papa, ha dühös, nagy paraszt, - folytatta kissé már akadozva a gömböc és ismét ivott - ugy ordít, mint egy ökör... igen... éppen ugy ordít, mint egy... hát ugy! „Takarodj innen, te malac, mert fölpofozlak.” Szép komizás, ugy-e? Az ember el sem hinné, ha jókedvében látja a papát. Nagy politikus a papám! Most multam tizenhat éves... de már ki szeretne dobni a házból.

- Menjen be és feküdjék le.

- Hogyne! Ha a papa észreveszi... megráncigálja a hajamat, - motyogta fejét rázva a leány. Azután kísérleteket tett, hogy fölkeljen az asztal mellől, de biz ez nehezen ment. Visszaült tehát ismét a padra, s öklével dobolni kezdett az asztalon.

- Bum, bum... Még ihatnék! Még... Sie, Mayer, verfluchter Wagabund von a Juden... ein-rücken!

A kapitány ugyan elég jól mulatott a becsipett leányon, de azt már mégsem állta szó nélkül, hogy tulajdon apjára az ittas katonák faragatlan durvaságával kiabáljon. Közelebb ült hozzá és az asztalkendőt gyöngéden, de határozottan szájára nyomta.

- Hallgasson, Stefike...

A gömböc aztán azt tette, hogy mindenáron fel akart mászni a kapitány ölébe, és bele szeretett volna kapaszkodni a szakállába. Nincs nagyobb élvezet, mint egy ilyen fényes, fekete szakállt jól megmarkolászni. A kapitány természetesen ellenkező véleményen volt - s már éppen hívni akarta a helytelenkedő gömböc papáját, midőn a leány nagysietve ismét visszatelepedett a helyére és kijelentette, hogy nem bántja a veszedelemben forgó férfiúi diszt, csak ne hívja ide az apját. Tartani lehet tőle, hogy elveri, ha megtudja, hogy mennyit ivott.

- Jól van, kis leány, de üljön csendesen, - intette mosolyogva a kapitány, s messzebb huzta előle az üres sörös poharat.

A leány még dűnnyögött valamit, de arra már nem ügyelt a katonatiszt. Künn, a korcsma előtti téren, szaladó emberek zürzavaros kiáltozása ütötte meg a fülét. A távolból is láрма hangzott. A kaszárnyának használt régi Bajazid-erőd tájáról elmosódó kürtszó egy-két erősebb taktusa érkezett a kapitány füléig, aki azonnal felismerte a katonai jeladást: tűz van valahol... de hol? Semmit sem látni.

E pillanatban kirohant az udvarra a kis Mayer is.

- Um Gottes willen, kapitány ur! Hallja?

- Hallom, - intett a tiszt, s gyorsan elhagyta helyét, hogy körülnézzon a holdfényes égen, - de nem látom... De igen, teringettét, most már látom!

Nyugat felé vörös volt az ég. A tökéletesen szélcsendes, meleg esti levegőben - tizenegy óra volt - millió apró szikra szállongott a magasságban.

- Óh jaj, óh jaj... - sopánkodott elhalaványodva a kis Mayer, - ilyen forróságban... tűz ilyen forróságban... Mind elveszünk!

- Ne lamentáljon, Mayer ur, - nyugtatta meg a kapitány az ide-oda futkosó rémült kis embert - a veszedelem messze van, aztán meg én is itt lakom. Érti? Ne tartson semmitől.

A térre nyíló kapun most besietett a napos káplár. Nyomában harminc baka iparkodott befelé egy kézi nyomó-fecskendővel, létrákkal, kötelekkel. Tűzvész esetén minden katonatiszt lakását megszállták a bakák. Egy ilyen tűzoltásra begyakorolt csapat rukkolt be ide is, bár itt egyelőre nem akadt semmi dolga.

A kis Mayer valamennyire megnyugodott. Láta, hogy nem ég le a „Három csillag”. Ime, ezért jó a katonatiszt a házban; tudja ő, mit csinál, amikor szobáit mindenáron nekik akarja bérbe adni.

A napos megállt merev haptákban a kapitány előtt és jelentette:

- Melde gehorsamst! egy fecskendő, két létra, negyven méter kötél, tiz tömlő, hat horogrud - és harminc ember.

- Hol van a tűz?

- A török biró háza ég, vitéz kapitány ur! - felelt a káplár.

- De csak... ezer villám! - pattant fel izgatottan a kapitány - csak nem az, amelyikben Pallwitz hadnagy ur lakik?

- Nem, melde gehorsamst, hanem akiben ő maga lakik. A borostyánligeten túl.

- Ugy? Az messze van.

- Igenis, messze van! Főhadnagy ur Boros azonban megparancsolta, hogy ide a vitéz kapitány ur kvártélyára is lófsrittolják harminc ember, nehogy tán valami hiba legyen. Mert hogy a kádi házat valaki felgyújtotta.

- Jól van, maradjatok itt és ügyeljete.

A kis Mayer megkönnyebbülve kottyantotta közbe:

- Jaj, csak ügyeljenek, csak jól ügyeljenek! Minden derék fiu kapja tőlem sört, amennyi csak telik... fejenként egy pohárral.

Radák kapitány figyelmeztette a kis embert, hogy jobban teszi, ha a sok fölösleges sopánkodás helyett felkölti és lefekteti a leányát. A söröző gyermek elaludt amott az asztal mellett, - vigye be, nehogy a bakák gunytárgya legyen. De ezuttal, kivételesen, ne bántsa. Az ő biztatására ivott.

A korcsmáros fejét rázta.

- A kapitány ur sokkal intelligensebb gentleman - mondotta tiszteletteljes hangon - semhogy ezt megtette volna. Védni akarja csupán azt a haszontalant... De legyen! Ma, kivételesen, pardon grácia a fejének, nem fogok megbüntetni.

A kapitány most kisietett az udvarról a térre, amelyen hol itt, hol ott bukkant fel egy-egy szaladó árnyék. Mindenki a tűz felé iparkodott. Az itt nagyon komoly dolog. A házak java-része fából való. Az emeletes háznak is csak a földszintje szilárd anyag, - az emelet maga szintén fából készül, s otromba, kettős fedelével, mely úgy nehezedik a máskülönbben is alacsony épületre, mint egy gombakalap: hatalmas és örökös fészke a tűzveszélynek.

A kapitány keresztül haladt a téren, s éppen be akart fordulni az orgonaligeten keresztül vezető utra, melyen a tűz színhelyét leggyorsabban vélte megközelíthetőnek, midőn a félhomályból Joan Stanko izmos, barna alakja bontakozott ki. A bosnyák azonnal megismerte bőkezű vevőjét, s mellén keresztbefont karokkal üdvözölte.

- Nos, Joan fiam, - kérdezte a katonatiszt - mi baj?

- Onnan jövök uram, ahol a baj van - felelte szolgálatkészén az ember. – Ebul Laklah háza le fog égni.

- Ott vannak a mieink?

- Ott vannak uram, vagy százan és oltanak. Szájtatók is vannak elegenden. A fényes nyaku parancsoló is ott van (az alezredest hívták így, aranygallérja miatt), de a tűznek nem lehet parancsolni. Ebul Laklah háza, pajtája, kutja, istállója le fog égni.

- Igaz, hogy gyújtogattak?

- Igaz, uram! Ebul Laklah istállójában támadt a tűz, ahová barmai közül két tehén, lovai közül egy drága mén és két egyéves csikó már benn is égett. A ház most ég javában. Ebul Laklah azt mondja, hogy a gyújtogató asszony volt.

- Micsoda?

- A bölcs kádi azt mondja uram - ismételte nyomatékkal a bosnyák - hogy a gyújtogató asszony volt. A bölcs kádi azt hiszi, hogy ráismert a görög Manoli leányára, akinek neve Diána, s aki, miképpen tudod, uram, a pavlino-poljei erdő sziklái között tengeti szegény életét, mióta ismét visszajött - ki tudja honnan - a mi vidékünkre. Mivel pedig Ebul Laklah szeme a sasé - bizonyos, hogy a gyújtogató csakugyan ő volt. Fiatal barátod örülhet, uram, - Ebul Laklah megesküdtött, hogy nem nyugszik addig, míg a gyújtogatót kézre nem keríti. Sorsa: örökös fogság leszen az igazság csarnokának boltozott pincéjében.

A bosnyák, fájának lassu, komoly modorában még többet is akart mondani, de most lenn a Csehotina folyam fölött is piroslani kezdett az égbolt s csakhamar az első szikracsomó is felgomolygott a levegőbe.

- Fordulj meg, fiu és tekints dél felé, - figyelmeztette a kapitány.

Stanko megfordult és hirtelen felkiáltott.

- Ott is ég! Alláhra és a Próféára... arra van az én házam és az Ali Ben Kadin háza!

A bosnyák futott.

Néhány perc múlva négy-öt helyen is felhangzott messze terjedő, éles riadója a trombitának.

III.

Radák kapitány keresztül vágott az orgonaligeten, de még ez aránylag legrövidebb uton is jó negyedórára volt szüksége, míg a kádi házához ért. Ott már nagy volt a kavarodás. A mindenfelől összesereglett tömeg a tűzoltáshoz kivonult katonaságot inkább hátráltatta a munkában, semhogy valamiben segélyére lett volna. A mohamedán fanatikus ebben is, mint minden másban. A tűz is felsőbb akarat, - ki száll szembe a hatalmas Büntetővel, aki kegyelmes haragjában, valamely rejtett, de igazságos oknál fogva úgy méltóztatott rendelni, hogy Ebul Laklah kádi háza és háztája a mindent megemésztő tűz zsákmánya legyen? A Próféta engedelmes gyermekei nem avatkoznak a haragvó Teremtő akaratába. Körülállják ugyan a vész színhelyét, de mihelyt arról van szó, hogy azon idegen kék embereknek segítségére siessenek a

fecskendők nyomásában és a vízfordásban - szétrebbennek a közeli bokrok közé, mint a vizsla elől a fűjek.

A bakákat ennél fogva elfogta a jogos mérgelődés, s a renitens igazhivók egynémelyike csuful kioktatva repült a tömeg közé.

Az oltást maga az alezredes vezette.

Sok haszna persze nem volt az erőfeszítésnek. A kánikulai forróság még jobban kiszáritotta a már úgyis száraz épületeket. A magasan felkigyózó lángok ellen, melyek rengeteg fekete füstgomolyok között törtek elő az égő épületből - gyöngének bizonyult minden iparkodás. A pokoli hőség miatt jóformán meg sem lehetett közelíteni a tüztengert. Ropogott, összedőlt minden, ahová a lángok szétnyaldostak. Az emelet ráomlott a földszinti kőépítményre. Nyomában óriási szikratenger vágódott föl a levegőbe, s az épület sorsa ezzel meg is volt pecsételve.

Ebul Laklah olyan volt, mint az örült.

Magas, sovány alakja reszketett a felindulástól. Kiaszott, pergamen barna arcán, melyből hajlott orra tulságosan kiállt és mélyen beesett szemeiben halálos gyötrelme tükröződött. Ide-oda libbenő fehér burnuszában csakugyan hasonlított egy szárnyait emelgető sakeselyűhöz. Hangja is inkább beillett rekedt vijjongásnak, semmint emberi beszédnek. Két katona tartotta a karjait, különben berohant volna az égő épületbe.

- Eresszetek el, eresszetek el! rikoltozta éktelen dühvel, s erőszakkal akarta magát kitépni a bakák keze közül, de azok az alezredes egy intésére oly erővel ragadták meg a rugkapálódzó embert, hogy mozdulni sem igen tudott a karjait és vállait tartó kemény székel markok szorítása alatt.

A szájtató igazhivók zúgtak az erőszak miatt. Ha be akar menni a tűzbe a kádi: miért nem engedik bemenni a tűzbe? Ha meg vagyon neki írva az örök Parancs könyvében, hogy közel hetven esztendő kiaszott, sovány teste és immár velőtlen csontjai tűz által kerüljenek föl a Próféta szakála árnyékába: miért akadályozzák meg, hogy tűz által szabadítsa meg lelkét porladó hüvelyétől?

Ebul Laklah, midőn látta, hogy erőszakkal nem szabadulhat, könyörgésre fogta a dolgot.

- Be kell mennem a pincébe - rebegte siró hangon - ott vannak az ékszereim, selymeim és ötezer drachma aranyban... Ott, ott, a pincében... a falban... aranyban ötezer drachma...

Skoda alezredes a mellette álló Radák kapitányhoz fordult.

- Mit beszél ez?

- Magam is különösnek találom, alezredes ur, - felelte egy hirtelen támadt gyanu hatása alatt a kapitány, - a drachma görög pénz...

Az alezredes közelebb lépett a siránczó kádihoz és a szeme közé nézett.

- Ötezer piastert, vagy frankot akartál mondani, Ebul Laklah?

- Drachmát, uram, drachmát! nyöszörögte, lassankint ismét dühre gerjedve a kádi és megint kísérletet tett, hogy kiszabadítsa magát... eresszetek el, kutyák, eresszetek el! Parancsold meg, uram, ezeknek a kutyáknak, hogy eressenek el... Odavész ékszerem, selymem, pénzem!

- Ötezer piaster... ismételte szárazon az alezredes, s összeakasztotta éles tekintetét a dühös vén ember szemeivel, melyekből szinte kiszikrázott az ádáz harag.

- Ötezer drachma és nem piaster! rikácsolta toporzékolva. - Süket vagy uram, hogy nem érted? Kétszer annyi... aranyban... mintha piaster volna. Aki ezt nem érti, az bárgyu juh!

S a kádi kiköpött maga elé a földre. A bakák hirtelen el akarták hurcolni a dühöngő embert, de az alezredes nem engedte.

- Tehát drachma és nem piaster - mondotta hidegen. - Tudod-e, Ebul Laklah, hogy a drachma görög pénz, - a pavlinoi erdőben meggyilkolt Aschilos Manoli görög kereskedő gyilkosát pedig még mindig nem találtuk meg?

A tömegből fenyegető hangok hallatszottak. Hogy meri ez az idegen parancsoló gyilkosnak tartani az emberséges kádit, ki tisztességben és becsületben öszült meg mindnyájuk szeme előtt. Valahonnan hátulról egy tégladarab repült el az alezredes feje fölött. A tömeg forrongott. A szájasabbak közelebb nyomultak az ordító agghoz, aki mindnyájuk tanúságtételére hivatkozva, rémült arccal iparkodott szabadulni a gyanu alól.

Erre újabb kődarab fűtült keresztül a levegőn, s ugyanakkor menydörgő roppanással a lángban álló épület földszinti mennyezete is összeomlott.

A katonák félreugráltak a kicsapódó lángok és a széthulló tüzes zsarátnok elől. A várda légénysége viszont egy pillanat múlva már szembeszállt a forrongó tömeggel.

- Bajonet auf...

A szuronyok felvillantak, de ezzel egyszerre vége is szakadt a tömeg harcias hajlamának. A háború után következő év keserves tapasztalatai még sokkal élénkebbek voltak, semhogy az imént elhangzó vezényszó következményeivel azonnal tisztába ne lettek volna. Nem telt bele fél perc s a megriadt tömeg most még egy fölvert fürjcsapatnál is gyorsabban rebbent széjjel. Az ordító kádi közelében nem maradt senki. Mind elhagyták.

- Ebul Laklah - folytatta egykedvű hidegvérrel az alezredes - mondd el, mit tudsz a gyilkosságról?

- Dögölj meg, hazug eb... semmit sem tudok! - rikácsolta az agg és a főtiszt felé köpött. Egy megsebzett tigris határtalan dühe tombolt ebben a kiaszott csontvázban: szinte őrvongott tehetetlenségében a katonák marka alatt, akik már majdnem egészen a földre szorították.

Az alezredes intett a legényeknek.

- El vele! Verjétek vasra.

NEGYEDIK FEJEZET.

I.

Az elfogott kádit a Portával kötött egyezmény értelmében a török hatóságoknak kellett volna kiszolgáltatni, de ezt az 1879. évi március 12-én aláírt egyezményt már 1883-ban sem vették tulságos komolyan. A magas Porta az előforduló esetek tulnyomó részénél felette engedékeny szerződő félnek mutatkozott; arról, hogy egy jelentéktelen községi bíró ügyeinek hovatarthatósága miatt nyílt ujjat huzzon a másik szerződő féllel - szó sem lehetett. Ebul Laklah menthetetlenül a Bajazid-erőd börtöneibe került s bizony senki sem akadt a fényes Porta oszlopai között, aki e flagrális szerződésszegés miatt szót emelt volna. A szuronyal pacifikáló katonái, nemkülönben a zsandárral, pénccel és horribilis tömegű stemplis papirossal pacifikáló osztrák polgári hatóságok minden egyes esetben az „általános rend és közbiztonság” érdekeire hivatkoztak, - a mesébe való türelemmel ékeskedő mohamedán hatóságok viszont menyei flegmával fogadták ezt a csinos kibuvó-ajtót, amelyen ama derék egyezményt bármely pillanatban ki lehetett lökni. Mert lám, mi egyébért vannak ők is, ha nem a rendért és a közbiztonságért?

A főbenjáró bűn gyanuja miatt börtönbe vetett kádi dolgában megoszlottak a vélemények. A tiszti kaszinóban másnap élénken tárgyalták az esetet, de - az alezredes önhatalmu bíraskodásával szemben - nyíltan csak az öreg Joannovics ezredorvos mondotta ki, hogy kár ennyire felfujni egy régi dolgot. A bűntény körülbelül tizenöt esztendővel ezelőtt történt. Ha a gyanuba vett Ebul Laklah csakugyan el is követte - mi közük hozzá nekik?

Az elfogott kádi házának romjait még másnap sem lehetett megközelíteni. Benn még égtek az összeomlott épületrészek, bár füst már alig itt-ott szivárgott ki az összevissza dőlt falak réseiből. A másik tüzeset, lenn a Csehotina mellett, jelentéktelen volt. Joan Stanko portája végén a szalmával fedett kukorica-kas gyult ki és le is égett, - nagyobb veszedelmet a szélcsendes időben azonban nem okozott. A károsult bosnyák persze olyan siralmas panaszkodásban tört ki, mintha egész vagyona elpusztult volna. Ki is jelentette mindjárt, hogy az idén képtelen adót fizetni a nagy kára okán, mely felrug tizenkét kemény forintokra - a kasba égett tojós tyúk értékén kívül, ami egymagában is kitészzen vagy hatvan krajcárt. Máskülönben pedig legközelebb kilódul a pavlinoi erdőbe és elfogja a gyujtogató némbert.

- Nyelved megelőzi eszedet, Stanko - szólt rá dorgáló hangon szomszédja, az ősz Ali Ben Kadin.

- Miért, atyám? - kérdezte gyorsan lecsendesedve a bosnyák.

- Azért fiam, - felelt halkan a török, s óvatosan körülnézett, hogy nem-e settenkedik ismét valamelyik finác a portája körül, - mert kukorica-kasodat nem az a tébolyodott, hanem egy aláhulló zsaránokcsomó gyujtotta meg. Én láttam. Oltani is akartuk, de míg vizért futottunk, lángot fogott a szalma is, a fonadék is.

- Tehát mégis csak ő az oka - vélte elégedetlenül Stanko.

- Igaz, hogy ő az oka - de ki harcol bolondok ellen? Allah boszuja zudul fejedre, ha értelműktől megfosztott teremtményeire kezet emelsz. A kádiról pedig azt mondom én te néked, fiam, hogy nem kár érte...

A bosnyák helyeslőleg bólintott.

- Tudom, hogy nem kár. A kék emberek elcsukták.

- Jól tették.

- Meg fogják büntetni.
- Megérdemli.
- Azt hiszed, atyám...? - kérdezte Stanko, inkább a szemeivel.

Ali Ben Kadin csendesen intett.

- Ebul Laklah megérdemli, hogy megfojtsák... - morogta határozottan.

Stanko nem kérdezősködött tovább. Ali Ben Kadin tíz év előtt még jó módu ember volt; egyszerre azonban elszegényedett és ide a Csehotina melletti összetoldozott viskóba került. Most már tudta, hogy őt a kádi, a vilajet „Camondo”-ja forgatta ki a vagyonából. Nemkülönb a kádi volt az, ki a pavlinoi vadonban csatangoló féleszü némbert atyját, a görög kereskedőt, eltette láb alól és pénzének segedelmével egész sereg embert juttatott később koldusbotra. Tehát: megérdemli, hogy megfojtsák... Ennek folytán nem fog kilódulni az erdőbe azon gyujtogatós leányzó után, hanem e helyett meg fogja kérni bőkezű és tiszteletreméltó vevőit, a fekete oszlopot és a szőke idegent, hogy ne sokat teketóriázzanak az agg saskeselyűvel, hanem adják az ő kezére: megfojtja ingyen. Az ilyen tisztátalan ragadozóért becsületes ember egy fillért sem fogad el.

- Tégy tanuságot atyám, e büzös madár ellen.

- Mit érek vele, Joan? - kérdezte vállat vonva a török - elfecsérelem időmet - egykori házamat, földjeimet, marháimat pedig nem kapom vissza.

Stanko elérte, hogy ennyiért - semmiért - nem érdemes tanuságot tenni s ez okon nem is bolygatta tovább a dolgot. Voltaképpen nincs is itt szükség a beavatkozásra. A kék emberek még a holt igazságot is ki tudják ásni sírjából: el fognak tehát bánni ezzel a becsületes ragadozó madárral is.

*

A következő vasárnap reggelén Pallwitz hadnagynak fegyvervizsgálatot kellett volna tartania a századnál, de nem jelent meg a kaszárnyában.

Radák kapitány lakására küldte a napost, de az azzal a hírrel tért vissza, hogy a hadnagy ur - a „kutyamosó” bementése szerint - már hajnali fél négy óra után eltávozott hazulról és azóta nem jött vissza. Lehet, hogy valahová kísértált, mert megelőző este fejfájásról panaszkodott.

A kapitánynak sehogy sem tetszett ez a hír.

Nem az elmulasztott szolgálat miatt... óh, mi kellemes lágyan doromboló macskákká szelidülnek itt az isten háta mögött méltóságos oroszánjai a fenséges Reglement valamennyi szentséges §§-ainak! - hanem főleg azért, mert a szolgálatban mindenkor a legpedánsabbnak mutakozó fiatal ember a pontos időre nem jelent meg a kaszárnyában.

- Valami baja történt... - dörmögte elgondolkozva a katonatiszt.

Ebben a véleményben volt a század két főhadnagya is, kikkel közölte aggodalmát, megjegyezvén ezuttal azt is, hogy szívesen venné, ha az urak diszkrétan, minden feltűnést kerülve, segítségére lennének az eltűnt bajtárs feltalálásában.

A tiszték azonnal készek voltak rá, hogy kinyomozzák a dolgot.

- Biztosra veszem, - mondotta a kapitány - hogy nem jöhet, különben minden bizonynyal jelentkezett volna. Nézzetek, kérlek, körül a fürdőkhöz, a hasisszivók tanyáján és néhány más efféle helyen: hátha ott lesz valahol. De titokban, gyerekek, - ez házi ügy. A többieknek nem kell mindent tudni. Azután ne rösteljetelek kísértálni utánam a pavlinoi utra. Ott leszek a szent ulema sírjánál, a forrás mellett. Adieu!

A tisztek eltávoztak.

Egyik sem kérdezett semmit. Amint a kapitány kiejtette a száján, hogy a pavlinoi uton fogja őket várni, azonnal tisztában voltak vele, hogy mire céloz, s körülbelül biztosra is vették, hogy az egyelőre csak elburkoltan kifejezett gyanunak, fájdalom, nagyon is komoly alapja van. A hónapok előtt lefolyt első izgalmas epizódnak - ime a folytatása! Mily kár, hogy ez a máskülönben szeretetreméltó lovagias, kedves, szerény és dús gazdag fiatal kamerád, akinek szíve és erszénye egyképpen nyitva áll mindnyájuknak - ily szomorú betegségben szenved.

- Hja, erkölcsi tévelygés ellen nincs orvosság.

- Tudtam előre, hogy így lesz.

- Persze! Az ilyen gyöngye gyereket hatalmasan izgatja az ilyesmi.

A kapitány előbb lakására ment és átöltözött.

Levetette a nyári vékonysága mellett is türhetetlenül forró egyenruhát, s néhány perc múlva szellős vitorlavászon habitusba bujtatta herkulesi tagjait - azt a szint adva expedíciójának, mintha ezuttal is a halászat nemes gyönyöreire akarná szentelni az időt.

Kilenc óra után elindult hazulról, s egyenesen a Csehotinán átvezető hidnak tartott. A mecset mögött kezdődő szűk sikátoron keresztülhaladva, úgy találta, hogy a hőség körülbelül e mai szent vasárnapi napon érte el tetőpontját. Érezte, hogy szellős ruhája dacára testének minden részén kiüt a meleg nedvesség, s széles, könnyű szalmakalapja semmiben sem akadályozza meg a homlokára gyülemelő verejték bőséges szivárgását. A mecset előtti téren és a sikátorban, amelyen végigsétált, egyetlen emberi lény sem mutatkozott. Még a gazdátlan kutyák is eltűntek a küszöbök elől. A számukra kitett fatálak javarészből ki volt száradva a víz.

A folyam közelében levő szegényes porták egyikéből Joan Stanko köszöntött az elhaladó tisztre. A bosnyák viskója előtt kuporgott a földön, s hal-ebedhez szükséges vörös hagymák felvagdolásával volt elfoglalva. A három kis süllő ott fickándozott előtte egy dézsa vízben.

- Hová indulsz, uram?

Radák kapitány már megszokta, hogy az ilyen és hasonló megszólításokat udvariasság-számba vegye. Ez olajbarna izmos fickók részéről a legnagyobb tisztelet jele, ha az idegen hovajárása-kelése iránt érdeklődést mutatnak, s ennek kérdés formájában is kifejezést iparkodnak adni.

- Az erdőbe, fiu - felelte barátságosan.

- Muszáj te néked az erdőbe menni?

- No... nem éppen.

- Akkor ne menj - mondotta jóindulattal az ember, s kinyújtott jobbjaival felmutatott az égre. - Te csak a meleget érzed, de én tudom, hogy egy vagy legkésőbb két óra múlva itt az ég haragja. A levegő szagán orrom megérzi a vihart, a nap homályos sárga színén hamar meglátja az időnek fordulását, mely a legsebesebb sólyomnál is gyorsabban közeledik onnan nyugat felől, amerre a tengerhez és Skutariba vezet az út.

A kapitány szintén föl nézett az égre. Valószínűnek találta ugyan, hogy a roppant hőség után hirtelen támadó nyári zivatar fogja fölfrissíteni a félig-meddig már elszáradt növényzetet - a két órai terminusra azonban nem sokat adott. Tapasztalásból tudta, hogy a paraszt ember - legyen ő paraszt a világ bármely pontján - a távolsággal és az idővel egyáltalán nincs tisztában. Ha tehát ez az emberséges bosnyák két órát mond, ez alatt körülbelül jól kimért négy vagy öt óra értendő, s ez bőven elég az expedícióra.

- Derék dolog, fiu, hogy figyelmeztetsz - felelte, bucsut intve - de a viharral még ráérünk.
- Maradj, uram, mert megbánod.

A kapitány válasz nélkül haladt tovább a hid felé. Midőn már majdnem keresztülsétált rajta, háta mögött egy pár sebesen talpaló bocskor csoszogása hangzott a hid deszkáin. Stanko futott utána nagy igyekezettel, kucsmával a fején, derékövvel s egy hosszunyelű baltával, utra készen.

- Szólhatok, uram? - kérdezte a katonatiszt közelébe érve.

- Nos? Mi baj?

- Semmi, uram - felelte komoly alázattal a bosnyák, - de azt gondoltam, hogy ha valamiben tán szükséged lenne odakünn, amikor utólér a Megtartó haragja - hát én szolgálni foglak.

A kapitány megveregette az ember vállát.

- Jó fiu vagy, Stanko - de nincs rád szükségem.

- Tudom, hogy nincs, mert nagy és erős vagy, mint a szürke medve - válaszolta tiszteletteljesen a bosnyák s elismeréssel nézett a kapitány öles alakjára, amely minden másnál nagyobb respektust keltett benne, - de azért szolgálni foglak.

- Kisérni akarsz?

- Igen, uram. Bár azt gondolom - folytatta ravasz mosolylyal - hogy szemeid kíváncsisága miatt kár bőrig ázni.

A kapitány tovább ment, s utközben odavetve szólt hátra:

- Mire kíváncsi az én szemem?

- Csak úgy gondoltam...

- Ki vele, fiam!

- Parancsolod, uram - legyen. Azt gondolom, hogy azon ember, kit látni akarsz, szintén érzi a Megtartó haragját és elbujik valahová. Hiába keresed tehát, nem fogod látni. Alkalmatosabb időben könnyebben megláthatnád, bár nehéz ráakadni, ha keresik. Mindig olyankor bukkan elő, ha nem keresik.

A kapitány titokban beismerte, hogy ennek a máskülönben teljesen tudatlan és mindenképpen barbár fickónak bámulatosan finom ösztöne van az igazság kiszimatolására. Hát biz ezt önmaga előtt is röstelte egy kicsit, - de csakugyan kíváncsi volt arra a híres „csodá”-ra, amelyről annyit hallott. Fialat bajtársának megtalálása és esetleg megmentése - ha ugyan erről szó lehet - szintén cél gyanánt lebegett szemei előtt, de a mentori érzelmek közé akaratlanul is odafurakodott a kíváncsiság, mely érzékeit arra ingerelte, hogy ezzel a keleti specialitással, ha lehet, közvetlen közlekedési úton is megismerkedjék.

II.

Az erdőségekhez vezető pavlinoi ut a folyam tulsó oldalától kezdve fokozatosan emelkedik. Árkokkal és vízmosásokkal keresztül-kasul szántott igazi „török ut” ez is, mint - a rómaiak idejéből fenmaradt hatalmas utvonalaknak még ma is használható részeit és az ujon kiépített katonai utakat kivéve - a két provincia valamennyi közlekedési vonala.

Egy magas fordulónál, balra, néhány csenevész szálfá árnyékában busongott valami Batak Esze nevű szent ulema sirja.

A kapitány itt megállt és ráült a kőre. Embertelen hőség lebegett a levegőben. Joan Stanko szintén lekuporodott a szent sir mellé s megint csak a közeledő zivatarra célozgatott. Nézzen le a fekete oszlop Plevljére, a melynek innen a magaslatról minden pontját jól lehet látni és azonnal észre fogja venni, hogy a határ és a házak fölött homályos szürkévé változott a reggeli órákban még vakítóan tiszta levegő s egyetlen madár sem szállong a magasságban.

A kapitány ráhagyta, hogy úgy van. Zivatar lesz - délután.

- Két óra múlva, uram - makacskodott a bosnyák.

A kapitány válasz helyett a hid felé nézegetett, de az egész belátható tájékon csak egy-két taligás paraszt lézengett a völgyben. Tisztjeinek, kiknek ide adott rendez-vous-t, sehol semmi nyoma. Lehet talán, hogy már ráakadtak valahol e fiatal emberre s a roppant forróságban nem akaródzott kijönniök a szabadba. Ha nem így állna a dolog - mindenesetre kijöttek volna. Az expedíció főcélja tehát körülbelül tárgytalanná vált - a kapitány mindazonáltal egy pillanatig sem gondolt rá, hogy visszatérjen félutról s elhalasztja az alkalmat jobb időre. A halálos unalom és egyformaság e nyomoruságos fészkeben minden aprócska dolgot fülön kell ragadni, ami egy kissé föllepíti a lomhán keringő vért és elevenebb működésre ösztökéli a tespedő fantáziát.

Néhány percig még vár, azután - all right!...

Elővette tárcáját s a „minden dohányok urá”-ból cigarettát sodort. Közben diskurálásba bocsátkozott a száraz fűben kuporgó igazhivővel is.

- Ismered, Stanko fiam, az erdőt?

- Nem nagyon, uram. A fát nem innen, hanem a granicai részről hozzuk. Ez itt nagyon bajos járás.

- Valld meg, hogy attól a csavargó némbertől félték.

Stanko vállait vonogatta.

- Azelőtt sem jártunk ki ide. A háborodott pedig nem rég ideje, hogy itt bujdokol.

- Tudsz róla valamit?

- Amit tudtam, már elmondtam, uram, - többet mások sem tudnak. Becsületes szomszédom az öreg Ali Ben Kadin - mikor tavalyiban nagy utat tett valami dologban, s megfordult Skutari-ban is - pénzt adott érte könyörületből egy hitetlen, gonosz asszonynak, akinek piszkos hajlékába véletlenül tért be. El is hozta magával, de a leány tíz napig sem maradt Ali házában; eltűnt hirtelen, mint a hajnali pára. Ali Ben Kadin nem bánta, mert látta, hogy eszelős, akivel Allah rendelkezik szabadon, miképen ő neki tetszik.

- Ennyi az egész?

- Ennyi, - biccentett fejével az ember.

- Hogy viselte magát Alinál?

- Énekelt.

- Egyebet nem csinált?

- De igen. Ha rászólt, meg akarta verni.

- Ugy?

- Ugy, uram. Egyszer rám is botot fogott, de elfutottam idejében. Tilos visszaütni a bolondot.

- Aztán mit énekelt?

- Idegen énekeket énekelt.

- És mindig olyan vad volt?

- Nem mindig. Néha elbujt a tornác végibe, kezére támasztotta fejét és ott ült mozdulatlanul órákig is. Ali nem merte megszólítani, mert ha ilyenkor megszólították, dühösen talpra szökött és azzal fenyegetődzött, hogy felgyújtja a házat... Szólhatok, uram?

- Beszélj, fiu!

- Azt akarom mondani, hogy Ebul Laklah kádi házat ő gyújtotta föl, de ezt jól cselekedte, mert Ebul Laklah átkozott ragadozó, akit meg kellene fojtani. KüldjeteK utánam, uram, ha nincs más, aki ezt ő rajta elvégezze - én elvégzem ingyen.

A kapitány akaratlanul is elmosolyodott. Stanko ugyanazon az egyszerű, nyugodt hangon ajánlkozott a hóhér szerepére, mint amilyenel eladásra szánt dohányját kínálgatta. S nincs benne kétség, a Kelet e hamisítatlan fia minden nagyobb emóció nélkül éppen oly pontosan megfojtotta volna a börtönbe vetett agg kádit, mint amily egykedvűséggel valamely csirkének szokta kitekerni a nyakát. Pedig volt bizonyos gyöngédség ennek a mintegy harmincéves bosnyák parasztnak a szívében - ezt ezuttal is kimutatta, midőn a maga jószántából csatlakozott a katonatiszthez - de felfogása az erkölcsről, a szeretetről, a lelki nemességről oly roppant távolságban volt a nyugati felfogástól, mintha a Korán tanításai és a Biblia között egyáltalában nem lennének érintkezési pontok, holott nagyon is vannak.

- Ebul Laklah megkapja, amit érdemel, - felelte Stankónak - beszélj inkább a leányról.

- Mindent elmondtam, uram.

- Mondd csak Joan, miféle nőnek tartjátok ezt a boldogtalant?

Stanko fejét rázta.

- Ezt bajos tudni... Akinek Allah elveszi az eszét, azt nem szabad érinteni. Becstelen, ki megteszi és zsákmánya leszen a förtelemnek... De ha valamely idegen kezén volt, uram - arról elhiszek mindent, ami rossz, tisztátalan és gyalázatos. Én és az öreg Ali Ben Kadin csak annyit tudunk, hogy gyermeke soha sem volt.

A kapitány fölemelkedett a tiszteletreméltó szent sirjáról és intett a bosnyáknak, hogy folytatni akarja útját. Tisztjei nem mutatkoznak: kísétál tehát az erdőbe náluk nélkül.

Stanko engedelmesen felállt és követte a kapitányt.

Egy darabig hallgatva lépdeltek a forróságban. A bosnyák gondolkozott, hogy mit kellene mondania, ami a fekete oszlopot érdekelhetné, de semmit sem talált, amiért érdemes lett volna kivenni szájából a kis cseréppipát, melyből a dohánykirály Ő Felségének finom kék füstje fodrosodott a levegőbe. Az erdőség alatt elterülő törpe ciher végén hosszas fontolgtatás után, végre ezt mondotta:

- Azt hiszem, uram, jobban fogsz járni, mint fiatal barátod, akinek haja szőke és bőre fehér. Te nagy és fekete vagy. Szemeid, orrod, szakállad hasonlítanak apjának szemeihez, orrához és szakállához. Meglásd, hogy igazat mondok.

- Más szóval - felelte kedélyesen a kapitány - kikerülöm a verést.

Stanko komolyan biccentett.

- Nem fog bántani. Hangod vastag zenéjében is van valami, ami a meggyilkolt görög csiszárra emlékeztet, bár - emlékszem - az elpusztult csiszaré még mélyebb volt.

- Hová van eltemetve?

- Nem tudjuk, uram. Aki elpusztította - Ebul Laklah, a becstelen keselyű - valahová az erdőbe rejtette. Könnyű munka. Sok szakadás, sok mélység van ott. Kivált a tó vidékén.

- Miféle tóról beszélsz?

- Ahol a magas bércek kezdődnek - magyarázta a bosnyák - a sziklák tövében van egy akkora tó, mint amily hosszú egy kőhajítás. A „Holt szem tavá”-nak hívjuk. Vize tiszta, mint az olvasztott üveg és se növény, se hal, se rák, sem semmiféle féreg vagy bogár nem él benne. Holt viz a fenekéig. Néhány öreg vörös fenyő él a partján - egyéb fa nincs a közelében, sem bokor, sem fű, csak homok. Abból bőven van.

Fél tíz óra volt délelőtt, midőn az utról letérve, a törpe ciheren keresztül az erdőbe értek.

- Vezetlek, uram, - szólt Stanko és előre ment.

Többé egy szót sem szólt ugyan a szerinte biztosan elkövetkező zivatarról, de semmiképpen sem fért a fejébe, hogy miért akar ez a nemes idegen trenk erőnek-erejével tönkre ázni. No, majd nem fog nevetni egy óra múlva... Lám, még a reggeltől-estig hangosszavu tücsök sem cirpel. Keresztes pók nem ül a hálója közepén, s a háló szálai petyhüdtlen lógnak. A pára már áramlik a levegőben. A vörhenyes mezei patkány ellenben hangos fütytel cikázik keresztül amott-e, az agyagos domb aljában. Mindezek biztos jelek. S hát még sem hiszi ez a derék idegen...

- Szólhatok uram?

- Beszélj Stanko - adta meg az engedélyt a kapitány.

- Először is ügyelj lábaidra, mert sok a kiálló gyökér. Ha pedig úgy gondolod - folytatta, miközben megállt egy óriási cserfa fölrepedezett dereka mellett s fejszéje nyelével piszkálni kezdte a kérget - ha azt határoztad a te elmédben, hogy ezen sajnálni való asszonyszemélyt meg muszáj látnod - azért kár itt tévelyegni. Forduljunk vissza és én ígérem, hogy mire háromszor lemegy a nap; oda viszem neked, ahová parancsolod. Ennek fejében elengeded a duhannál fennmaradt hét és fél ezüstpénz (forint) adósságomat és még adsz...

A kapitány mosolyogva kérdezte a fontolgató bosnyákot.

- Ki vele! Mennyit kérsz?

- Még adsz öt ezüst pénzt, - jelentette ki végre s nagyobb hitelesség kedvéért felmutatta a jobb keze öt ujját, nehogy félreértés legyen.

- Kevésre taksálsz a csodákat.

- Ki mennyit ér...

- Az öreg Ali mit adott érte?

- Ali Ben Kadin azt hitte, potom pénzt ad, amikor ötven piasztert adott - de akkor még nem tudta, hogy féleszü birtokot vett. Amikor megtudta, öt piaszterért is odaadta volna, de ingyen sem vettem volna el...

- Aztán hogy keritenéd kézre?

- Megfognám.

- Erőszakkal?

- Nem, - felelte tiltakozó mozdulattal az ember s megjelent ajkai szélén egy ravasz villanás, - erőszakkal nem szabad hozzá nyulni. Ezt csak haragjában mondja az ember, de nem cselekszi, mert a bolond - Allah tulajdon birtoka, nem a mienk. De megfognám azzal a képpel, amelyik szivartartó könyved belső oldalán arcodnak mása...

Stanko a katonatiszt szivartárcájára célzott, melynek belső lapján csakugyan ott volt a fotográfiája.

- Csalás lappang ebben a dologban, fiu.

- Ki amit elhisz, az ő öröme, vagy az ő bánata - felelte vállait vonogatva az ember. - Nem csalás ez, uram, mert nem esküdnek rá, hogy úgy van, csak mondanám...

Ez oly tizenhárompróbás, durva keleti ravaszkodás volt, hogy a kapitány hangosan nevetett, de nyomban kijelentette azt is, hogy ehhez a csaláshoz - szelidebben szólva; csalogatáshoz - nem adhatja beleegyezését. Nem óhajt a „csoda” apja gyanánt szerepelni, még tréfából sem. Ez nagyon csunya, nagyon kegyetlen tréfa lenne. Egyébként pedig az sem lesz különösebb szerencsétlenség, ha annak a csavargó néembernek soha még a színét sem látja. Ezt jegyezze meg magának, Joan Stanko.

- Hát akkor miért akarsz mégis megázni, uram, mint egy patkány?... - fakadt ki méltatlankodva a bosnyák.

ÖTÖDIK FEJEZET.

I.

Nem értvén pedig semmiképpen ezt az ő neki felette oktalannak látszó dolgot, hűmmögve haladt tovább a széles erdő árnyékos sátora alatt, a mely azonban jóformán semmi védelmet sem adott a forróság ellen. Ugy tetszett, mintha itt benn az erdő mélységében még mozduatlanabb, még tikkasztóbb lett volna az atmoszféra. Valami különös, pállott, nem éppen kellemetlen, de nem is tulságosan kellemes, édes pézsmaszag párái keveredtek össze a hőség-gel. Radák kapitány orra eléggé hozzá volt már szokva ehhez a sajátyszerű kigőzölgéshez, amelynek eredendő okát (élő növényzetből támad-e, vagy a talaj korhadó szerves anyagából?) szakemberek is homlokegyenest ellenkező indokolással magyaráztatják, de ezuttal szokatlanul nehezen tűrte s időnkint némi szédüléssel is meg kellett birkóznia.

Amint azonban kiérkeztek az erdő egy nyitabb tisztására, a nehéz pézsmailat is eltűnt. A bosnyák észrevette, hogy a kapitány arcán könnyű elhalványodás rebben végig, de nem szólt. Gondolta: immár éppen eleget beszélt. A többi nem az ő dolga. Ment a maga lomha, de kitartó, egyforma járásával tovább a tisztáson, majd egy fiatal bokros erdőrészen keresztül a csapásig, mely a „Holt szem” tavához vezetett s tele volt farkasnyommal.

Az ember most hirtelen megállt s előre hajolva, nagy figyelemmel kezdte nézegetni a nyirkos talajt, mely e helyen gyönyörű páfránynyal volt benőve.

- Friss nyom? - kérdezte a katonatiszt.

- Az, - intette fejével Stanko s gyorsan körülnézett.

Az erdőben azonban nem mozdult semmi. A levéltenger mozdulatlanul huzódott tovább a messzeségbe. Mindössze egy harkály szorgalmas kopácsolása hangzott valahol jókora távolságban.

- Mi baj, fiu?

- Itt járt, uram, a bolond...

- Ezen a csapáson?

- Ezen.

- Lássam a nyomot, - szólt a kapitány és szintén figyelmesen megnézte a talajt, de szeme nem állta ki a versenyt Stanko szemeivel, - semmit sem látott, amiről emberi lábnyomra ismert volna.

- Tévedsz, fiam.

- Nem szokásom, uram, - felelte tagadó mozdulattal a bosnyák, - bizonyosan tudom, hogy itt járt.

- Hol a nyoma?

- Itt, uram! Lássad...

Stanko leguggolt és félrehajtotta széles tenyerével az egymásra hajló száraz fűvet.

- Tekintsd meg magad.

A katonatiszt azonban hasztalan erőltette meg a szemeit, nem bírta kivenni a nyomot. Joan Stanko észrevette a hiábavaló erőlködést. Beszélni kezdett:

- Lábnymot hiába keresnek szemeid, uram - olyant én sem látok. Ha ki végiglép ezen a nyirkos, leveles földön, lába nyomát negyedóra alatt kiduzzasztja a föld és megint olyan, mint volt. De tekintsd itt, hová ujjammal mutatok, ezeket a morzsákat. Valami édes tésztának morzsái lehetnek, mert ime, erősen körülállják a hangyák.

Stanko fölvelt egy morzsát a tenyerébe, s bütykös mutatóujjával szétdörzsölte.

- Friss morzsa. Félórája sincs, hogy ide hullott.

- Mondasz valamit, fiu...

- Az igazat mondom, - erősítette biztos hangsulylyal az ember, - az égből nem esik édes morzsa, más pedig nem igen járhatott erre, csak a bolond. Elvezetlek, uram, a tóhoz - ott van.

- Vezess Joan!

- De ha elbujt, uram, a vihar elől: ne mondd, hogy a vén asszonyok nyelvén beszéltem.

Stanko lesöpörte tenyeréről a morzsát, s szó nélkül előre sietett. A talaj itt könnyű emelkedést mutatott. A páfrány-kolónia s vele a nyirkos föld is megszűnt: száraz, gyéren füves, lassankint egészen kavicsos természetű talajon csoszogott a sebesen előre törtető bosnyák lába. A leveles fák is el-elmaradoztak. Félórai szótlan s a nagy hőség miatt meglehetősen fárasztó séta után előbb egy csomó boróka- és kökénybokron kellett áthaladni, majd a gyalogfenyők következtek, s végül feltűnt az első hatalmas vörösfenyő csupasz, vén dereka is, lehámlott kéregpántjaival föl egészen az oldalsugarakig. Lehetett vagy hatvan láb magas ez a faóriás. S feltűntek hamarosan a többiek is. Mindegyik egy-egy mammuth. A sziklának támaszkodó legfelső óriásnak azonban csak a csonka törzse meredt az ég felé: elperzselt tüs koronája a földön hevert. Ezt lesujtotta a villám.

Stanko óvatosan kuszott előre az ágak között.

A szikla közelében Stanko megállt és hátra intett.

A kapitány vigyázva közeledett.

- Csendesen, uram... - suttogta az ember és lemutatott.

A sziklától körülfogott festői szépségű katlanban a „Holt szem” tavának gyengén fodrozott tükre sugározta vissza a napnak fényét. A tó mindössze száz-százhusz méter széles lehetett. Szemben levő lankás partja csillámló fövenynyel volt borítva, növényzetnek azonban az egész part mentén köröskörül semmi nyoma. A vízbehajló vörhenyes barna sziklarepedésekben nyomorgott mindössze némi csenevész fonalmoh és ragadós, algaszerű moszat. Egyéb jelei a növényi életnek nem mutatkoztak. A bosnyák igazat beszélt. A tó vize, nyilván kénes vegyi összetételénél fogva - valami kevés kénpárát csakugyan érezni lehetett - nem volt alkalmas az állati, vagy növényi szervezet táplálására, s ezért méltán viselte a találó „holt szem” elnevezést.

A kapitány Stanko mellé telepedett és halkán kérdezte:

- Azt hiszed, itt van?

- Itt.

- Nem látom...

- Mindjárt, uram...

- Miből gondolod, hogy itt van?

Az ember szó nélkül átmutatott a tuloldali fövenyes partra. A katonatiszt odanézett.

- Látod, uram? - kérdezte Stanko.

- Mit?

- Azt a hosszú botot amott a víz szélénél?

- Nem látom.

- Szemeidben összeelegyedik a homok sárgás színe a bot sárgás színével. A bot a bolondé és ákácfaéból van. Nehéz szerszám, mert nyers. Fiatal barátod örülhet, hogy nem fejére kapta, hanem csak lábára. A bolond erejét Allah megháromszorozza; szívéét -

A bosnyák hirtelen elhallgatott s átintett szemével a másik partra, ahol e pillanatban a pavlinoi „csoda” alakja jelent meg a háttér sziklái mögöl. Radák kapitány nagy érdeklődéssel, kíváncsian, bár minden különösebb izgatottság nélkül vette szemügyre titokzatos lakóját a vadonnak, de már ez első villámgyors szemle után is meggyőződött róla, hogy a valóság meglehetősen csalódással jár. A boldogtalan teremtes kiszínezésében nagy szerepe jutott a fantáziának ezuttal is, mint jórészt a legtöbb esetben, ahol a megszokott banalitásból rikitóbban kiemelkedő rendellenességről van szó. Számtalan földhöz ragadt szegény ördög él kalibában, barlangban, sátorral fedett földalatti oduban - mint a vándorló cigány, - de senkinek sem jut eszébe, hogy e rongyokban kóborló koldusokat csodaszámba vegye. Ez itt... ez „csoda” volt. Miért? A kapitány nem bírta elképzelni.

Meg is kérdezte halkan az embert:

- Ő az?

- Igen, uram - intett a bosnyák és azonnal kiérezte a katonatiszt hangjából a csalódást, - ő az, de a mint látod, nincsen ő rajta semmi... Mondtam, hogy ezért kár megázni -

A kapitány elismerte, hogy Stankónak igaza volt.

Ezért a csodáért csakugyan nem volt érdemes idejönni.

A bosnyák félrehuzta a szája szélét és hümmögetett. Így van az, ha nem hisznek az embernek.

- Hát, uram... most már látod...

Hát bizony ilyen félmeztelen, rongyos női alakot a kapitány immár eleget látott életében. A „csoda” teljes biztonságban érezte magát. Lassu, nyugodt léptekkel közeledett a tóhoz. Széles csipői ritmikus mozgásában, nemkülönben szépen formált, erőteljes, barna testének egész magatartásában volt bizonyos nőies kellem, - az összbenyomás azonban éppen nem emelkedett a köznapiasság fölé. Ellenkezőleg! Látványnak sokkal inkább lehangoló, semmint érdekes volt. A sötétszőke, tömött haj csupa kóc. Egy összekuszált hajcsomó lecsüngött a vállára, melyről valami kávébarna színű, lerongyolt köpeny - hasonló az arabok giuppájához - lógott le a tagjain, mellét, ágyékát és vastag combjait tökéletesen meztelenül hagyva.

A tó szélén leült a fövénnyre, s jobb lábát bedugta a vízbe.

- Vér van rajta... sugta a bosnyák.

A leány csakugyan lábát locsolgatta a tó vizével. A távolság azonban sokkal nagyobb volt, semhogy a kapitány az állítólagos vérzést is ki tudta volna venni.

- Menjünk közelebb - indítványozta Stanko.

- Ne fáradj, fiam.

- Ha már itt vagy, uram, tekintsd meg szemeit is.

- Máskor, Joan...

Az ember csendesen mosolygott.

- Nem fogsz te ide kijönni többet - mondotta szemével hunyorgatva, mint aki tisztában van vele, hogy a „csoda” megtekintése nem érte meg a fáradságot - tehát tekintsd meg most...

- Miért riaszszuk meg?

- Rosszul hiszed, uram, - a bolond nem gyáva, mint a törpe farkas. Fiatal barátod bizonyoságot tehet róla, hogy ebben is igazat beszélek. Ha hirtelen meglepik, elfut, de ha látja, hogy jövünk - nem ijed meg és nem fut el. Siessünk, mert mindjárt késő lesz.

- Hadd fusson...

- Nem a leányra értem - magyarázta Stanko, miközben fölített szemeivel az észak felől rendkívüli gyorsasággal sötétedni kezdő égre. A láthatár hegylánca fölött nehéz, fekete felhőtömegek nyomultak mindinkább magasabbra. A nap még tüze egész vakító pompájával uralkodott a keleti égen, a távoli orkán előfutárjai az érezhetővé váló légáramlások képében azonban már megérkeztek. Az erdőség levéltengere nyugtalan mozgásban volt.

A kapitány látta, hogy a bosnyák ebben sem tévedett.

A vihar egy félóra múlva okvetlenül itt lesz, s a borzasztó hőségből ítélve grandiózus áranyokban fogja végig korbácsolni az egész plevljei határt.

- Gyerünk le, uram - ismételte az ember és fölemelkedett a kövekről, - mert, mondom, mindjárt késő.

- Elég volt, Stanko! Hazamegyünk.

- Most?

- Azonnal, - válaszolta a kapitány és megfordult, hogy visszainduljon az uton, amelyen idáig jöttek.

- Szólhatok, uram?

A katonatiszt megállt és visszafordult.

- Nos?

- Ne hallja füled haraggal, mit szájam kimond, de bölcs férfiu nem beszélhet úgy, mint egy gyermek - szólt kedvetlenül Stanko és nagyokat csóvált fejével a kimondott szentenciára. - Miképpen gondolod, hogy kivárjad a vihart benn az erdőben, vagy a nyílt mezőn, hol a szélvész boszorkányai ilyenkor a legnehezebb bivalyt is földre dobják?

Ez komoly szó volt. Radák kénytelen volt beismerni, hogy a derék igazhívó providenciája ezuttal jóval különb, mint az övé.

- Igazad van, Joan. Vezess!

- Kövess, uram!

Stanko előre sietett és gyorsan csoszogott lefelé a kövek között a tóhoz.

- Ha megjön az ég haragja - szólt hátra az utána iparkodó katonatisztnek - beállunk amoda lenn a sziklák alá és nem ázunk meg.

- Hát a leány?

- Már az az ő dolga...

- Nem akarom, hogy künn rekedjen.

- Ne féltsd azt, uram! Annyi esze még a bolondnak is van, hogy nem lát ellenséget a jó barátban, - felelte meggyőződéssel Stanko és még gyorsabban szedegette bocskoros lábait.

Néhány perc múlva lenn voltak a tónál. Az imént még alig fodrosodó vztükör most már könnyű hullámvásban volt, millió sugár csillogásra törve a napnak reá vetődő fényét.

A fény e csodaszép játéka azonban hatástalanul suhant el a kapitány szemei előtt. Minél közelebb és közelebb érték a hirtelen talpra szökkenő leányhoz, ki hosszú botját markába szorítva, beszívott ajakkal, előrehajolva, ingerült, villogó szemekkel nézte őket - annál inkább lekötötte figyelmét a közvetlen közélről egészen más színben mutatkozó „csoda”. A rendkívül szabályos s minden vadsága mellett is klasszikusan tiszta női arcból két nagy, smaragdzöld színben ragyogó szem meredt rá, a rémület és az öröm oly megrázó kifejezésével, hogy ösztönszerűen megállt és visszarántotta a bosnyákokat is.

- Várjunk - szólt halkán - hadd menjen el...

A leány azonban nem ment, hanem csak bámult... Azután egész testében reszketni kezdett, botja kiesett kezeiből, szája rángatódzott s a következő pillanatban oly szörnyű sikoltással, mely át meg átjárta Radák szívét - előre tántorodott és eszméletlenül bukott végig a fövényes parton.

- Szerencsétlen... mormogta szánalommal a katonatiszt, miközben hozzásielve letérdelt és ölébe emelte fejét. - Joan! - parancsolta hevesen a bosnyákoknak, - siess, hozz vizet!

- Már itt van, uram! - kiáltotta az ember.

Szava elveszett a mennydörgés harsonájában, mely e percben végig dördült az égen és megsokszorozva csapódott vissza a sziklafalokról. A hihetetlen gyorsasággal előre nyomuló fellegekből ömlött a zápor. A nap eltűnt. Sötétség nyelte el az iménti fényességet. Az első vakító villám valahová az erdőbe sujtott. A föld megrendült a csattanás roppant ereje alatt, mely e tropikus égövi orkánhoz hasonló zivatart bevezette. Stanko, mellén keresztbe rakott karokkal, fejét mély alázattal mellére hajtva, állt és meg sem mozdult.

- Jőjj ide és segits! - rivalt rá a kapitány. - Itt nem maradhat.

II.

A vihar félelmes erővel száguldott végig az egész völgyön. Plevlje szűk utcáin, girbe-görbe sikátorain és a nyitabb tereket átszelő árkokban patakokban ömlött a mindenféle szemetet tovaragadó, szennyes áradat, becsapva itt-ott a mélyebben fekvő helyeken az udvarokba, sőt lenn, a Csehotina közelében, a házakba is.

Az alezredes leányát a „Három csillag”-ban kapta a zivatar. Ott vizitelt a kis Mayer Stefikéjénél. Mire fölneszelt, már szó sem volt róla, hogy hazamehessen - ott kellett maradnia.

A hirtelen lezuduló hatalmas zápor sok embert bekergetett a „Három csillag”-ba. A paraszt-ivószoba szorongásig megtelt, annyira, hogy még a pítvarba is jutott belőlük. Megtelt nemkülönben a nobilisabb vendégek számára rezervált külön helyiség is. Katonatisztek, császári hivatalnokok, néhány postai tisztviselő, távirdász, finánc-felügyelő egyenruhája vegyült össze a korcsmába szorult előkelőbb mohamedánok színes köntösével, s a hátulbő plundrás, selyem-mellényes szerb marhakereskedők dohánybarna és fekete színű alakjaival. Pár perc alatt tele lett dohányfüsttel a máskülönben elég tágas szoba.

A fürge kis Mayer örült. Sovány, szakállas arca ragyogott az elégedettségtől. A vendégek borokat, söröket, pálinkákat rendeltek. Javarésze ennivalót is akart. Alig győzték a kiszolgálást. Két cseléd, a pincér, a pincérleány, maga Mayer Izidor is három kézzel dolgozott, csak hogy a követelődző vendégek türelmetlen lármáját valamennyire lecsendesítsék.

Az emeleti folyosón a gömböc Stefi megfogta Milcsike kisasszony kezét és a folyosó jobb oldalán levő első ajtó előtt megállva, kihuzott a zsebéből egy kulcsot.

- Gyere csak, Mili, - megmutatom neked a kapitányod lakását. Nekünk mindenféle ajtóhoz van kulcsunk, mert a lakással takarítás is jár, - kapitányod pedig most nincs itthon. Megmutatom a fényképeit. Huh! Mennyi van és milyenek...

- Nem illik, Stefi, - huzódott a vöröshaju kisasszony.

- Ugyan, hisz senki sem fogja megtudni, - biztatta a gömböc, - hányszor voltam én már benn!

Gyorsan kinyitotta az ajtót és maga után huzta a még mindig szabódó Milcsi kisasszonyt. Azután nesztelenül betette az ajtót és előre futott a lakásban, mely két kicsiny és egy valamivel nagyobb utcai szobából állt. Ez az utcai szoba volt tulajdonképpen a lakás, ahol Radák tartózkodni szokott. A pedans rend, a sötét kék szövettel bevont butorok elrendezése katonára vallott. Kevés kényelem, sok fölöslegesség; - igazán garcon otthon. A falak fegyverekkel és fényképekkel voltak megrakva. Volt egy izléstelen olajnyomat is: „Judith és Holofernes.” Judithnak mind a két szeme hiányzott, az alvó zsarnoknak pedig homlokán volt három apró lyuk. Ezeket szobapisztolylyal lőtte beléjük a kapitány. A fényképek száma meghaladta a kétszázat. Diszhelyen, a szoba közepén álló szalónasztalra helyezett jobboldali fénykép egy nyájas tekintetű, tisztos öreg asszonyt, a baloldali egy gyönyörű fiatal leányt ábrázolt a „Kis herceg” trikós szinpadai kosztümjében.

- Ez az öreg nénike - magyarázta a gömböc - a kapitány megboldogult mamája, ez a másik pedig a szeretője, valami színésznő.

Fölvette a fényképet és megfordította.

- Nézd csak, Mili, mi van ide írva: „Dominak - Duci, 1881, a szellemek órájában.” Tehát éjjeli 12 órakor. Szép madár lehetett!

Milcsike fölbigyesztette az ajakát.

- Ilyenektől nem féltém a férjemet... szólt kicsinyléssel.

- Nono! Nézz csak ide... Ennek a Ducinak a kapitány ur éppen a szivét lőtte keresztül. Látod ezt a lyukat? Már most nézz körül, drágám! Van itt még egy egész sereg mindenféle dáma, de egyetlen egy sincs kilyukasztva, csak éppen ez az egy. S miért van csak éppen ez az egy itt az asztalon? A mamája mellett! Hallod-e, Mili, ha ez nem jelent semmit.... akkor, akkor...

- Mit akkor?

- Akkor számár vagy!

- De hát mit bánom én? felelte büszkén a vöröshaju kisasszony, s fejletlen, nyulánk alakja szinte megnőtt a nagy önérzettől - a férfiak, édesem, mind poltronok. Ez az egyik. A másik az, hogyha férjem megcsal - én is megcsalom. Óh, én hamar...

A kedves gyermek elharapta a szót, a gömböc azonban így is pontosan megértette. Az alvezredes leánya és a korcsmáros leánya ugyanannak a szerencsétlenségnek áldozatai voltak. A katonatiszt leánya talán még inkább, mint a korcsmárosé. Mit tudta a főtiszt, hogy mi lesz gyermekéből az idegenben? Nincsen anyja? Mit tesz az? Fizet érte, tehát: megtett mindent, ami kötelessége. S az ilyen „kincstári árvák” száma nagy. Az apa halála után támasz, nevelés nélkül maradnak a világon, és kikerül belőlük elég az aszfaltra is...

III.

A gömböc most hangokat hallott a folyosón.

Hirtelen visszatette a kezében tartott fényképet az asztalra és előre nyújtott nyakkal hallgatózott. Milcsike összerezsent és szorongva tekintett rá.

- Szent isten... a kapitány...

- Nem lehet, - iparkodott megnyugtani barátnéját a leány, - civil ruhában ment el és olyankor sokáig el szokott maradni. Bizonyosan a papám. Engem keresnek.

- Stefi - sugta a vöröshaju kisasszony, s kimutatott az ablakon, - lenn egy szekér áll a kapu előtt.

- Miféle szekér?

- Valami paraszt szekér...

A gömböc szintén az ablakhoz sietett és lenézett. A „Három csillag” kapuja előtt csakugyan egy ponyvával fedett, apró kerekű albán paraszt szekér állt. Két borzas lovacska volt elébe fogva.

A két leány a következő pillanatban visszahátrált az ablaktól. Milcsi kisasszony halvány arca kivörösödött a szégyentől, hogy itt kapták, idegen férfi lakásában, - a gömböc azonban nem vesztette el lélekjelenlétét. Villámgyorsan kikapta a kályha mögött álló portörő rongyot, felgyűrte karjain a blouse ujját és szorgalmasan csapkodni kezdte a butorokat.

- Az ablakot Mili... az ablakot. Nyisd ki az ablakot, különben nem hiszik, hogy tisztoga-

Nem fejezhette be. A folyosóról nyíló ajtó kitarult és a kapitány a lakásba lépett. Vászoruhája csuron vizesen tapadt hatalmas tagjaihoz. Baljában hűsége kisérőjét, a halászbót tartotta, jobbjaival egy rongyokba burkolt női alakot támogatott.

Milcsi kisasszony elfordította tekintetét, s az ajtó felé huzódva hirtelen kiszaladt a folyosóra, - a gömböc nem követte mindjárt a jó példát. Előbb megállt és tetőtől-talpig jól megnézte a szájalmasan lerongyolt jövevényt, ki összecsapzott, nedves hajjal borított fejét a kapitány vállára hajtván, aludni látszott. A gömböc látta, hogy a nagy, barna női test fázékonyan reszket a rongyok alatt, görcsösen összeszorított ajkai szintelenek, s az egész alak végtelenül szomorú benyomást kelt. Ez elfojtotta a már-már ajkára kívánczó gunyt, s helyt adott szívében a szájalomnak.

- Óh, a szegény! mondotta részvétellel, - mennyire oda van... Azonnal hozok egy csésze forró theát.

- Biz az jó volna, Stefike.

- Rögtön itt leszek! Addig takarja be szegényt valami meleg pokróccal, mert fázik és... nincs rajta elég ruha...

A gömböc könnyedén elpirult és kisietett az ajtón.

A kemence közelében széles török kerevet állt. A kapitány odavezette a nőt és leültette. Az engedett magával mindent tenni. Feje hátrahanyatlott, félig lehunyt pillái alatt szemei mozgatlanul, kifejezés, lélek és látszólag minden öntudat nélkül bámultak valamely nem létező pontra. A kapitány lerántotta ágyáról a gyapjutakarót és gyöngéden betakarta vele. Csak azután ment át a szomszéd szobába, hogy lefejtse testéről a szorosan hozzátapadó nedves ruhát és átöltözzék.

Mire készen lett, előkerült valahonnan a korcsma hátulsó ivójából a legénye is. Jóraivaló, marosszéki fiú volt a gyerek; hü, mint a kutya, de iszákos az istenadta, mint egy kefekötő. Nagy Jánosnak hívták, - ura azonban Jánoskának szólitotta, mint pajtásai a kaszárnyában, kik gyerekes, csupasz képe miatt ragasztották rá a kicsinyítő „Jánoska” nevet. A legény most is be volt állítva, de azért peckesen tartotta magát. Csak mindent azonnal és egyszerre akart elvégezni. A kapitány ebből a lelkes buzgalomból szokta kitalálni, hogy „személye körüli minisztere” többet ivott, mint amennyit megbir.

- Terítsd ki a ruhámat! - parancsolta neki, miközben előkereste tárcáját is és szivarra gyújtott.

- Erősen megázott a kapitány ur - véleményezte a legény. Karjára kapta a víztől nehéz vászonruhát, s szerencsésen befecskendezte vele az egész padlót.

- Jánoska! Ittál, semmirekellő.

- Igenis, vitéz kapitány uram, ittam! Merthogy az édes szülémtől éppen a mai szent napon kapék levelet, akiben egy vadonat új öt pengő forintost is belé rejtelt, hogy - ugymond a leveliben - igyam be friss egészségben a testvéreikkel, a kikkel együtt vagyok a cukorban. Egy száz pengőt ennek miatta már be is ittam.

A kapitány leintette a fecsegő legényt.

- Ide hallgass!

- Igenis, instálom, megyek, kifacsarom és egyvelesleg azután kiteritem száradni ezt a civil gunyát, azután ellődülök a kaszárnyába, meggyűvök a kapitány ur ebédgyúléval, lemegyek ide-e a zsidóhoz fekete kávéért, átszaladok hadnagy ur Pallwitzhoz, hogy gyűn-e halászni...

- Fogd be a szádat és ide hallgass! Egy nő van itt benn az első szobában. Beteg.

- A mán baj! A beteg fehérség -

- Ha még egyet szólsz, kiröptelek az ajtón!

A legény megállt a kapitány előtt és rámeresztette zavaros szemeit. Nem szól immár egy szót sem. Tessen parancsolni.

- Ezt a nőt, aki ott benn van, éppen úgy ki fogod szolgálni, mint engem. Amit kíván - azonnal teljesíted. És nem kérdezel tőle semmit. És semmiféle teremtet léleknek nem beszélsz róla. Értettük?

- Igenis, értettük, - biccentett fejével a legény.

- Ugy jársz-kelsz, mint eddig, de ha róla van szó: megnémulsz és a tulajdon nevedet is elfelejted. Értettük? Olyan leszel, mint a hal.

- Igenis, mint a hal-csuka...

- Mars!

A legény kiment a folyosóra, s az ott álló fogásra egyenkint kiterítgette a nedves ruha-darabokat. Ide-oda szédelgett a művelet közben, de ilyenkor kitalálta góbé eszének még el nem ivott maradékával, hogy ha nekitámasztja hátát a falnak, nem „rogyódik le lányok csufjára az hátulsó felére, mint az döglődő toportyán féreg.” Tehát neki-nekitámaszkodott a falnak, midőn érezte, hogy no most az istenfáját... egyszeriben oda a becsület -

A párolgó theával visszatérő Mayer Stefike éppen ebben a furcsa pozitúrában kapta.

- Hát magát mi lelte, Jánoska? - kérdezte a leány, s nevében majdnem kiloccsantotta a theát.

A legény akadozva felelt.

- Itt állingálok, téns kisasszony...

- Mit csinál?

- Nem igen buzoghatok a terécsléssel, merthogy az kapitány ur megtiltotta. Ezután halcsuka leszek... Minek megyen be a téns kisasszony? Van már odabenn egy fehérccseléd. Vitéz kapitány uramnak nem leszen kedvire, ha ilyenkor ráleselkedik valaki a sövény mellől...

- Ostoba maga, János, - riasztott rá mosolyogva a gömböc. - Jobb lesz, ha kinyitja az ajtót.

- De mán az nem lehet, instálom... Megfogadtam, hogy itten állingálok e a falnál, nehogy valami bitang elvetemedjék innét a kapitány ur gunyájával.

- Mondja inkább, hogy nem tud a lábán állni, mert részeg.

- Részeg a fene... dunnyogta góbé-nyelven a katona.

A leány kénytelen volt könyökével kinyitni az ajtót, - Jánoska nem akart elmozdulni a faltól, amelyet megtámasztott. Az ajtónyitás néhány csepp kiömlött theába került, de még bőven maradt a forró italból. A gömböcöt arra készítette a nagy részvét, hogy a „Három csillag” valamennyi theás-csészéje közül a legöblösebbet töltse tele s ellássa annyi rummal, amennyi egy három kapitulációs lumpnak is elég lett volna.

A kapitány elébe jött.

- Köszönöm, Stefike - mondotta halkán, miközben átvette a leánytól a csészét és az előszoba kredencére tette, - de majd csak később...

- Nem akarja talán?

- De igen, hanem csak később.

- Addig kihül.

- Sajnos, de most nem lehet. Alszik.

- Ah, szegény... Elaludt?

- Igen.

- Megengedi, hogy megnézzem? - kíváncsiskodott a leány.

- Tessék, - felelte udvariasan a katonatiszt.

A gömböc lábujjhegyen az ajtóhoz lopódzott és benézett. A kereveten, kissé féloldalra hajtott fejjel, lecsukott szemekkel, sápadt, vértelen arccal ült - ugyanabban a helyzetben, amelyben hagyták - a gyapjutaróval letakart pavlinoi „csoda”. Félig nyílt, kissé duzzadt szája és mellének szabályos emelkedése mutatták, hogy mélyen alszik.

- Alszik szegény... suttogta sajnálkozva a leány és óvatosan elhúzódott az ajtótól. - Mondja, kapitány ur, ha nem titok - ki ez a nő?

- Ez, Stefike, a „csoda” - felelte a katonatiszt.

A gömböc összerezzen, de gyorsan összeszedte magát.

- Ugy?... Hát ez az?... - mondotta most már a csalódás hangján.

- Ez.

- Egészen másnak képzeltem.

- Én is - felelte a kapitány. Később még hozzátette: Kérem, édes Stefike, gondoskodjék valamiféle ruháról... Láttá, nemde, miféle rongyok vannak rajta?

- Láttam, - intett a leány - majd szerzek neki ruhát. Aztán - folyatta vontatottan és felsandított félszemmel, mosolyogva a katonatisztre... itt is akarja tartani?

A kapitányt rossz időben találta ez a cinikus kérdés. Hozzá volt ugyan már szokva a leány modorához és kifejezéseéhez, - nem is vett tudomást eleddig egyikről sem, s ha még olyan szemenszedett nevetlenséget kellett is hallania, - ezuttal azonban tulságosan meg volt feszülve testében minden aprócska ideg. Ez a rendkívüli állapot váltotta ki ajkára a választ is, amely éles volt, mint a borotva:

- Nem szerető kell ennek, kicsikém, hanem orvos.

HATODIK FEJEZET.

„La takun bil ejsi medsruhuul fuad
Inn er rizk min al Allah kerim,
Kun ghani al kalb v'akna bil kalil
Mut fula tatlub maasan min laim”!

Ali khalifa.

Egy óra múlva, délután fél három körül, azzal a szándékkal indult el a kaszinó felé, hogy magához hívja az öreg Joannovics doktort és ki fogja kérni tanácsait. A „Holt szem” tavánál lefolyt izgalmas jelenet óta valami nehéz álomkór érzéketlenségének tünetei mutatkoztak a száználmas teremtésen, akit egy albán paraszt szekéren magával hozott. Nem volt lelke ott-hagyni a parton, hol eszméletét veszítve, összerogyott. Érezte, hogy a szörnyű lelki rázkódásnak ő az oka. Miért? Az egyelőre mélységes homályba burkolva tünedezett szemei elé, de semmit sem változtatott a valóságon, melyet ösztöne sugott szívének, s fölébresztette benne egyuttal az irgalom könyörületes érzését is. Ugy cselekedett tehát, amint cselekednie kellett. A nő itt van a lakásán. Mit fog vele csinálni? Erről egyelőre fogalma sem volt.

Dr. Joannovics nem volt a kaszinóban.

Kérdezősködésére viszont azt a kellemetlen választ kapta, hogy az öreg urat sürgősen Focsába telegrafálták és már tegnap délután elutazott. Lehet, hogy estére talán visszajön, de lehet az is, hogy napokig odamarad. Minden attól függ, hogy hány áldozata van a focsai heccnek és milyen állapotban.

- Micsoda heccnek?

- Egy kis számárság esett valami kávélebujban, - adta meg a felvilágosítást az összefoltozott képű százados, ki egymaga ontotta tele sűrű füstfellegekkel csibukjából az egész tágas termet.
- A heccnek állítólag öt paraszt és nyolc infanterist az eredménye; néhány súlyos sebesülés is történt... Himmelsacrament, ezekbe a nyomorult kávélebujokba! Mindig ezekkel van a baj! Valamennyit be kellene csukni; vagy ha már nem is, de minden gazfickónak, ki rumot, pálinkát árul suttyomban a lebujában: ötven botot kellene verni a talpára!

A kapitányt nem érdekelte ez a kifakadás.

Kezet fogott az összefoltozott századossal és elhagyta a kaszinót.

Künn az utcán, hol a zápor nyomában támadt pocsolyák sokaságát valóságos művészet volt úgy kikerülgetni, hogy térdén felül ne legyen sáros az ember: századának két főhadnagya lavirozott a kaszinó felé. Radák megállt és bevárta őket.

- Nos, fiuk, mi van a bárócskával?

- Semmi, - felelte bosszus hangon az idősebbik, - Wili nincs!

- A patvarba! Hol kerestétek?

- Mindenütt.

- És nincs?

- Még nyoma sincs, nemhogy a gyerek megvolna! Amig a vihar ki nem tört, legalább tiz helyen kerestük, de semmi. Nem látták. Nem volt ott. Többnyire nem is ismerték. Kérlek, még a kilencven esztendősi imámhoz, a vén Hikmet-hez is betolakodtunk, mert az a száraz csont is abban a gyanuban áll, hogy a Bajazid-mecset tőszomszédságában levő házában titkos

opium-barlangot tart fenn, s ha rajtaütnek, - vendégeit szolgálja egy földalatti folyosón cipelik be a szent mecsetbe, hol mámorukat kialusszák. De ott sem volt.

A nyomozásnak ez a része nem volt inyére a kapitánynak. Ilyes vállalkozásból már sok spektákulum esett.

- Csak nem törtetek be hozzá erőszakkal? - kérdezte némi szigorral.

A főhadnagy fejét rázta.

- Azt nem tettük. Azt azonban igenis megtettük, hogy midőn távozás közben bucsut vettünk az aggastyántól - tévedésből nem azon az ajtón siettünk ki, amelyen beléptünk, hanem a másikon. Hiábavaló ravaszkodás volt! Abban a szobában sem volt semmi és a harmadikban sem. Az opium-barlang tehát mese.

- A másik vénségnél is voltatok?

- Szolimánnál?

- Igen.

- Voltunk, de hiába, - mert ott sincs. Az egész ház üres. A hasis-tanya apja, az agg Szolimán, pedig sietett kijelenteni, hogy hozzá már nem jár senki és nem is fog, mert nincs kedve ujjat huzni a stemplis papirossal. Wilit egyébiránt ő sem ismeri. Persze, ha hazudott, azt nem süthetjük rá, mert a legbelső szobát nem láthattuk. E haszontalan rekognoscirozások után éppen ki akartunk menni utánad a pavlinoi utra, midőn a zivatar kitört és bekergetett a „Három csillag”-ba.

A kapitány megköszönte tisztjei buzgalmát s rövid gondolkodás után így szólt:

- A gyerek mégis csak vagy ennél a vén lókötnél lesz, vagy - otthon.

- A lakásán?

- Igen, a lakásán.

- Nem lehet. A legénye -

- A legénye azt verklizi, hogy már hajnalban elment hazulról, mert kissé fájt a feje, - vágott közbe a kapitány, - de ha azt parancsolta volna neki, hogy holt hírét terjessze, hát akkor holt hírét terjesztené. Ha sehol sincs - akkor otthon van, punctum, ezt meg fogjuk látni. Majd megnézem magam. Szervusz, gyerekek!

- Adieu, kapitány!

Elváltak. Radák tovább folytatta útját, a pocsolyákon keresztül, haza felé. Ugy tervezte, hogy előbb haza néz az egyik védencéhez, azután fölkeresi lakásán a másikat is. Feltétlenül bizonyos, hogy a fiatal katonatisztet valami elképzelhetetlenül súlyos ok tartja otthon, különben nem bujt volna ki a szolgálat alól. Ezt sohasem tette. De mi lehet... mi lehet? Radák nem bírta elgondolni. Hát majd meglátja egy óra múlva ezt is.

Mire hazaért és fölhaladt az emeletre vezető falépcsőn, legénye fejéből kitisztult valamennyire a beszopott szesz. Elég biztos mozdulatokkal huzogatta ki a folyosón a vászonruhát, nehogy tulságosan összeszáradjon, s aztán ki kelljen vasalnia.

- Keresett valaki?

- Senki, vitéz kapitány uram!

- A kisasszony sem innen a kocsmából?

- A téns kisasszonyka, igenis, fenn járt, de csak annyit monda, hogy jelentsem meg a kapitány urnak, hogy a boltba ment, ahol ruhának valót vészen. Meg azt is mondá, hogy jó lesz, ha a kapitány ur megitatja a teát, kit ide hozott, meg hogy a mustárt is kommandálhatja a nyakszírtjére és háta gerincére. Merthogy a mustár kiszívi tőle a forróságot.

Radák beszüntette a további házi orvosságok felsorolását és bement a lakásába. Lassan nyitotta az ajtót és vigyázva tette be maga után. Erre a kiméletre azonban nem volt szükség. Egy futólagos pillantás után meggyőződött, hogy a szegény „csoda” most - órák múlva - is ugyanabban a lethargikusnak látszó, érzékeltlen, mély álomban ül, hátradőlve a kereveten, amelyben hagyta.

Megállt az ajtóban és nézte.

A nő karjai mozdulatlanul nyugodtak a takarón. Testének egyetlen ize sem árulta el az élet jelét. Radák azonban csakhamar észrevette, hogy a szabályos, finom, hideg kifejezésű arcon meg-megváltoznak a vonások, az összecukott ajkak némelykor kinyílnak s egy-egy hol érthető, hol érthetetlen szó válik le róluk. A kapitány kezdte nem érteni a dolgot. A lethargikus álom az összes érzékek tökéletes eltompulásával, az idegek abszolút munkaképtelenségével jár. Itt nem lehet álomkóról beszélni; a nő idegrendszere működik, izmai bizonyos akaratlan remegésben, tehát: mozgásban vannak, ajkai beszédre képesek...

Mindez érthetetlen.

A kapitány minden figyelmét megfeszítette, hogy a halkán kiejtett szavak értelmét kitalálja. Azt hitte, hogy görög szókat kell megfejtenie, - a nő a görög Aschilos Manila leánya - de bármennyire figyelt is, egyetlen görög szót sem hallott.

- La takun bil ejsi... lehelte álmodozva a nő.

Ezt a négy török szót Radák világosan meghallotta.

Mintegy negyedórai türelmes hallgatódzás után rájött, hogy a szegény alvó „csoda” mindig ugyanabban az egy eszmekörben mozog és ugyanannak az ősrégi mohamedán éneknek első strófájából mond ki egy-két nehezen érthető, pusmogó szót. Ezt a sokszáz éves ó-török éneket ő is ismerte. Egy-egy rongyos vándor gyakorta megjelent a kaszinóban, s némi étel és néhány krajcárnyi alamizsna fejében rendre elénekelte, amit tudott; ritkán történt, hogy Allah különösen kedves gyermekének, a minden földi és mennyei erényekben fölülmulhatatlanul dús Ali kalifának ez ismeretes verséből is el nem énekelte volna legalább az első strófát, melynek bölcs szavai ma is aranyos betűkkel vannak fölvésve akárhány főméltóságu istambuli basa házának márványfalába, anélkül, hogy a ház urát a maga mértéktelen tivornyáiban legkevésbé is zseniroznák:

„Ne gyötörd szivedet az élelem miatt, hisz az Istentől, a kegyelmestől ered, - bizzál, remélj és mindig kevéssel érd be, - halj meg! de élelmet aljas embertől ne kérj!”

Más szavakkal bár, de ugyanaz a textus benne van a Bibliá-ban és majdnem az összes vallások szent könyveiben - beleértve Sutthodana király fiának, Siddhartának könyveit is, kit Buddha melléknéven tisztel a távoli Keleten közel 450 millió színes emberi lény és beleértve a nagy Buddha szent könyveivel vérrokontságban levő ó-héber talmudot is. Mily óriási utat tett meg csupán ez az egyetlen vallásos eszme, míg minden faji kolorittól megtisztultan, „Aki a mezők liliomait felruházod...” kezdő sorral végre Kalvin zsoltárai közé is bekerült!

Minden változik - és nem vész el semmi...

Összefüggésben volt-e, nem-e a nő előbbi lelkiállapotával ez az ének, ezt így - minden segítő momentum nélkül - nagyon nehéz lett volna eldönteni. Kellett valamilyen vonatkozásnak lennie - ok nélkül semmi sincs, - biztos megjelölése azonban nem állt a kapitány hatalmában.

Ehhez jóval több szellemre lett volna szükség, mint amennyivel az ő máskülönben józan és korrekt, de nem tulságosan sziporkázó, katonai „Drill”-be szorított agya rendelkezett. A hadsereg tulnyomó nagy része, még a legkiválóbbja is, kitűnő kérődző talentum - termelő és teremtő talentum alig akad. Ez persze nemcsak a hadsereg kiváltsága...

Meditálása közben ezalatt megnyílt nesztelenül háta mögött az ajtó és belépett a gömböc. Inkább belopódzott, vigyázva, lábujjhegyen, nehogy zajt üssön.

A kapitány elébe ment.

- Mit hozott, Stefike? - kérdezte suttogva, midőn a leány kezében egy összecsavart csomagot megpillantott. - A ruhaszövet?

- Igen, a ruhaszövet, - felelte éppen oly halkán a leány, s szemeivel az első szobába nyíló ajtóra intett. - Még mindig alszik?

- Még mindig.

- A theát nem itta meg?

- Nem.

- Ejnye... Nem gondolja, hogy csinálni kellene valamit?

- Az orvos nincs itthon. Talán holnap... Nagyon szép magától, Stefike, hogy érdeklődik e boldogtalan teremtés iránt, de ezt a szövetet meg is kellene varni. Mit adott érte?

- Nyolc forint negyven krajcárt.

- Azonnal megtérítem.

- Óh, köszönöm, nem olyan sürgős, - vágott szavába a leány, - nem azért jöttem fel, hanem azért, hogy egy roppant érdekes ujságot mondjak. Tudja, mit csinált a maga bárója?

- Nem is sejtem.

- Megint megbolondult... sugta, hangtalan nevetéssel a gömböc és élénken integetett, - privátdínerje, tudja, az a bamba, éppen most szalad Joannovics doktor után. Tőle tudtam meg, hogy a maga szép bárócskája ma reggel bezárkózott a lakásába és hasist pipált, - érti... hasist! Jaj, a szerencsétlen... Most aztán rosszul van.

- Csendesebben, Stefike... kérem...

A leány azonnal elhallgatott. Az első szobából halk nesz, majd egy mély sóhaj ütötte meg fülét.

- Fölébredt... suttogta izgatottan.

A kapitány egy pillanatig várt, azután óvatosan az ajtóhoz közeledett. Magához intette a gömböcöt is, akin oly nagy izgalom vett egyszerre erőt, hogy kövér kis alakja szinte kicsattant a heves áramlásától a vérnek. Kíváncsisága azonban erősebb volt, semmint félelme: nesztelesen odajátszta magát Radák mellé és tágra nyílt szemekkel, hozzásimulva leste, hogy mi lesz.

A rongyokba burkolt női alak nyitott szemekkel ült a kereveten. Hosszu, árnyékos pillái hol felnyíltak, hol lecsukódtak. Csodálatos zöld fényben csillogó szemei pillanatokig mereven szegeződtek ugyanarra a pontra, anélkül, hogy megmoccant volna. Félig nyílt ajkai láthatólag nehezen vettek lélegzetet. Vállairól ölébe csuszott a takaró; kiálló, asszonyos emlői és egész melle mindinkább gyorsabban szállt és emelkedett. Küzdött valami indulattal, mely lassankint hatalmába kerítette. Néhány pillanat múlva felugrott, lerántotta magáról a takarót és az állati vadság oly fékezhetetlenül szilaj kitörésével, mely a lázasan figyelő gömböc ereiben megfagyasztotta a vért, egyetlen szökéssel a szoba közepén termett.

Radákot nagyon ritkán hagyta el válságos percekben a hidegvére. Most is nyugodtan várakozott, s a látvány, melynek már a következő pillanatban tanuja volt, sokkal inkább meglepte, mintha boldogtalan védené mindent összezuzott volna maga körül.

A nő vadállati szilajsága egyszerre, momentán, minden átmenet nélkül eltűnt, ajkai vonaglottak, szemei megteltek rémülettel... Megragadta az utjába eső szék karját, majd az asztalhoz támaszkodva visszatámaszkodott előbbi helyére, a kerevethöz, de már nem tudta elérni: lerogyott melléje a földre s nyöszörögve temette kezei közé könnyázott arcát. Fájdalmas zokogása megrázta egész testét. Kétségbeesett, irtózatosszerű lelki szenvedés kínozhatta a szerencsétlent.

A gömböc reszketve húzódott vissza, lesütötte tekintetét és pilláira felszívárogtak a könnyek.

HETEDIK FEJEZET.

I.

Nem tudott tovább ott maradni. A magával hozott csomagot letette az előszoba kredencére és épp oly nesztelenül, mint ahogy jött, kisompolygott a lakásból. Künn a lépcsőkön két-három lépcsőfokot is ugrott egyszerre, csak hogy minél gyorsabban maga mögött hagyja az emeletet s ne kelljen hallania a kimondhatatlan gyötrelmes zokogást, mely úgy megrázta, hogy egész életén keresztül nem fogja elfelejteni.

A kapitány egyedül maradt.

Lehetőleg nyugodtan iparkodott megfontolni a további teendőket, de nem volt vele tisztában, hogy maradása ajánlatosabb-e, vagy jobb, ha magára hagyja a siró asszonyt, míg fájdalma önmagától lecsillapodik és nyugodtabb lesz. Érezte, hogy semmitől sem kell tartania. A vad szenvedélyesség iménti nagy kitörése körülbelül utolsó vihara volt egy csodálatos lelki tébolynak, mely nemcsak megnyilatkozási formájában, de természetének benső, titokzatosan homályos és mélységesen szomorú tartalmában is lényegesen különbözött a közönséges örültség valamennyi szokásos formájától.

Rövid fontolgatás után mégis jobbnak tartotta, ha egyelőre nem hagyja magára a nőt.

Talán hamarabb lecsendesedik, semmint remélni lehetne s ezt az időpontot tanácsos lesz bevárni, mert ettől függ, hogy a továbbiakra nézve miképpen intézkedjék.

Leült tehát egy kis dohányzó-asztal mellé és várakozott. E mintegy negyedóraig tartó türelmes várakozás közben százféle fantasztikus föltevés is megvillant agyában a nő multjára nézve. Elfogadhatónak azonban egyetlen egyet sem tartott, mert egyik sem látszott eléggé súlyosnak, hogy ezt a különös lelki tébolyt, az emberi tehetségek e megmagyarázhatatlan felbomlását, amely e boldogtalan teremést, mondhatni az erdők vadállatainak sorába taszította, indokoltta tudta volna tenni. A keleti föld sokféle furcsaságait, a keleti ember morális és fizikai életének óriási különbségeit a nyugati civilizáció gyermekének életétől meglehetősen közönyös szemmel tekintette, s még a legrikítóbb „specialitás” sem lepte meg különösebben: ez a szomorú rejtély azonban a legnagyobb mértékben foglalkoztatta, bár a természetes emberi szánalomnál egyéb indulatnak ebben a szigorúan becsületes, katonásan nyílt szívből nyoma sem volt.

II.

Midőn észrevette, hogy odabenn az első szobában elcsendesedett a sirás, félretette a „minden dohányok urá”-ból sodort illatos cigarettát és óvatosan az ajtóhoz közeledett.

A nő azonnal észrevette.

Hátrább huzódott a kereveten, ahová visszaült s magára rántotta a takarót.

Radák figyelmét nem kerülte el ez a mozdulat. A lassanként, ugylátszik, csakugyan világosodni kezdő értelemmel visszatért a női szemérem ösztönszerű érzése is. A boldogtalan „csoda” szégyenli rongyait, melyeken keresztül mindenütt kivillan rózsás, barna bőre; szégyenli fölsebzett lábain a ráragadt piszkot, összekuszált hajának kócos rendetlenségét, szennyes kezén a karmokat. Mindezt, nyilván már látja, különben nem rántaná fel egész nyakáig a takarót, nem huzná maga alá a lábait és nem rejtené el a takaró védő leple alá szennyes kezeit is.

A kapitány a szobába lépett s mély hangja legszelidebb nyájasságával, barátságos, bátorító szavakat intézett hozzá.

A nő tágra nyílt szemekkel bámulta és nem adott választ.

Radák elsétált az ablakig, majd ismét visszatért s még szívélyesebb arcot iparkodott vágni. A nő zöld fényben csillogó, gyönyörű, nagy szemei kissé zavarba hozták, de egy kis aggodalmat is érzett. Elvégre... hátha rosszul ítéli meg a változást? Hátha ismét kitör ebből a merőn rábámuló teremtésből a vadság és botrányt csinál?... Azzal, hogy mint gondolnak a dologról a kaszinóban, nem törődött; tudta, hogy senki sem fog róla nyíltan tudomást venni. De tartott tőle, hogy egy messze elhallatszó botrány, lárma, sikoltozás és más efféle - könnyen a legferdebb helyzetbe sodorhatja mindazok előtt, kik minden brutális és becstelen históriát a legmohóbb gyönyörűséggel habzsolnak fel.

A kapitány tudott valamennyire a provinciák nyelvén. Megpróbálta tehát ezen a nyelven, hogy szóra bírja a nőt.

- Meg fogom parancsolni szolgálomnak - mondotta barátságosan - hogy estére készítsen számodra fürdőt. Mig odaleszek, egyedül maradsz lakásomon és használni fogod. Holnap pedig abból a szövetből, melyet egy kis barátném vásárolt, ruhát kell csinálni, hogy megjelenhess az emberek előtt. Értesz valamit abból, amit beszélek?

A nő nem felelt.

- Magammal hoztalak, mert nem akartalak ott hagyni tehetetlen állapotban - folytatta a kapitány. - Ez az én lakásom. Itt maradhatsz addig, míg meggyógyulsz. Holnap elhívom az orvost, - remélem, hogy holnapra itthon lesz. Ma nincs a városban, különben már elhoztam volna. Ha meggyógyulsz és megtudom, ki vagy, oda foglak küldeni, ahová menni akarsz. Addig itt maradsz békességben. Félni nem kell. Itt csak én lakom és szolgálom, aki téged is szolgálni fog. Bántani nem fog senki. Védelmembe veszek, mert azt gondolom, hogy ezzel tartozom.

Semmi válasz.

A nő mozdulatlan, bémész szemekkel tekintett rá, anélkül, hogy arcán csak egy vonás is megrebbe volna.

Radák egy pillanatig várakozott.

- Ha nehezedre esik a beszéd, - folytatta bátorító hangon, miközben előkészületeket tett a távozásra, - akkor nem kívánom, hogy felelj. De mert tudni szeretném, vajjon érted-e ezt a nyelvet, amelyen hozzád beszélek, vagy talán valamely más nyelven kellene magamat megértetnem: ints legalább a fejeddel, hogy értesz-e, vagy nem?

- Értelek, uram... hangzott a félénk válasz.

Vége! A „csoda” megszólalt.

A kapitány bizonyos jóleső melegséget érzett, amely hasonlított az örömhöz, melyet valamely nehezen kivivott diadal okoz a győzőnek. Ki tudja, mily hosszú idő után, ő, ime, az első ember, akinek ez a boldogtalan értelmes választ képes adni. S hogy erre egyáltalán képessé vált - azt neki köszönheti. Isten tudja, mely megmagyarázhatatlan oknál fogva (majd megtudja talán ezt is), de ösztönszerűen érzi, hogy a derengő világosságot ő hozta létre. Ő volt a nap, amely megsemmisítette a sötétséget. Az élet hatalmas forrásának szerepével ajándékozta meg váratlan szeszélyessége a véletlennek, - nos, erre csak szabad büszkének lenni?

- Addig is, míg kis barátném segítségével ruhát készítesz magadnak - folytatta rövid hallgatás után, s rámutatott a szoba baloldali sarkában álló szekrényre - a fürdő után kikeresel magadnak onnan, abból a ruhaszekrényből... különben legjobb, ha most mindjárt odaadom!

Radák kinyitotta a szekrényt s egy sárga nyersselyemből készült, hosszú háziköpenyt vett ki belőle, amilyennel az afrikai német gyarmatok tisztjei vannak ellátva. Plevlje ugyan rengeteg messzeségre esett a tropikus égővtől, de mert a német tisztok sárga nyersselyem háziköpenyt, u. n. „Faulenz-Rock”-ot hordtak, - világos, hogy ebben is utánuk kellett szaladni, mint minden másban.

- Itt van ez a köpeny és itt - folytatta, miközben a megnevezett tárgyakat egyenként kiszedette és sorjában az asztalra, meg a székekre rakta - egy pár papucs, egy pár harisnya, egy puha ing... gombok, harisnyakötő... lepedő... A mosdószekrényben találsz fésűket, szappant és a többi.

A nő gyengén megbiccentette a fejét.

- Köszönöm...

No csakhogy! Eddig ugyan ez volt mindössze a harmadik értelmes szó, amely ajkait elhagyta, de kezdetnek ez is elég. Az ember ne legyen telhetetlen - gondolta kedélyesen a kapitány. Elvégre a „mentés” ugylátszik, sokkal szebben indul, semmint várni lehetett volna. Visszaeséstől körülbelül nem kell tartani; a szegény „csoda” lénye rendkívüli változáson mehetett keresztül e mindössze néhány rövid óra alatt, amely a „Holt szem” tavánál való jelenet óta idáig lefolyt.

- Most elmegyek és csak este nyolc óra körül fogok hazajönni. De ni, hogy el ne felejtsem!... itt van egy olló is, jó éles, - ezzel levágod körmeidet. Érted, amit mondok?

A válasz nagyon halk, de érthető volt.

- Ugy teszek...

- Szolgám mindjárt elkészíti a fürdőt. A kád itt áll a szomszéd szobában a spanyolfal mögött. Ott találsz tükröt is, amelyben megfésülködöl. Ha éhes vagy, szólj.

- Éhes vagyok.

- Lesz minden! Szólok kis barátnémnak, hogy jöjjön fel és hozzon neked ételt. Ugyan nem bizonyos, hogy lesz-e bátorsága...

- Én nem bántok senkit - mondotta szomorúan a nő.

A kapitány meglepetve tekintett rá. Ebben a pillanatban villámgyorsan kiveszett lelkéből minden kétség és gyanu, amely titokban még benne lappangott. Ez a szonóris, kedves, bánatos hang minden bizonytalanságot eloszlatott; ilyen hangon csak öntudatos emberi lény képes megszólalni és csak ez a hang találja meg azonnal az utat egy másik emberi szívébe, hogy fölébresztsze benne a részvétet és a könnyőreletes megindulást.

- Tudom, hogy nem bántasz senkit - szólt nagy gyöngédséggel, anélkül, hogy rátekintett volna (tartott tőle, hogy szemeinek hideg fénye megfélemlíti védencét, tehát inkább nem nézett rá) - majd megmagyarázom neki, hogy tőled nem kell félnie. S egyuttal szólok neki, hogy a kerti lakást még ma rendezzék be számodra. Nagyon kellemes kis lakás. Kertre nyílik, ahol virágok is vannak. Éppen az ilyen csinos fiatal asszonynak való, mint amilyen te... (leszel, szerette volna mondani) mint amilyen te vagy.

Radák szándékosan ütötte meg ezt a hurt. Eredménye azonban nem volt semmi. A nő komoly és szomorú maradt, mintha az utolsó mondatot nem is értette volna.

- Nem vagyok asszony - felelte csendes hangon.

- Annál jobb, a leány még jobban szereti a virágokat, mint az asszony - folytatta a kapitány és azzal a célzattal, hogy beszédre bírja a folytonosan rábámuló nőt, sebes tempóban, majdnem vallatva, kérdezősködni kezdett:

- Diánának hívnak?

- Igen.

- Hány éves vagy?

- Huszonkettő.

- Mohamedán?

- Nem.

- Keresztény?

- Igen - felelte gyorsan a nő, s most első ízben elevenedett meg arcán az eddigi fagyos merevség, hogy helyet engedjen valami megható, gyermekes áhítatnak - keresztény vagyok... keresztény... Hidd el, uram - keresztény...

- Elhiszem, Diána - intett fejével a kapitány, nevén szólítva a nőt, aki e pillanatnyi élenkség után ismét előbbi érzéketlenségébe látszott visszaesni - a lakás-kérdés tehát rendben volna, a továbbiakra nézve az orvos fog tanácsot adni.

- Az orvos? - kérdezte a nő - minek?

- Orvosra van szükséged.

- Tévedsz, uram, - nem vagyok beteg és nincs szükségem orvosra.

- Majd megvállik...

- Nem vagyok beteg - ismételte még egyszer a nő. Majd mellére hajtotta fejét és úgy lehelte halkán, monoton, alig érthető hangon: úgy tetszik, mintha sokáig... nagyon sokáig halott lettem volna... Nemde?

A kapitány érezte, hogy vigyáznia kell ezzel a kényes témával. Óvatosan, kitérőleg, minden szót külön is meggondolva felelgetett a kérdésekre, melyek most gyors egymásutánban váltak le védenca ajkairól.

- Azt hiszem, hogy elég sokáig aludtál... De most már ébren vagy?

- Igen, ébren vagyok... És te uram, ki vagy te?

- Katona vagyok.

- Idegen?

- Az.

- Bizonyosan tudod, hogy idegen vagy? Sohasem voltál ott, ahol én?

- Soha.

- Nem... Nem te vagy, - nem te - mormogta zavart tekintettel a nő és erőlködött, hogy megtalálja az összefüggést, amit keresett - amikor ott a tónál hirtelen megpillantottalak, azt hittem, hogy meg fogok örülni... Azt hittem, uram, hogy a sir, melyet hiába keresek, bár oly régóta előttem van... megnyílt és a halott feltámadt: az én szegény, jó édes apám. Azt hittem, hogy te vagy, megtaláltam, él, visszajött, hogy boszut álljon gyilkosain és megbüntesse az embereket, akik szenvedést okoztak a gyermekének...

A kapitány óvakodott új tápot adni ennek a beszédnek, mely valóságos forró láva gyanánt ömlött a „csoda” ajkairól. Egyik indulatroham a másikat kergette arcán. Minden csupa szélsőség, zavar, szomorúság és szenvedélyesség az egyik pillanatban - bágyadt közöny és apathikus mozdulatlanság a másikban, de az öntudatos lelki tehetség oly kétségtelen kifejezésével minden villámgyors változatában, amely kizárta a tévedést. A nő tudta, mit beszél, ha a maga előbbi állapotával még nem is látszik egészen tisztában lenni.

Egy dolog mindenesetre tisztázva volt és Joan Stanko egészséges paraszt eszének adott igazat. Feltűnő hasonlatossága a meggyilkolt görög kereskedővel volt a szikra, mely szétrobbantotta a nő agyára nehezedő sötétséget és utat nyitott egy szörnyű rázkódás után a világosságnak. Ez egyszerű, tiszta és közönséges dolog. De ez csak az egyik része; a komplikáltabb, az igazán homályos és rendkívüli része, a lelki elborulás kezdetének tragikus oka még ismeretlen és ki tudja, hogy nem marad-e mindvégig az?

Egyébiránt hisz majd megválnak. Most jobb, ha kikerül mindent, ami lassan-lassan ismét lecsillapodó védencét fölizgathatná.

- Elmegyek Diána és amint mondtam, csak este fogok visszatérni. Kis barátnémat azonnal felküldöm. Ő majd gondoskodni fog mindenről, amire szükséged lesz. Nagyon természetes, hogy legelső sorban nyugalomra van szükséged.

- Óh uram, - felelte bánatosan a nő, - eleget aludtam... Köszönöm, hogy jó vagy hozzám. Becsületesnek látszol. De ki tudja, talán jobb lett volna, ha sohasem találkoztunk... Intelligenciád és becsületes szíved szálnak érez irántam... idehoztál... de talán jobban tetted volna, ha bedobsz a vízbe - -

A kapitány meghökkent. Mi ez? Nem értette meg egyszerre. Ezek a kifejezések és a hang, mellyel el vannak mondva, sokkal előkelőbb műveltséget feltételeznek, mint amilyenre az előzmények és a végtelenül siralmas külső után gondolhatott. De hát ki ez a nő?... kérdezte magát azzal a heves kíváncsisággal, mely nyomon szokott kísérni minden meglepő fölfedezést. De azonnal belátta, hogy a magyarázatot nem szabad erőltetnie. Nem is kérdezett tehát semmit, hanem barátságosan intett a díványon ülő nőnek és elhagyta a lakást. Künn a folyosón kiadta parancsait Jánoskának, azután lement a lépcsőkön az udvarra és fölkereste a gömböcöt.

NYOLCADIK FEJEZET.

I.

Mayer Stefike ezalatt már számot vetett magával és midőn úgy találta, hogy ez a „csoda” voltaképpen csak nagyon furcsa teremtmény az istennek, de semmiféle félelmetesség nincsen ő rajta: minden habozás nélkül kijelentette Radáknak, hogy a kerti lakást azonnal rendbehozza és átengedi a jövevénynek. A bárócskával, ugylátszik, nem lesz semmi, - az olyan emberre, aki a legveszedelmesebb titkos-bűn: a hasis-pipa körmei közé került, többé nem számíthatni. Igaz, ami igaz: nagyon szerette volna, ha ez a fess fiatal hadnagyocskája szintén állandó ékes-sége lett volna a „Három csillag”-nak, de most már mindennek vége - repüljön neve, emléke szélnek! A hasis-pipával nem veheti föl a versenyt senki. A hasis-pipa hatalmasabb, mint a szépség istennője, igézőbb, mint a kigyó szeme, gyönyörűsegebb, mint minden szerelmi mámor és halálosabb, mint a dögvész...

- Majd meglátjuk, Stefike, mi igaz a dologból, mi nem.

- Ugyan, drága kapitány ur! felelte mosolyogva a leány, s megcsillant pajzán szemeiben a guny - azt hiszi, lemondanék a maga kis katonájáról, ha csak egy picike reménységem volna?

- Meg fogom látogatni.

- Minden hiába! válaszolta a gömböc és félrehuzta tréfás bánattal érzéki szájacskáját - a bárócska elveszett, elveszett... a bárócska elveszett, trallárum haj!... Meglátja, hogy igazat mondok. Pedig kár érte! Igazán fess fiú volt...

- Még nem halt meg.

- Dehogyan nem! Annyi, mintha már el is temették volna... No, de beszéljünk a maga vendégéről, Aschilos Diána kisasszonyról, vagy asszonyról... nem bizonyos...

- Leány és nem asszony.

- Lehet, lehet... fintorgatta orrát a gömböc és felnézett nevető szemeivel a katonatisztre. - Ez azonban nekem tökéletesen mindegy. Láss, isten bizony, én is úgy megsajnálom, hogy még ide lenni is pityeregtem. Elmehehet különben nyugodtan. Mire visszajön Diána kisasszony lenni lesz a kerti lakásban. Magam nézek utána. Tudja, kíváncsi vagyok rá szörnyűképpen... Majd ott leszek a fürdésnél is és ügyelek, hogy olyan legyen, mint a virág. Most egy kicsit... nagyon el van hanyagolva a szépsége.

A kapitány türelmesen várt, míg a leány befejezi a sok haszontalan fecsegést. Nem hagyhatta a faképnél, mint máskor, - szüksége volt rá, s a gömböc minden gunyolódása dacára is sok jóindulatot tanúsított védelme iránt.

- Vegye védelmébe, Stefike: magácskának jó szíve van.

- Hojjé! Az én jó szívem... De jól van! Igérem, hogy még meg is fészülöm. Azután vacsorát kap. Bort is. Azután leköltöztetem. Hallja! Ezzel egy kis baj lesz. Diána kisasszonynak hiányos a toiletteje...

A leány nevetett.

- Be furcsa is, ha egy olyan nagy nőnek... Pszt, pszt... Majdnem mondtam valamit. Szóval én szívesen adnék neki ruhát, de az én szoknyám neki csak térdig érne. Tudja mit, ideiglenesen bebujtatjuk a maga nadrágjába.

- Nem szükséges, - próbált szóhoz jutni a kapitány, bár érezte, hogy mennyei türelme vége felé jár - kivettem számára egy selyem köpenyt, papucsot és egyebeket. Segítsen szegénynek az öltöztetésnél. A viszontlátásra! Még egyet Stefike, - tájékoztató titokban megsugatom, hogy vendégem sokkal intelligensebb nőnek látszik, semmint gondoltam volna. Tehát e szerint bánjon vele.

A leány megvonogatta gömbölyű kövér vállát és mosolygott.

- A maga intelligens vendége az öreg Ali Ben Kadin házának udvarán edényt mosogatott, édes kapitány ur, - felelte szemeivel csippentve, biztos hangon, mint akinek pontos értesülései vannak mindenről, ami történt és nem engedi magát becsapni. - Ha nem hiszi, kérdezze meg azt a semmirekellő Stankót, akivel ide hozták - az tudja.

- Ez semmit sem bizonyít, kedvesem -

- Ez csak azt bizonyítja - vágott közbe a leány, - hogy a maga hölgye hercegkisasszony semmiesetre sem lehetett. Választékos kifejezéseket, éneket, táncot, zenét pedig sehol sem tanítanak oly jól, mint Skutari - fehér utcájában...

- Ejnye, Stefike - dörmögte fejcsóválva Radák.

- Maga az oka, hogy így beszélek - védekezett duzzogva a gömböc, - miért akarja velem elhitetni, hogy Diána kisasszony intelligens nő. - Oh, oh! hogyne... Aztán ne feledje, hogy az öreg Ali - Skutariból hozta ide ezt az intelligens nőt, még pedig igenis, a fehér utcából, de már csak a végéről, ahol a mindenholon kidobott részeges boszorkányok laknak. Tessék, most kimondtam! De mindezt persze csak tájékoztató, titokban sugom meg.

- Nem szólhatok a dologhoz - mondotta szárazon a katonatiszt, - mert nekem nincsenek ily részletes információim. Nem voltam a fehér utcában sem -

- Én sem... esett szavába elvörösödve a leány.

- Hát akkor, amennyiben lehet, maradjunk csak annál, Stefike, ami bizonyos és ne találgassuk - főleg pedig ne gyanúsítsuk szegényt - aljassággal.

- De hiszen nem gyanúsítom! Nem mondom, hogy... Csak azt mondom, mert igaz, hogy az öreg Ali onnan hozta. Egyébiránt, bánom is én! Nem az én dolgom, hanem a magáé. Én nem fogok neki udvarolni.

A kapitány nem reagált a kötekedésre. Védencét mégegyszer a leány figyelmébe ajánlva, elbucsuzott és az utcára lépett, hogy felkeresse másik védencét is, akiről, ime, az elképzelhető legrosszabb híreket hallja. A dolog valóságában nem kételkedhetett. A gömböc mindent ki mer mondani, ami szájára jön, de sohasem hazudik. Értelme sem lenne, hogy miért tenné? Se haszna, sem kára belőle. Tréfának viszont nagyon ostoba volna.

Gyorsan haladt a házak mellett.

Utközben fontolgatta, hogy miként intézhetné el ezt a gyászos dolgot leghelyesebben. Parancssal, tilalommal vagy más ilyesmivel nincs joga beleavatkozni. Rokonszenve és barátsága még nem ad jogot apai hatalom gyakorlására, már pedig e nélkül - ha csakugyan az átkozott hasis-pipáról van szó - nem igen van rá kilátás, hogy a fiatal embert meg lehessen menteni. Ki tudja, hogy titokban mióta áldoz ennek a vészes szenvedélynek. Bár ugyan eddig soha sem vett észre semmit. Sápadt arcu, közönyös természetű, örökké kimerültnak látszó fiatal ember elég van a világon.

- Az ördögbe!... villant keresztül most Radák agyán egy megdöbbenő gyanu, amely így, az első pillanatban, ahogy eszébe jutott - nagyon is indokoltnak tetszett.

Összefoglalta a gyanu szálait.

Pallwitz kalandja a „csodá”-val, aki most az ő védelme alatt áll, - roppant izgatottsága, a merészség, mellyel a nála sokkal erősebb nőt meg merte támadni, vagy ha ezt nem is tette, ha csak véletlenül ingerelte is maga ellen - teljesen normális lelki állapotban ezt nyilván semmi körülmények között nem tette volna, mert ily gyerekes és durva tempó méltatlan lett volna lényének szeretetreméltóságához, amelyet ilyesmivel meggyanusítani nem lehetett. Bizonyos ilyenformán, vagy legalább is annak látszik, hogy abnormis lelki állapotról volt szó (ő maga is élcelt „dühöngő bolond”-ságáról), amit a gyalázatos hasis-pipa csakugyan előidézhett.

- Szerencsétlen... mormogta haraggal a kapitány.

Elhatározta, hogy ha a valóságról meggyőződik, sürgönyözni fog Bécsbe a bárónénak, hogy azonnal helyeztesse el innen a fiát. Egyebet nem tehet.

A báró lakásához érve, megkérdezte a legényét, egy bamba képű oláh fiut, hogy itthon van-e a hadnagy ur?

A baka haptákba vágta magát és úgy felelgetett tele szájjal:

- Igenis, don Hákman (Hauptmann) itthon van!

Radák ki akarta nyitni az ajtót, de a kilincs nem engedett.

- A don Lájtinánt bészárkózott, - magyarázta a baka. - Nem ivott, nem evett egész nap. Gondolom, alszik.

A kapitány az ajtóhoz tapasztotta fülét és hallgatódzott. Benn a szobában csendesség volt. A legkisebb nesz sem hallatszott ki. Ez a nagy csendesség nem tetszett a katonatisztnek. Ahány opium- és hasisszívót eddig még életében látott, - pedig eleget láthatott, - az mind hallható, torokhangon lélegzett, sőt hörgött; mintha meg kellett volna fulladnia. Itt pedig semmi... Aztán nem sokat gondolkozott, hogy mit tegyen. Megfogta a kilincset és szép lassan, minden erőlködés nélkül, - a háta mögött ministráló oláh baka szájtató hüledezésére, - egyetlen szorítással úgy benyomta az ajtót, hogy a zár kipattant eresztékeiből, s szegestől, nyelvestől, srófostól, mindenestől a földre hullott.

- Eredj dolgozdra! parancsolta a bakának.

Az oláh sarkon fordult és kitódult az udvarra. Ur isten és minden kegyelmes szentek, gondolta szörnyűködve és porig hajló tisztelettel sandított hátra: azzal az ököllel a don Hákman egy ökröt is le tudna ütni.

Radák a szobába lépett.

A függönyök mindakét ablakon le voltak eresztve. A szobában átható, édes illat bódító párái vegyültek a levegővel, mely fülledt és meleg volt, mint a gőzfürdőben. A fiatal ember a kereveten feküdt. Jobb karja lecsüngött a földre; elhomályosodott, fénytelen szemgolyói kidagadtak üregeikben, tátott szája szegleteiből a hasismámor finom fehér habja szivárgott vállára és onnan a szőnyegre, melyen már egy egész tenyérynyi széles hely volt át meg átitatva nyállal...

A kapitány elszomorodva nézte a halálsápadt arcot. Tehát csakugyan vége... Ebből a betegségből nem szoktak kigyógyulni.

Megfordult és kiment.

Az udvaron kitépett jegyzőkönyvéből egy lapot, ráírta a Bécsbe címzett sürgönyt és megparancsolta a bakának, hogy repüljön vele azonnal a távirdára. Az oláh átvette a papírlapot és a pénzt, s elrohant.

- Csak anyja mentheti meg, más senki... mormogta szakállába, miközben elhagyta az udvart és visszaindult az uton, melyen jött, a kaszinó felé.

Esti hét óra volt. Az ég még mindig borus, de a levegő meleg, nyomasztó maradt, mintha nem is zudult volna le zápor a völgyre. Homlokát kiverte a veriték, csak úgy, mint reggel, vagy tegnap és három hét óta minden nap. Immár sohasem lesz vége a forróságnak.

Az ezredes lakása közelében észrevette az ablakból letekintető Milcsike kisasszonyt, aki - úgy látszik - számított rá, hogy vissza fog jönni, mert nem mozdult az ablak mellől.

Udvariasan köszöntötte.

- Várok magára, Radák - szólította meg a leány, - bocsánatot akarok kérni, hogy betolakodtam a lakására.

- Kitüntetésnek veszem, kisasszony.

- Nem volt szép... de Stefi az oka...

- Ismétlem, hogy kitüntetésnek veszem.

- Többé nem fog megtörténni - folytatta gyorsan a leány, s éles, fürkésző, nem a legjobb indulatu tekintettel vizsgálta a kapitány arcát, - ezután különösen nem.

- Védencemre céloz?

- Arra.

- Jól megnézte legalább?

- Oh! Nagyon jól. Szép nő.

- Rosszul nézte meg, kisasszony.

- Csalódik! - felelte sértő mosolylyal a leány s gunyosan rázogatta vörös haját - jól megnéztem... Szép, nagy nő. Nagyobb, mint a mi Terézánk, ez pedig jókora tehén. A rongyok és piszok mögött - jól el tudom képzelni alakját grande toilette-ben, nyakán gyémántokkal, homlokán diadémmal... vagy ha úgy tetszik: sarkig érő fehér fátyollal és mirtuskoszorúval... Oh, gyönyörű lesz!

Milcsike kisasszony hangosan kacagott.

- Regényt olvas, kisasszony? kérdezte nyugodtan a tiszt.

Nem akarta neki megszerezni az örömet, hogy frivol célozgatásait tudomásul vegye. Ez haragra lobbantotta az ingerlékeny kisasszonyt. A kedves gyermek goromba lett.

- Drága barátom, megvárom azt a regényt, amit magáról és arról a csavargóról fognak írni, akit lakásán tart. Na, beleillik a kompániába... Ennek azonban, remélem, nem fogja kilőni a szemeit, vagy a szívét?

- Nem.

- Mint a szeretőinek, a fényképeken...

- Teringettét, kisasszony - felelte száraz cinizmussal a kapitány, s hidegen, mosolyogva nézett a vöröshaju kisasszony ingerült szemeibe - először is engedje megjegyeznem, hogy soha sem voltam szent, másodszor szabadjon megkérdeznem, hogy mit érdeklí ez önt? Az ilyen nagyon szeretetreméltó, de nagyon fiatal hölgyeket, - azt hiszem - hogy az ön korában még sokkal inkább érdeklik a hajasbabák, semmint az ilyen magamfajta bácsi, aki a magácska véleményére egyáltalában nem kíváncsi.

A bomba nehéz volt, de talált.

Milcsike kisasszony vörös lett, mint a pipacs. Felugrott helyéről, dühösen becsapta az ablakot és eltűnt a kapitány szemei elől. Hallani lehetett, hogy odabenn valami poharat, vagy tányért röpitett mérgében a padlóhoz.

Radák meg volt elégedve az eredménnyel.

Valami effélét már rég akart mondani a kedves gyermeknek. Most megkapta. A gráciából ugyan valószínűleg mindenkorra kipottyant, de legalább békében lesz. Ugyanabból a genreből beéri egygyel is. Mayer Stefike egymaga elegendő, hogy kipótolja a hiányt. Két nevetlen kisasszony egyszerre - sok. Ezért a nyurga leánykáért ugyan nagy kár, mert még nevelni lehetne. Ez azonban nem az ő feladata. Ha nőül akarná venni, akkor igen. És bizonyos - hogy a próba nem volna sikertelen. Ha így marad, amint van, a világ tovább fog forogni, mint eddig és nagyon mellékes, hogy a kiállhatatlan „kincstári dámák” félelmes gárdája egy remek példánnyal szaporodni fog.

II.

A következő három nap alatt Radák se az egyik, sem a másik védencét nem látta. Pallwitz beteget jelentett és nem mozdult a lakásáról. Azt az óhaját sem fejezte ki, hogy szeretné, ha kapitánya meglátogatná. Talán a szégyen tartotta vissza. Radák nem látogatta meg. Ebből amúgy is ki fogja találni a fiatalember, hogy neheztel rá.

Másik védencéről csak a gömböc hozott híreket. Most ezt csinálja, most azt. A ruha készen van. A kerti lakásban jól érzi magát. Általában nagyon csendesesen viselkedik, csak néha kezd nyugtalankodni, nem találja helyét, jön-megy ide-oda, mintha keresne valamit, majd ismét leül a székbe az ablak mellé, kezére támasztja állát és kibámul szótlanul, hosszasan a kertbe. Ilyenkor nem lehet szavát venni. Nem ad választ, még neki sem, pedig már jó barátságban vannak egymással.

- Majd meglátja, hogy kiszépitettem! dicsekedett a gömböc.

- Megnézzük.

Negyed nap reggel a kapitány éppen el akarta hagyni lakását, hogy lemenjen reggelizni a kis Mayerhez, midőn a gömböc berontott az ajtón, s nagy felindulással ujságolta, hogy azonnal siessen le a kerti lakásba, mert a „csoda” sürgősen beszélni kíván vele. Éppen most mondta, midőn bevitte neki a reggelit és ki akarta hívni egy kis sétára a kertbe.

- Képzelse! El akar menni.

- Tessék?

- El akar menni! méltatlankodott boszankodva a leány, - ez a köszönet, hogy maga vissza-reparálta az eszét, én meg úgy bántam a hálátlannal, mintha testvérem lett volna. Isten bizony, még a puderemből is adtam neki, pedig nekem is kevés van. No, hallott ilyen butaságot - pattogott neki eresztett nyelvvel a mérges gömbölyűség - kiöltöztettük, kimosdattuk, kifésültük, úgy bántunk vele, mint egy princesszel, aztán most tessék - el akar menni a pokolba, vagy hová - én nem tudom!

Radák vállat vont.

- Ezért ne izgassa magát, Stefike - szólt kedélyesen - ha minden áron el akar menni, erőszakkal nem tarthatjuk vissza.

- Mégis csak szemtelenség!

- Dehogy!

- Maga könnyen beszél - replikázott ingerülten a leány, s haragosan toppantott a lábával, - magának nem volt vele baja, de nekem volt! Nem mondom, szívesen tettem, mert sajnáltam, hogy olyan komisz állapotban van - de most aztán, amikor olyan, mint - mondom - egy princesz, maradjon is itt! Szeretek vele lenni. Azt hittem, hogy most már mindig itt lesz a közelemben. Nagyon kedves, ha akar és olyan érdekesen tud mesélni! No, tessék, - hát most aztán fuccs! Elmegy a pokolba! Ugyan beszéljen vele okosan, ha tud és mondja meg neki, hogy ha már megtalálta az eszét, ne veszítse el újra, mert az - mondom - marhaság, hogy itt akar minket hagyni. Legalább várja be, a fütyülőjét minden ostoba bolondnak!... míg elkergetjük.

- Most be lehet hozzá menni? kérdezte Radák.

- Nagyon is lehet! felelte a gömböc és megfenyegette kövér kis öklével a kerti lakást. - De hiszen ha sejtettem volna, hogy itt fog hagyni a faképnél... beadtam volna neki... Hálátlan! Rongyos!

- Ne dühösködjék, Stefike - mosolygott a kapitány - mindjárt megtudjuk, hogy mikor, hová és főleg, hogy miért akar elmenni?

- Miért? Oh, azt én is tudom...

- Nos?

- Bele van háborodva a maga arcképébe. Mindig azt nézegeti. Persze, azt hiszi, hogy nem látom.

A leány hirtelen elkacagta magát.

- Dehogy nem látom - folytatta fölbiggyesztett szájjal, s nyomban megfélemedezett a nagy mérgéről - látok én mindent! Hallja, vigyen el engem az ördög, ha nem szerelmes magába ez a Diána kisasszony... vagy asszony... Az arcképét, melyet az emeletről magával hozott, éjjel a párnája alatt tartja, nappal meg folyton bámulja, bámulja, bámulja... Majd kimered a szeme. Büszke lehet a hódításra?

- Nem engem lát azon a fényképen, édes barátném - mondotta valamivel komolyabban a katonatiszt - hanem az atyját, akihez, mint mondják, erősen hasonlítok.

A gömböc homlokára ütött, s élénken kiáltotta:

- Phü! Erre nem is gondoltam. Az ám, hallja! Ebben csakugyan igazsága lehet. Jesszus, be számár vagyok! Szentül azt hittem, hogy magába bolondult ez a hálátlan rongyos! Nem tehetek róla, de igazán dühös vagyok rá. Már olyan szép terveket csináltam, hogy így lesz, meg úgy lesz, nem leszek többé egyedül, mint eddig. A papám is szívesen látja, - s most mind ennek vége. Kapitány ur, ne eressze! Parancsolja meg, hogy itt maradjon.

- Erőszakkal...

- Köszönöm, ezt már hallottam, esett szavába a leány, s félig elfordulva, visszanézett rá a vállán keresztül, miközben vágott egyet a szemével, - más mód is van... Kár, hogy nem vagyok fiu! Hallja, igazán nagy csacsiság, hogy nem vagyok fiu!

A kapitány ráhagyta, hogy ez bizony nagy csacsiság, a magyarázatot azonban jónak látta be nem várni. Megkérte a leányt, hogy egyelőre ne szóljon senkinek a dologról, azután megfordult és a kerti lakás elé érve, megkopogtatta az ajtót. El volt rá határozva, hogy ha védenca csakugyan el akar menni: egy szóval sem fogja tartóztatni. Elvégre... mit csináljon itt vele? Egy darabig csak megy az ilyesmi, de mit aztán? Arról ugyan homályos ideája sem volt, hogy hová mehetne innen (ha valamiféle rokonai lennének a világon, s elképzelhetetlen, hogy

szánalmas állapotáról soha tudomást se vettek volna, s hagyták volna csavarogni az erdő-ségben és egyebütt, mint egy vadállatot), de ha távozni akar, akkor nyilván azt is meg fogja mondani, hogy hová szándékszik menni?

- Bejöhetsz, uram! - hangzott belőlről egy komoly női hang.

A kapitány a szobába lépett.

Védence külsejének megváltozása az első pillanatban annyira meglepte, hogy az ajtó közelében állva maradt és úgy nézett rá. Az egyszerű, pettyes nyári szövet festői könnyűséggel simult asszonyos tagjaira. Simára fésült sötétszőke haja vastag fonatba kötve csillogott fején. Derekát sárga bőrv szorította össze, mely széles csipőinek plasztikus körvonalait és felső testének hibátlan szépségét még inkább kitüntette. A pavlinoi vadon rongyos „csodá”-jára nehéz lett volna ráismerni. A változás nagy és tökéletes volt. Meglepte, majdnem meghökken-tette a katonatisztet. Ha védence arcának vonásai valamivel enyhébbek és finomabbak lettek volna, s éles, zöld fényben ragyogó szemei helyett egy pár szelid, kék női szem mosolygott volna a szemlélőre: kevés szebb asszonyt látott volna életében. A női szépség harmonikus hatását így főleg a szemek gyanakvó, baljós kifejezése, s a ragadozóéhoz hasonló tulságosan erős fény gyöngítette.

Radák nem akarta elárulni, mennyire meg van lepve. Ösztönszerű gyöngédséggel érezte, hogy ezzel előbbi siralmas állapotára emlékeztetné a nőt, ezt pedig nem akarta.

- Beszélni kívánsz velem?

- Igen, uram. Ül le és hallgass meg.

A kapitány közelebb huzott egy széket és helyet foglalt. A nő szembe ült vele a kerevetre, s minden bevezetés nélkül, gyorsan, nyugtalanul így szólt:

- El akarok menni...

Máskülönben tiszta, szonórus, kedves hangja érdesen, majdnem keményen csengett. A kapitány ránézett és nagyon nyugodtan adta meg a választ:

- Jól van. Menj.

A nő láthatóan erős megdöbbenéssel rezzent össze, s előre hajolva, kételkedő, heves hangon kérdezte:

- Azt mondod... elmehetek?

- Azt.

- Nem akarsz visszatartani?

- Nem.

- Bármikor elmehetek?

- Ugy van!

- Ma is? Még ebben az órában?

- Akár ebben a pillanatban, - felelte kedélyesen Radák, s elhagyva helyét, sapkája után nyult. Könnyedén meghajtotta hatalmas tagjait a még mindig hitetlen, de már zavartan rábámész-kodó nő előtt és mosolyogva folytatta: Ha jobban tudnám a nyelvet, amelyen beszélünk, hosszú beszédet mondanék az egyéni szabadságról és mindarról, ami ezzel összefügg, - de amint látod, egy kicsit nehezen megy... Röviden kell tehát tudtadra adnom, hogy ha akarsz: azonnal elmehetsz.

- Megengeded? Nem tartasz vissza?

- Már mondtam, hogy nem. Nincs hozzá jogom.
- Így hát szabad vagyok? - kérdezte bizonytalan hangon a nő.
- Természetesen.
- Nem kényszerít senki?
- Mire?
- Hogy itt kell maradnom...
- Ugyan! Kicsoda kényszerítene?
- Te uram... te! felelte gyorsan a nő.

A kapitány mosolyogva nézett végig védencének izgatott alakján, azután visszatette székét az asztal mellé, ahonnan elvette és így szólt:

- Igen sok fölösleges szót vesztegetsz egy dologra. Remélem, most már elég. Megmondtam, hogy bármely pillanatban elmehetsz és ezzel be is fejeztük a dolgot. Nincs jogom megkérdezni, hogy hová, miért, mert nem vagyok apád, sem testvéred, sem szeretőd, sem porkolábod. Mehetsz, ahová akarsz.

A kapitány sarkon fordult és ment. Az ajtónál egy pillanatra megállt.

- Ha pénz kell az utra, valamit adhatok. Sok nekem sincs.
- Uram!
- Szekérről is gondoskodni fogok, amely elvigyen.
- Kérlek, uram... szólt most szelid hangon a nő és gyorsan felugorva a kerevetről Radákhoz sietett, - maradj még... Meg akarom nyerni bocsánatodat, amiért rosszat gondoltam rólad. Meg akarom vallani, hogy mit gondoltam, mert érdemessé akarom magamat tenni a bocsánatra. Jöjj vissza és hallgass meg.
- Nincs mit megbocsátanom, mert nem bántottál meg.
- De igen, azt tettem - vágott szavába élénken a nő - azt hittem, hogy úgy akarsz velem bánni, mintha rabnőd lennék és ettől félttem... ezt nem akarom...
- Légy nyugodt, én sem... felelte szárazon a kapitány.

A „csoda” megrezzent a fagyos hangra és mellére hajtotta fejét.

- Ugy értem - enyhítette Radák a leverő hatást, melyet szavai okoztak, - hogy a rabnő fogalma előttem ismeretlen. Én csak rabszolgát ismerek - folytatta ismét kedélyesre váltva a beszédet és jókedvűen elnevette magát - de az ördögbe!... az sem kellemetlen állapot. Magam is nagyon szívesen lennék bármely szép asszonynak a rabszolgája!
- Tréfálsz, uram... mondotta könnyű zavarral a nő, miközben ismét ráemelte kérő tekintetét a katonatisztre. Kérlek, maradj és hallgasd meg, amit mondani fogok.
- Miről?
- Magamról...
- Ah, az más! Azt hittem, hogy negyedszer is a „menni akarok - elmehetsz” témát akarod variálni - szólt tréfásan Radák, s ismét visszatelepedett a székkal az ablak mellé. Ha magadról akarsz beszélni, azt meghallgatom. De ne feledd, hogy egy szót sem kérdeztem.

A nő szeliden tekintett a kedélyesen mosolygó fekete Herkulesre.

- Nem felejttem uram és szégyenlem, hogy rosszat mertem rólad gondolni. Tudhattam volna... mormogta halkán maga elé - hogy te, ki oly nagyon hasonlitasz szegény édes atyámra, nem lehetsz olyan, mint azok, akik kinoztak és másodszor is megfosztottak az eszemtől...

A kapitánynak nem volt inyére ez a megütött hur. Nem igen rajongott a szomorú történetekért. Inkább szerette volna, ha az általa megpendített tréfás tónusnál maradnak. Megpróbálta megmenteni a veszélyben forgó kedélyességet.

- Másodszor is? Hogyan, Diána - csapta össze tulzott csodálkozással a kezét - más ember megelégszik, ha egyszer esik meg vele ilyesmi!

A mentés nem sikerült. A nő visszaült a kerevetre, s fejét tenyerébe hajtva, egy pillanatilag szomorúan nézett ki az ablakon a kertbe, hol pillangók libbentek a napsugárban és minden meleg, színes és tündöklő volt.

A kapitány feszengeni kezdett a széken. Nem szerette, ha „eláztatják.” Ez a bánatos bevezetés pedig éppen olyanformán hangzott.

A „csoda” úgy látszik kitalálta, hogy mire gondol.

- Ne félj, uram - mondotta biztatva, szelid hangon, anélkül, hogy szemeit az ablakról levette volna - kevés jut eszembe a múltból... hamar elvégzem és nem kívánom, hogy sajnálj. Jót tettél velem, nemeslelkű embernek látszol... keresztény vagy, érzem, tudnod kell, hogy miféle teremtés, kire jószágos szemekkel tekintesz és akinek nyomoruságos rongyaitól nem borzadtál vissza.

KILENCEDIK FEJEZET.

A kapitány intett, hogy kész a vallomást meghallgatni.

Hiába, gondolta megadással, ezen úgy látszik, előbb vagy utóbb át kell esni. A dolog úgy állt, hogy némelykor izgatta a titok nyitja, szerette volna ismerni, annyira, hogy ilyenkor százféle kombinációba is belezavarodott, máskor azonban - mint például most is - szívesen elengedte volna a magyarázatot. Nem volt annyira mély gondolkozó, az emberi lélek homályosabb problémái sem foglalkoztatták annyira agyát, hogy egy önmagában véve kétségkívül rendkívül érdekes, de tulságosan bonyolult, tulságosan elvont, finom, s amellett mégis vastag ködbe burkolt kérdés állandóan izgatni tudta volna. Ilyesmi nem katonának való. A mesterségesen beskatulyázott, lefegyvelmezett, és szűk körökre tompított katonai agy kitűnő könnyűséggel táncol, s esetleg még szikrázik is a gondolkodás vizeinek külső felületén, a mélybe való lebocsátkozásra azonban nem alkalmas. Hamar kifárad. Abbahagyja, ha lehet. Ha nem: megadással viseli sorsát, mint e pillanatban a kapitány is.

A „csoda” eleinte vontatottan, akadozva beszélt.

Láthatólag küzdött a kifejezésekkel és az összefüggéssel, amely azonban így is zavaros és nagyon nehezen érthető maradt.

- Nem tudok mindenre visszaemlékezni... mormogta indulatosan.

Radák biztatta, hogy ezért kár indulatoskodni. Majd eszébe jut később. Nem sürgős.

- Nem tudom, hogy melyik városban születtem - szólt homlokára szorított kézzel a nő, mintha erőszakkal akarná visszaidézni emlékezetébe a multat - anyámra nem emlékszem, csak atyámra, aki kereskedő volt és Aschilos Manolinak hívták. Olyan volt, uram, mint te. Éppen ilyen erős, nagy és szép... mint te. Arca, szemei, szakálla - mint a tied. Még hangod is az övé...

A nő lassan megfordította fejét és lágy tekintettel elérzékenyedve, a tisztelet és félelem bájos zavarával nézett a kapitány szemei közé.

- Midőn a tóparton egyszerre, váratlanul megpillantottalak, úgy éreztem, mintha valami megszakadt volna bennem... Meg akartam fulladni... Éjszaka borult szemeimre... Az öröm és a rettegés egyszerre rohantak meg és úgy szaggatták a fejemet, hogy majdnem megőrültem...

- Nyugalom kedvesem, nyugalom, - intette Radák.

A nő hálásan tekintett rá.

- Jó vagy hozzám... suttogta bánatosan. Majd hangosan folytatta: midőn magamhoz tértem, nagy világosságot láttam szemeim előtt. Mintha sötét szobából egyenesen léptem volna a napra. Tudtam, hogy valami nagy változás történhetett velem, de csak lassanként jöttem rá, hogy beteg voltam... aludtam... s ily állapotban, öntudatlanul, nem ismerve sem helyzetemet, sem magamat, sem másokat, künn tévelyegtem az erdőben... Lásd, semmi másra nem emlékszem, csak arra, hogy mindig az atyám hulláját kerestem és a helyet, ahová bedobták.

- Kik?

- Nem tudom, - mormogta fejét rázva a nő, - hét éves sem voltam egészen, midőn atyám magával vitt hazulról és azt mondta, hogy menekülnünk kell, mert a városban, ahol laktunk, ragályos betegség pusztít a gyermekek között. Atyám szeretett és féltett engem. El akart vinni Skutariba, a francia apácák kolostorába, ahol föl akart neveltetni. El is jöttünk minden baj és akadály nélkül egészen eddig. Itt, ebben a községben, két embert fogadott, hogy tovább

vigyenek. Az egyik magas, csontos, idősebb ember volt, a másik fiatal, törpe. Este indultunk. A pavlinoi erdőn keresztül haladva azok a gazok... azok a gazok, titokban, hátulról, orvul, mint a farkasok: leütötték szegény, szerencsétlen atyámat és fejszékkal szétzúzták fejét és a mellét... A vér elborította és ez a vér... ez a szörnyű sok vér, engem is elborított... Megvakultam és megőrültem tőle! Ahová néztem, mindenütt vért láttam... vért, vért, sok vért... mindenütt csak vért! Az övét és a magamét! Mert úgy éreztem, hogy belőlem is kifolyt, kiloccsant mind, mind... és összekeveredett az ő vérével.

A nő szemei elhomályosodva bámultak maga elé a földre.

- Azután megfogták, leoldották derekáról a bőrtüszőt, melyben pénzét és drágaköveit őrizte, s holttestét bedobták egy szakadásba... Nem tudom, melyikbe és hol? Pedig mindenütt kerestem. Mindig csak ezt kerestem, mert meg akartam találni, - el akartam temetni atyámat, de nem találtam meg. A két gaz azután összeveszett a zsákmányon. Emlékszem... a fiatal megütötte az idősebbet, az meg kést döfött a torkába és meggyilkolta azt is, mint az apámat. Holtteste annak is oda került, ahová atyámé. Ezt még láttam... a többire már nem emlékszem.

- Megismernéd azt az embert, aki atyádat megtámadta?

- Nem hiszem, uram...

- Mi a kádit, az agg Ebul Laklah-t gyanúsítjuk. Ugyanazt, kinek a házat felgyújtottad.

A nő fejét rázta.

- Nem gyujtogattam...

- Emlékezz csak vissza egy kicsit. Láttak, amikor elszaladtál.

- Láttak... engem?

- Igen.

- Bizonyos, hogy láttak?

- Bizonyos. Különben honnan tudnám?

- Igaz, honnan tudnád, - ismételte elgondolkozva a nő, - ha láttak és bizonyos, akkor én voltam, de nem tudom, hogy a kádi házat felgyújtottam volna. Csak arra emlékszem, hogy gyűlöltem ezt az öreg embert. Iszonyodtam tőle, mint a kigyótól... Arca - úgy rémlett - hasonlít atyám gyilkosának arcához, különösen a szemei és az orra, mely olyan volt, mint a ragadozó madaré...

- Éppen mint a kádi orra, - dörögte Radák, - az is olyan, mint a keselyűé... No, kedvesem, ha csakugyan ő volt - ami, remélem kiderül a dunkli-ban, ahová bedugták, hogy puhuljon, - akkor megkapja a magáét.

- Ha ő az, adjátok nekem! - kiáltotta lángba borult dühös arccal a nő és égett, lobogott szenvedélye szilajon felkorbácsolt vadságában az egész asszony.

A kapitányt mehökkentette ez a vad kitörés, mely a lábbadozó agyra és a még mindig tül-feszülteknek látszó idegekre könnyen végzetessé válhat. Érezte, hogy le kell hűtenie a nagy lobogást, mielőtt lángba borítaná az asszony esztét.

- Azt hittem, Diána, - mondotta hideg mosolylyal és végig nézett szigorú, parancsoló tekintettel a nőn, - hogy már meggyógyultál, de amint látom, még nem egészen.

- Óh uram, óh uram... rebegte meghunyászkodva az asszony, miközben visszahúzódott a kerevetre, honnan egy hajlékony párduc villámgyors mozdulatával szökött talpra, - bocsásd meg, kérlek, hogy méltatlanul viseltem magamat, de te is gyűlölnéd, aki gyászt hozott rád...

Atyám gyilkosa nemcsak őt ölte meg, hanem engemet is. Emlékszem, hogy egy nagy városba hurcolt, ahol eladott. Az urnő, akihez kerültem, gazdag volt. Orvost is hozatott, aki sokáig járt hozzám, mert betegen feküdtem. Urnőm egyszer azt mondta az orvosnak, hogy ha még egy hétig nem gyógyulok ki betegségemből és még egy hét múlva is mindenütt vért, vért... és örökké csak vért fogok látni, beküld a tébolydába. Erre a fenyegetésre nagyon megijedtem. Nem az orvos, - az ijedtség gyógyított meg. Midőn urnőm ágyamhoz lépett, kértem, hogy ne küldjön el, mert már meggyógyultam. Igértem, hogy jó leszek, csak ne hajtsa végre, amivel fenyegetett. Nem tette; ott maradtam nála a házban, ahol még három olyan árva senki-leánya volt, mint én. Voltak nagy leányok is, de azokat csak ritkán láttuk. Midőn nagyobbak lettünk - én akkor tizenöt éves lehettem, - az urnő zenére, táncra, énekekre taníttatott. Egyebet is tanultunk: francia nyelvet is és mindenféle kézimunkát. Megtudtam, hogy a város, amelyben vagyok, Skutari, - ugyanaz, ahová szerencsétlen atyám is el akart vinni és megtudtam, hogy az utcát, amelyben urnőm lakik: Fehér-utca-nak hívják...

A kapitány intett, hogy érti.

- Az emberek így hívják gunynéven az utcát - mondotta összeszorított ajakkal az asszony, s arcát kitüzesítette egy forró vérhullám - ahol a becsstelen személyek laknak...

- Mondtam, hogy értem, - felelte hidegen a tiszt.

- Egy évvel később urnőm, akinek csontos, sovány alakját állandóan két szerezsen szolga őrizte, megsimogatta fejemet, szép ruhákba öltöztetett és föl vitt magával az emeletre, ahol az ő fényes lakása volt, s ahol egy idősebb férfi várakozott ránk. Urnőm tisztelettel üdvözölt a nagy urnak látszó férfit, s megparancsolva, hogy beszélgessek vele, rövid időre magunkra hagyott. Engedelmeskedtem. Az előkelő öreg ur barátságos volt, mindenféléről kikérdezett, megtudakolta, nem volna-e kedvem elhagyni a házat, s igenlő válaszomra biztatott, hogy legyek türelemmel, ő rajta lesz, hogy kívánságomat minél hamarabb teljesítse. Urnőm erre belépett a szobába és engem kiküldött. Mit beszéltek, mit nem - azt nem tudom, de ezt az öreg urat többé sohasem láttam. Hosszabb-rövidebb időközökben aztán ugyanez a jelenet ismétlődött. Leánypajtásaim, akikkel együtt nőttem föl, már mind eltűntek a házból. Helyöket ujak foglalták el - kisebbek, nagyobbak, összevissza - sohasem kaptam senkitől választ, ha tudni akartam, hogy mi történt barátnőimmal - s így már csak egyedül én voltam a régiekből. Urnőm türelmes volt. Várt. Sok pénzt akart értem kapni. Mert arról volt szó, hogy eladjon - mint a többieket. Mindig drága selyem ruhát kellett hordanom. Ha mulatság volt a házban, melyet szigorú őrizet nélkül soha egy pillanatra sem hagyhattam el - akkor harisnyát, térdnadrágot, rövid kabátot kellett fölvennem, hajamat berizsporozta, arcomat kifestette s úgy tartott oldala mellett, hogy majdnem kiperzselte szememet a szégyen... Ha ellenkeztem, korbácsot emelt rám és rikácsolva fenyegetődött. Hálátlannak, gonosznak, kígyófajzatnak nevezett. Szememre vetette, hogy fölnevelt és most köszönet fejében kárát akarom. Oh, mint undorodtam ettől az aljas asszonytól... De nem szabadulhattam tőle. Őriztetett. Lehetetlenség volt megszöknöm. Később dühöngeni kezdett, hogy a legelső jött-mentnek odadob. Egy nap aztán - akkor már husz éves voltam, tehát éppen két évvel ezelőtt - ismét nagyon nyájas, édeskés és előzékeny volt. Megtudtam, hogy új vevőt talált rám. Meg is mondta azonnal, hogy készüljek, mert délután egy ur akar látni. Előre meggyülöltem ezt az embert. Délután aztán találkoznom kellett ezzel az új vevővel. Midőn bevezettek a terembe, azt hittem, hogy a káprázat játszik velem. Azok az emberek, akikkel eddig találkoznom kellett, valamennyien idős férfiak voltak, - ez... ez az utolsó, fiatal, szőke, gyerekeMBER volt, nem lehetett több husz évesnél. Szemei lázas kíváncsisággal tapadtak rám, betegesnek látszó sápadt arcán piros foltok gyultak ki az arccsontok táján, mint a tüdőbetegeknél. Midőn egyedül maradtunk, hozzám rohant. Elmondta, hogy már sokszor látott, szeret, azt akarja, hogy szabad legyek, s ha egész vagyonát föl kell is áldoznia. Megragadta kezemet és át akart ölelni, hogy megcsókoljon. És én... én egész erőmből arcul ütöttem. Az utálat, a megvetés, az undor, ami e gyerek-

ember iránt torkomat fojtogatta, aki ebben a házban keres szerelmet... oly erővel ragadott meg, hogy nem tudtam magamon uralkodni. A fiatal ember felordított, s előbbi mézes-mázos beszéde után a trágár szavak egész sorát vágta az arcom közé. Majd ismét rám rohant, de én már akkor is éppen ilyen erős voltam, mint most... Ismét arculütöttem a gyalázatot, azután ledobtam a szőnyegre és megfojtottam volna... igen, igen! minden bizonnyal megfojtottam volna, ha kétségbeesett ordítására a szolgák be nem szaladnak és meg nem mentik.

A kapitány helyeslőleg bólintott.

- Jól tetted.

- Jól tettem - mormogta emlékeibe merülve az asszony. - Ettől a perctől kezdve a többi gyorsan bekövetkezett. Urnőm olyan lett, mint egy furia. Keresztény cédának nevezett, majd kijelentette, hogy követnem kell a fiatal embert, mert az kifizette, amit értem követelt, - azután mellen ragadott és arcomba köpve, ki akart rugni a szobából... Oh, mint szenvedtem, mint szenvedtem.

- Nyomorult... dörmögte haraggal a tiszt.

- Én is azt kiáltottam a fülébe - folytatta nehéz lélegzettel az asszony - de ez még nem volt elég. Az elkeseredés e lélekgyilkos iránt, a düh, hogy eladnak, mint egy állatot, megszázszorozva, ezerszeresen tombolt bennem, most, hogy szemben álltam vele. Vele is úgy bántam, mint a másikkal. Rárohantam és magam alá tiportam a földre... azután öklömmel,... igen, öklömmel és egész erőmből, előbb mellére, majd arcára mértem egy-egy ütést, úgy, hogy széttörtem orrát és egész életére elrutitottam... Sikoltozott, harapott, védte magát - hiába, mert őt is megfojtottam volna, mint a másikat - ha a szolgák ki nem veszik a kezemből és engem el nem hurcolnak. Bezártak egy üres szobába és nem adtak enni. A földön háltam, mert sem ágy nem volt, sem pokróc, még egy darabka gyékény sem, amelyre fekhettem volna. Másnap este belépett hozzám a furia a két szerezsen szolgával. Korbáccsal jött. Láttam, hogy meg fog verni. Megparancsolta a két szerezsennek, hogy ragadjanak meg és tépjék le rólam a ruhát. A fekete ördögök vigyorogva támadtak rám. Védelmeztem magamat, de mit tehettem e két erős barommal szemben. A ruha egy pillanat alatt rongyokban lógott le rólam, - a furia vert a korbáccsal, ahol ért s végül egészen magánkívül a dühtől és a fájdalomtól, melyet elrutított arcában érzett - azt rikácsolta a két ördögnek, hogy nekik ajándékozz; azonnal, most... látni akarja... végezzenek... A szégyen és a rémület megkétszerezte erőmet. Segélyért kiáltottam. Körmeimmel véres sebeket vágtam a két gazfickó arcába. Nem láttam, nem éreztem, nem hallottam... csak sikoltoztam... amíg az ajtó meg nem nyílt és a többi leányok be nem szaladtak. Arra még emlékszem, hogy a furia ezt kiáltotta a két ördögnek, miközben ismét rám vágott a korbáccsal: „Vigyétek innen és dobjátok ki az utcára!” Arra is emlékszem, hogy a gazok kihurcoltak a szobából és a hátulsó kis ajtón kitasztottak a sötét utcára, úgy hogy arcomra estem - de ezzel vége... a többire nem emlékszem... Csak rémlik, mintha egyszerre borzasztó nyomás nehezedett volna a fejemre, szemeimre sötétség borult, emlékezetem összezavarodott, eltompult és végül egészen megszűnt...

- Szegény, - mormogta a kapitány.

- Így volt, uram - sóhajtotta szomorúan a nő, - ez vagyok én... Hová kerültem azután, nem tudom. Másoktól hallom. Mondják, tehát úgy volt. Miért mondanák, ha nem lenne igaz? Mondják, hogy az idevaló Ali Ben Kadin a szemétből váltott magához, valami vén koldus-asszonytól vagy kitől és ide hozott. Mondják, hogy tőle megszöktem és a pavlinoi erdőbe menekültem. Igaznak kell lennie, mert voltam ott és kerestem atyám holttestét... Téged is ott a tónál hozott utamba a sors, - tehát csakugyan igaz, hogy onnan hoztál ide... ahol meggyógyultam és jó emberek közé kerültem, akik sajnálnak és meg fognak védelmezni.

Az asszony könnyes szemekkel sietett a kapitányhoz és keze után nyult. Radák megszorította a feléje nyújtott kezét, de mire felocsudott volna a meglepetésből, - a nő már ajkaihoz ragadta kezét és hevesen megcsókolta.

- Mit csinálsz?... kiáltotta elvörösödve a tiszt.

- Ne neheztelj, uram, - könyörgött kedves hangon az asszony és ismét visszahuzodott a kerevéthez, - meg kell neked köszönnöm, hogy jó vagy hozzám. Te vagy az első férfi, akit becsülni és szeretni fogok. Nemes szived van, - szolgálni foglak. Nálad maradok. Nem félek. Ha nőd lesz, azt is szolgálni fogom.

Radák megkönnyebbülve lélegzett föl. A szegény „csoda” életének végtelenül sivár tragédiája - ezer meg ezer elhagyatott keleti nő tragédiája vagy komédiája aszerint, amint felfogják. Új dolgot alig hallott. Ezek a gyalázatos históriák mind egyformák.

A részvéthez azonban, melyet e nő kegyetlen sorsa iránt érzett, most jókora mértéke a csodálkozó tiszteletnek is járult. Mily hősies elszántságot tanusított becsülete védelmében ez az asszony! Mily hatalmas erővel lüktethetett szívében az erkölcsi tisztaság iránt való érzék, hogy kétségbeesett védelme közben agya elborult a szörnyű felindulás romboló csapásai alatt! S ezt tette egy házban, oly környezetben, amelynek életcélja a bűn, tápláléka a pizok és melegágya a becstelenség. A nyugati nő hősiessége ily küzdelemben dicséretes, - a keleti nőé csodálatraméltó, tüneményes, majdnem emberfölötti és méltó a legnagyobb tiszteletre!

Radák mindezt meg is szeretne volna neki mondani, de nem tudta, hogyan fogjon hozzá. Kicsit megzavarta a dolog. Tartott tőle, hogy többet talál mondani a kelleténél, - esetleg kevesebbet, s ezt éppen úgy ki akarta kerülni, mint a másikat. Végre is a legkönnyebb oldalánál fogta meg a dolgot. Belekapaszkodott az asszony utolsó kijelentésébe.

- Ha arra vársz, Diána, míg - amint mondod - nőmnek szolgálhatsz, akkor otthon vagyunk, - mondotta, visszacsapva megint a maga rendes kedélyes tónusába, - ez esetben békében, csendben és tökéletesen zavartalan nyugalomban élheted napjaidat. Ez jó lesz neked is, - nekem is.

Az asszony figyelmesen tekintett rá.

- Nincs nő, akit magadnak kívánsz?

- Ezidőszerint nincs.

- Nem is volt?

- Hm... ez fogas kérdés...

- Haragszol?

- Dehogy! mosolygott a kapitány és titokban örült, hogy a sok szomorúság után most egy kis derültebb kék folt is mutatkozik a láthatáron. Hiába! Nem rajongott a tragédiáért. Egyszerű, katonás szíve örömeiből vette az élet világosabb színeit, semmint a sötéteket. - Nem haragszom biz én, kedvesem, de az én efféle kirándulásaimról kissé bajos beszélni...

- Miért uram? Senkit sem szeretnél?

- A patvarba, hogyne! - nevetett vidáman Radák, miközben elhagyta helyét és másodszor is előkészületet tett a távozásra. Csakhogy borzasztó peches fráter voltam... Lehet, hogy élhetetlen is, meg lusta, meg mit tudom én! Elég az hozzá, hogy izé... mind megcsaltak.

- Téged! - csodálkozott fejét rázva az asszony.

- Persze, hogy engem! - felelte a kapitány, s ürügyet keresett, hogy erről a ránézve nem tulajdonosan dicsteljes kérdésről elterelje a beszélgetést. A pech, melyre élcelődve hivatkozott,

nem volt tréfa, hanem méla beismerése az igazságnak. Sohasem volt sikere a hölgyvilágban. Hatalmas, izmos „fekete bölény” külseje, szeretetreméltó benső lénye dacára - semmi. Tul-szárnyalta még az ezred legfiatalabb pólyásbabája, az apró Nóbél kadét is. Az asszonyi szivek izlése mesés.

Mayer Stefike éppen kapóra jött.

A beszélgetés eredményére váró gömbölyűség a kertben leskelődött, s hangosan dudolgatva járkált a bokrok között. Hibátlan török szöveggel énekelte az eltanult ó-mohamedán ének egyhangu melódiájának két első sorát:

*„La takun bil ejsi medsruhuul fuad
Inn er rizk min al Allah kerim...”*

Radák az asszonyhoz fordult.

- Tanulékony gyerek az én kis barátném; ez a te éneked.

- Miért az enyém?

- Azért, mert amikor... Hopp! Ne beszéljünk arról, ami elmúlt. Azt akartam mondani, hogy - amikor beteg voltál, mindig ezt a régi verset énekelgetted: „Ne gyötörd szivedet az élelem miatt...”

Az asszony komolyan intett.

- Igen uram, ebben sok vigasztaló van... különösen az ének utolsó sorában, mely arra oktat, hogy inkább halj meg, de eledelt bectelen embertől ne kérj... Én így cselekedtem, - fejezte be szilárd hangon és emelt fővel, kiegyenesedve, büszke méltósággal tekintett Radák szemei közé.

A kapitány visszalépett s a káprázat egyetlen tovaröppenő villanásának hatása alatt - most először találta szépnek az asszonyt. Ez a fölfedezés oly nagy zavarba hozta, hogy majdnem haragudott. Elfordult, kinézett az ablakon, majd felragadta sipkáját a székről, s gyorsan, boszus hangon így szólt:

- Itt fogsz maradni?

- Igen... felelte az asszony és mosolygott.

Radák megbiccentette fejét, s anélkül, hogy szemeit az asszony szeliden mosolygó arcára emelte volna, szó nélkül kisietett.

TIZEDIK FEJEZET.

I.

A következő két hét alatt a plevljei helyőrség valamennyi tisztje Radák „érdekes eset”-éről beszélt. Nyíltan senki sem hozta szóba, - titokban, egymásközt, bizalmas körben, künn a gyakorlaton, a kaszárnnyában és a kaszinóban azonban mindenütt apró konferenciák keletkeztek, s a napi események és az unalmas, százszor kicsépelte és leásított pletykák megkérődzése után, kaviár gyanánt, szóba került ez a „verflixt famose G’schichte” is. A dolog nyílt megbeszélésétől mindenki szigorúan tartózkodott. Van bizonyos hallgatásra kötelező egyezmény a rendes garnizonokban is, amelyet valamely súlyos, kényszerítő ok nélkül nem merészel megszegni senki (leggyakoribb a vadházasságban élő katonatisztek titka, melyről az utolsó bundás bakától kezdve föl egészen az óbesterig, sőt még feljebb: egészen a divizionáriusig mindenki tud - de azért szigorú „titok”), ez a minden genfi conventió-nál tekintélyesebb egyezmény azonban nagyon eltölpül a távoli provinciákon rostokoló helyőrségek hasonló egyezménye mellett, amelynek se hosszúságban, sem szélességben, sem végtelenül kényelmes nyulékony-ságában nincs határa.

Skoda alezredes éppen oly pontosan észrevette a kapitányon végbemenő feltűnő változást, mint a csöpp Nóbél kadét, s a közbeeső ranglétrán valamennyi katonatiszt. Le is sajnálták a dolgot alaposan. Radákot egy-egy ily több jóindulattal, semmint gunnyal lesajnáló titkos konferencián mindössze az öreg Joannovics ezredorvos védelmezte. Az öreg ur tekintélye egész súlyát vetette latba. Radák beleszeretett a „csoda”-ba. Jól van! Hát aztán? Ő időközben megismerkedett ezzel a nővel és van oka kijelenteni, hogy a természet csodálatos szeszélye ebben az esetben is bámulatba ejti, de alázatos tiszteletre is kényszeríti a tökéletlen embert. A „csoda” nem azért csoda, mintha még most is könyörületes részvétre szoruló szörny-teremt-ménye lenne az alkotónak, - hanem azért, mert agyának homályából és lelke elsötétedett mélységeiből a kiváló szellemi tehetségek oly meglepően szép virágait fakasztotta ki a visszanyert öntudat, melyekben ő a maga részéről csak gyönyörködni tudott. Diktum - faktum - punctum: beszélhet, aki mit akar: Aschilos Diánát ő, igenis, ezután is minél gyakrabban fogja fölkeresni és sokkal szívesebben időzik társaságában, mint - a másokéban. A természetnek és ami egyre megy: a mindenható Istennek csodás erejét, akaratát és nagyságát bámulja benne.

- Megmagyaráznám, gyermekeim, hogy ennek a „csoda”-nak a gyógyulása voltaképpen nagyon egyszerű pszichikus okokban keresendő, - jegyezte meg joviális gunyolódással, - de ezt ti nem értitek...

Milcsike kisasszony naponként fölkereste gömbölyű barátnéját és vihogva próbált sugdosódni az érdekes esetről. A gömböc azonban nem osztotta a vöröshaju kisasszony véleményét. Neki más nézetei voltak. Ha lenne valami: tudna róla, de semmit, éppen semmit sem vett észre. Új barátnéja, vagy, amint ő hívta: „Diána istenasszony” - úgy él, mint egy szent. Semmiféle sanda gyanunak még csak árnyéka sem férhet hozzá.

Ezen aztán mindennap összevesztek.

Védői buzgalmában a gömböc még ahhoz is makacsul ragaszkodott, hogy ő bizony a kapitányon sem lát semmi változást. Szótlan, rosszkedvű és szórakozott. Ugyan no! Mintha bizony örökké füttyülnie kellene. Arról pedig, hogy közte és új barátnéja között valami történt volna, szó sem lehet. A „Három csillag”-ban még egy prücsök sem moccanhat anélkül, hogy ő azonnal ne tudná.

- Mindenki beszéli, - vágott közbe ingerülten Milcsi kisasszony.

- Aki beszéli, disznó! - felelte hevesen a gömböc, s ezzel a képtelenül vastag gorombasággal aznapra be is fejezte a dolgot.

Radák érezte, hogy figyelik, s ez a tudat még inkább kizökkentette rendes kedélyhangulatából. Augusztus közepe felé már a kaszinó étkezőjében sem igen mutatkozott. Boszantotta, hogy mindenki egyébről diskurál, látszólag senki sem vesz észre semmit, - holott ő - valamely megmagyarázhatatlan benső ingerültség ösztönzésére - azt szerette volna, sőt némelykor szándékosan, kihívó modorban, hangos kacajjal még provokálta is, hogy róla beszéljenek. Egy őszinte, nyílt megjegyzésnek, egy világos célzásnak, valamely hirtelen hozzávágott élcnak, ha még oly csipős lett volna is - úgy tudott volna örülni, mint egy gyerek. Nemhogy haragudott volna, de még meg is ölelgette volna a viccelődőt.

Legalább ki lenne csapva a dolog közprédára - s ez nagy megkönnyebbülést okozott volna a lelkének. A „titok” bántotta és elkészerítette. Megesett, hogy ő maga próbálta ráterelni a beszélgetést és nem tágitott, míg egyik, vagy másik bajtársa diszkrétan el nem nevette magát. Erre aztán hirtelen rátört:

- Te persze most azt gondolod, hogy én -

- Kedves egy kölyök az a Joan! - vágott közbe gyorsan a megszólított.

- Miféle kölyök? - kérdezte boszankodva a kapitány. Tessék! ez most rögtön másfelé fogja csavarni a dolgot...

- Hát ez a te Joan Stankód, a dohánycsempész! Képzeld, Döme, ez a derék gyerek ma reggel ismét bedobott egy fináncot a vízbe. Ezen nevetünk, - ugy-e Fránci?

A megaposztrofált Fránci mosolyogva bólintott. Ugy van! Ezen nevetnek.

Radák ott hagyta őket a faképnél. A hallgatásra kötelező titkos konvenció sziklavarából ezeket ugyan ki nem csalogatja senki. Az ok világos és tiszta, mint a nap: „ma neked - holnap nekem.” A konvenció mindnyájuk érdekeit védi. Egyetlenegy esetben való megsértése megengedné, esetleg romokba is döntené az egész bölcs intézményt, ezt pedig valamennyien megkeserülnék. Erről tehát szó sem lehet. Radák hiába okvetetlenkedik. A pavlinoi „csoda” csak azért is titokban fog maradni. Ki az ördög tudná elviselni az életet, ha mindenben a Reglement szerint kellene élnie? Ez szentek és choronométerek számára készült. Konok szívóssággal kell tehát ragaszkodni az egyezményhez és a hadsereg páratlan népszerűségnek örvendő, kipróbált és közhitelű jeligéjéhez, amelynek aranszavai szerint: „nem szabad semmi - de mindent lehet.”

Mellékesen a szőke Wili dolga is szóba került.

Pallwitzot egy augusztus 10-edikéről datált hadügyminiszteri rendelet Plevljéből Bécsbe helyezte át. A négy soros rendeletben semmi indoklás nem volt. Még a banális „szolgálati okokból” is kimaradt. A másnap ideérkező ezredparancs viszont röviden ismételte a hadügyminiszter rendeletét, a hátralevő 14 napra szabadságot a hadnagyot és utasította, hogy Bécsben szeptember elsején kell új ezredénél jelentkeznie.

E váratlan áthelyezés meglepte a tisztet.

- Miért fricskáz ki innen a miniszter, Wili? kérdezték kíváncsian, irigykedve. Boldog ember! Tizenöt nap múlva Bécsben lehet.

A fiatalember egykedvűen emelte rájuk bágyadt tekintetét.

- Nem a miniszter fricskáz ki... morogta vállat vonva.

- Hát kicsoda?

- Az anyám.

- Mi a patvar!

- Ugy van, az anyám - ismételte a báró, s halavány, finom arcán megjelent gyöngye villanása a gunynak, - valaki bizonyosan beárult, hogy egyszer, vagy kétszer hasist pipáztam és lerészegedtem tőle. Erre anyám természetesen azonnal a krixli-hez (értsd: Reich-Kriegs-Miniszter) sietett és most itt van! Csakhogy - nem megyek.

- Micsoda? Mi-cso-dáááá? - riadozott a hallgatóság.

Hohó! Hohó! Ez hallatlan beszéd! Egy eleven ember, egy valóságos eleven császári hadnagy, aki azt merészezi mondani, hogy nem engedelmeskedik a hadügyminiszternek! Himmelschreissacramentdonnerwetter!... Ezt meg kell bámulni, meg kell tapintani, hohó, hohó... Ezt ki kell tömni!

Pallwitz közönyösen nézte a szörnyűködést.

- Le fogok köszönni, - adta meg röviden a felvilágosítást és eltávozott a kaszinóból.

Az utcára érve, előbb a kaszárnya felé indult, de aztán mást gondolva, megfordult és Radák lakása felé tartott. Utközben a kosztos-csészékkal a kaszinó felé ballagó Jánoskával találkozott.

- Otthon van a kapitány ur? - kérdezte a legénytől.

- A kapitány ur kiment halászni a vizhe'!

Pallwitz órájára nézett. Délután fél négy. A nap magasan járt az égen, s forró sugarait épp oly bőszesen pazarolta a verejtékező emberiségre, mint a múlt hónap legforróbb napjaiban. Ilyenkor nem szokás halászni. Nincs a Csehotinának oly fürge növendék-süllője, amely ebben a hőségben megpedzené a horgot.

Mindegy.

Pallwitz otthagyta a legényt, hazament, hóna alá csapta horgászbotját s elindult ő is a folyóhoz. A Csehotina hidján négy szuronyos fináncsal találkozott. Ezek bizonyosan Joan Stankóra vadásztak, aki ma reggel - állítólag - ismét beröpített egyet a vízbe. A „duhanska uprava” zsinóros osztrák őreit gyakorta megfürösztötte a „minden dohányok ura.” Amennyire nem kedveli ő illatos felsége a vizet - annyira szereti, ha kérés nélkül őrei minél több vízben lubickolnak. A méltatlankodó bosnyák mai áldozata egyébiránt rosszabbul járt, mint a múlt hónap, - ezt, a fürösztés tetejébe, még cudarul el is naspángolta.

Pallwitz keresztül haladt a hidon, bekanyarodott a ligetbe, s a jól ismert gyalogösvényen a Csehotina hajlásához tartott.

Radák ott hevert a füben.

Nem horgászott. Botja egy vakandturásba volt szurva. Néhány lépésre tőle Stanko kuporgott a száraz, kiszikkadt földön, s időnként a hid felé pislogott.

Pallwitz szalutált, beszúrta botját a vakandturásba, Radák botja mellé, s szó nélkül leheveredett ő is a fübe.

Stanko félszemmel nézte őket.

Lám, gondolta csodálkozva, bőkezű vevői megnémultak. Egyik sem beszél. Fehér arcú vevője álmos szemmel sodorgatja cigarettává a dohánykirály bronzvörös szálait - a „fekete oszlop” meg már egy órája, hogy szó nélkül fekszik a hátán, s az égbolt sötétkék mélységébe bámul. Itt hagyná őket - de megint nincs egy árva fillér sem a tüsszőjében, s azok a zsinóros beteg emberek is még mindig ott lézengenek a hidon.

Pallwitz meggyújtotta a cigarettát s szótlanul füstölt.

Mintegy negyedóra múlva Stanko is tömögteni kezdte apró rézpipáját és szintén füstölt. A közelben nem mozdult semmi.

Pallwitz végre a bosnyákra emelte közönyös tekintetét.

- Dohányt hoztál?

- Ma nem vághattam, uram - majd a héten - felelte Stanko s jobb keze bütykös mutató ujjával fővegéhez nyult - dohányod még van, uram, a múlt hétről, de nekem nincsen pénzem.

Pallwitz kivette tárcáját s átnyújtott neki tíz forintot.

A bosnyák elégedetten biccentett, tüszőjébe rejtette a pénzt s egy futólagos pillantást vetve a hid felé, fökecmelődött a földről.

- Allah veletek! - mondotta bucsuzóul s a liget sűrűségébe lépve, eltűnt szem elől.

Pallwitz visszafeküdt a fübe. Hosszu szünet következett. A csendességben csak a folyón egy-egy parthoz ütődő hab loccsanását lehetett hallani, egyebet semmit. Néha egy-két apró kövecske is legurult a vízbe. Ott nyilván gyík cikázott végig a parton.

- Te áztattál be anyámnál, Döme - kérdezte végül a hadnagy, anélkül, hogy helyéről megmozdult volna.

- Én, - felelte szárazon a kapitány.

Ujabb szünet. Pallwitz cigarettájának felszálló füstjét nézegette.

- Mentési szándéknak vegyem?

- Amint tetszik.

- Azt akarod elérni, hogy elhagyjam a garnizont?

- Azt.

- S most azt hiszed, hogy repülök?

- Persze.

Pallwitz keskeny ajkai körül epés mosoly játszadozott.

- Nem repülök, Döme, - mondotta lassu, fáradt hangon, - szeretek itt lenni, tehát itt maradok.

- Repülni fogsz.

- Itt maradok. Holnap benyujtom a lemondásomat.

Radák átrakta egyik lábát a másikra és nem felelt.

- Ezt is megsürgönyözheted anyámnak, - folytatta csendesen Pallwitz.

- Ezt is. És azt is, hogy küldjön le két betegápolót, kötöztessen meg és hurcoltasson haza.

A fiatalember előbb leverte cigarettájáról a hamut, s csak azután felelt vontatott, közönyös hangon, mintha nem róla, hanem egy merőben idegen emberről lett volna szó.

- Azt gondolod, hogy bolond vagyok?

- Bolond és - számár.

- Inkább bolond...

- Inkább számár. Aki szándékosan rohan a veszedelembé, az számár.

Pallwitz mosolygott.

- Te is szándékosan rohansz a veszedelembé, Döme és én még sem mondom neked, hogy számár vagy.

- Arra az asszonyra célozol? - kérdezte elborult homlokkal a kapitány és hirtelen fölkönyökölt.

- Arra, - intett fejével a báró, majd hozzátette - mondd csak, kapitány ur, de őszintén, ugy, amint érzed - szereted ezt a nőt?

Radák összerázkódott, de nem tért ki a válasz elől.

- Szeretem... mormogta ajkát harapdálva, hogy majdnem kiserkedt nyomában a vér.

Pallwitz egy pillanatig ismét hallgatva nézegette a minden dohányok urának füstjét, majd megszólalt.

- Ha szereted, vedd el.

- Pénz nélkül? Honnan vegyem a kauciót?

- Nincs szükség kaucióra - szólt nyugodtan a báró, - ha úgy érzed, hogy boldog leszel vele, hagyd itt a hadsereget, mint én és vedd el. Csak nem képzeled, hogy megtünnének? Ha szeretőd lenne - az más. De hitvesed... ez a „csoda”? S ha még százszor szebb és erényesebb lenne is, mint amilyen: kiüldöznének vele együtt.

Radák maga elé bámult. Érezte, hogy a bárónak igaza van.

- A boldogság mellett mindenki elmegy egyszer - folytatta Pallwitz, - de aki elmulasztja megragadni, az soha többé nem találkozik vele... Lehet, hogy te éppen most mész el mellette; nos, ragadd meg!

- S aztán? Hová menjek?

Pallwitz zsebébe nyúlt, s kihuzott belőle egy levelet.

- Ezt ma kaptam. Arról értesítenek, hogy főerdészem, az öreg Slezák bácsi, megtért őseihez. Slezák bácsi az én főerdészem volt és nem az anyámé, az én havasomat kormányozta és nem az anyámét, mert ezt a tizenötezer holdas erdélyi havast, erdőstül, vadászkastélyostul, fűrészmalmostól én örököltem a tante-omtól és nem a mama. Ezt csak azért mondom, nehogy eszedbe jusson erről is telegrafálni anyámnak... Most pedig, remélem, már sejtet, hogy mit akarok ajánlani.

- Nem... felelte habozva a kapitány.

- Tessék, - dörögte vállat vonva a báró - mégis én vagyok a számár... No, mindegy! Hát megmondom: azt akarom ajánlani, hogy ha el akarod foglalni főerdészem helyét - ez bármikor rendelkezésedre áll. Slezák bácsi jövedelme circa háromezer forint volt. Nem sok, de biztos. Megnyugtatósodra ugyanis olyan szerződést kötök veled, hogy amíg élsz, sem én, sem - ha esetleg itt talállak benneteket hagyni - örököseim, nem mozdíthatnak el a fűrészmalmost, medvék és oláh parasztok mellől.

- Komoly beszéd ez, Wili?... kérdezte izgatottan a kapitány.

Pallwitz nagy füstöt fujt a levegőbe miközben felelt:

- Nem is olyan számár tréfa, mint a tied azzal a telegrammal - mondotta mosolyogva, s kezét nyújtotta Radáknak, aki megragadta a feléje nyújtott keskeny, sovány kezét és hevesen megszorította, - de hallod-e Döme, oktasd ki az asszonyt, hogy ha majd a medvevadászatok

idején esetleg hozzátok talállok vetődni, ne vágjon végig rajtam valami bottal, mint ahogy egy izben már megcselekedte.

Radák boldogan fölnevetett.

- Ne félj semmit! Köszönöm Wili, az ajánlatot... azt hiszem, elfogadom.

- Jól van. Csak meg nem bánjad.

II.

Hat óra felé haza indultak. Radák vig és jókedvű volt, mint egy nagy gyerek, - a bárócska azonban már a Csehotina hidjánál visszasülyedt előbbi apathikus egykedvűségébe, s szótlanul ballagott barátja mellett, ki egyik bolondos tréfát a másik után röpitette világgá. Csöppet sem törődött vele, hogy mit fognak mondani elhatározásához a kaszinóban. Amugy is tudta, hogy - talán az öreg Joannovics doktoron kívül - egyetlen egy sem fog akadni, aki titokban ki ne jelentse teleszáju kaszárnyanyelven: „No, aber so é'ne kolossále Dummheit!” Gunyolódjanak, amennyit tetszik. Az igazság az ő részén van. Egyszerű, de nyugalmas jövő várja. Kitér az emberek elől. Eltemetkezik a „Csetate mare” rengetegei közé, s nem ad alkalmat semmiféle rosszindulatu kritikának, hogy boldogságát rengeteg ostobaságnak tartsa.

A „Három csillag” előtt elváltak.

- Haza mész, Wili?

- Igen, haza... felelte összerezzelve a báró.

- Mi bajod?

- Semmi, - felelte szórakozottan a hadnagy, - azt hiszem, hogy egy kissé fáj a fejem. Gyalázatos meleg van...

- Pá!

Pallwitz tovább haladt lakása felé. A kapitány a „Három csillag” udvarára lépett s füttyöreszve indult a kerti lakás felé, hogy az asszonyt elhatározásáról értesitse. Az utóbbi napok alatt sokat beszéltek a jövőről. A „csoda” hálásan fogadta Radák vonzalmát, de nem bízott a jövőben, s ez okon mindenáron le akarta beszélni a tervről, amelynek nyíltan is kifejezést adott. Figyelmeztette a sorsra, mely biztosan utólérné, ha őt azzal a multtal, melyet a végzet akaratából át kellett szenvednie - az emberek közé próbálná vezetni, akik önmagukkal egyenrangunak, a történetek után semmi szín alatt soha nem ismernék el és ezt a visszautasítást még csak rossz néven sem lehetne tőlük venni.

Az udvar jalapa fái alól Mayer Stefike kiáltott rá.

- Ejnye, de piros kapitány ur! Melege van?

- Nagyon, - felelte vidáman Radák, s sipkáját feje bubjára tolva, megtörölgette homlokát. Magácska is olyan szép piros, majd kicsattan!

- Phü, ha tudná... csippentett pajzánul a gömböc, s nevetve ráncigálta nyakán a blouse csipkéit. - Csak azt várjuk, hogy este legyen. Éppen az imént beszéltük meg Diánával, hogy amint beesteledik, kimegyünk fürödni a Csehotinába. Én tudok egy pompás helyet. Hallja!... elkísérhetne...

- Nagyon szívesen! - felelte tréfásan a kapitány.

- Kellene, mi?... kacagott a gömböc, s fügét mutatott ujjaival a tisztnek. - Még bizony el is jönne!

- Persze, hogy el.

- Sipircz! Hogyne... Csak maradjon itthon. Tudja már, hogy Milcsike itt hagy minket?

- Mi a patvar?

- Itt bizony! Holnap indul a doktorral. Nagyszerű skandalum volt!

- Hol?

- Hát náluk! Nem tudja?

- Semmit sem tudok.

- Jesszus, még nem tudja? - csapta össze kövér kezeit a gömböc s előre sietve, nagy élvezettel beszélte el, hogy délután három és négy óra között micsoda hatalmas botrány volt a „palota” emeletén, ahol Skoda alezredes lakik. Csak úgy visszhangzott bele a ház. Amennyi szomszéd volt, mind összeszaladt. - Képzelve, Milcsike rajtakapta papáját és a vastag Teréziát - tudja - a kulcsárnét, vagy mi az ördög - hogy csókolództak... Isten bizony!

- Baj, baj...

- Baj? Ez magának csak baj? Én pedig azt mondom, - szisszent ki a leány ajkán az ismert kifejezés - hogy ez disznóság! Az bizony!

Radák óvakodott az ellentmondástól. A gömböc meg volt botránkozva, s ilyenkor nem válogatta a szót.

- Képzelteti, hogy mi történt! Huh... micsoda skandalum! Milcsike sikoltozott dühében, mint egy malac, akit ölnek, s kijelentette, hogy egy napig sem marad tovább abban a piszkos házban. Az alezredes ur erre botot fogott rá és ki akarta dobni. Milcsike azonban kifutott a szobából, s egyenesen Joannovics doktor lakására szaladt. Most is ott van.

- Szép história!

- Gyönyörű! Az alezredes ur egy levélborítékban ezer forintot küldött át a doktornak, hogy vigye el innen azt a szemtelen majmot a pokolba, különben kicsavarja a nyakát. Nagyszerű beszéd! Milcsi a szemtelen majom és nem ő, a kopasz papagály... Nézze meg az ember! Hát így volt. Milcsike holnap reggel a legelső postakocsival elutazik. Visszamegy Maros-Vásárhelyre és nem Bécsbe, ahová készült - a nénikéihez. Én már el is bucsuztam tőle. Magát is tisztelteti.

- Köszönöm.

- Sajnálom szegényt, - nagyon jó barátom volt.

- Minden bizonynyal, - intett a kapitány. - Kár érte...

- Tessék?

Radák sietett reparálni az elszólást. Egyéb sem kellene, csak hogy a gömböc megsejtse, hogy mit tart - róluk.

- Ugy értem, hogy kár, hogy nincs különb apja...

- Persze, hogy kár! Jaj, az a kopasz...

A kapitány barátságosan köszöntötte a méltatlankodó leányt, s keresztül haladva az udvaron, benyitott a kerti lakás előszobájába. Az imént hallott csunya epizód még szilárdabban megerősítette elhatározásában. El innen, minél hamarabb és minél messzebb. A „Csetate mare”

havasain tiszta levegő, tiszta erkölcs, tiszta, békés, zavartalan nyugalom várakozik rá, - hasonló rut botrányokról nem fog hallani soha. Vegyék elhatározását önkéntes száműzetésnek, vagy - ha úgy tetszik - rengeteg ostobaságnak, sajnálkozzanak rajta, vagy kacagják ki: ügyet sem vet rá.

Kopogtatott.

Az asszony maga nyitotta ki az ajtót és bevezette a belső szobába. A kapitány sugárzó szemekkel tekintett rá. E pillanatban oly szépnek, annyira kedvesnek találta ezt a szeliden rámosolygó, kipirult női arcot, hogy szerette volna karjaiba ragadni és lezárni ajkait egy esztelen csókkal.

- Ujságot hozok, Diána! - mondotta, helyet foglalva a kerevet mellett, hová az asszony visszaült kézimunkája mellé. Valami fürdőruhának való vékony szövettel bibelődött. A derekát körülszorító övről piros zsinorra erősített olló csüngött alá, mint bármely varróleánynak. Ujjai nagy ügyességgel bántak a szövettel. Gyakorlott, biztos kezének minden mozdulatán észre lehetett venni, hogy hasonló munkával gyakorta foglalkozhatott.

- Milyen ujságot, uram? - kérdezte föltekintve.

- Megvan a mód, hogy a bizonytalanságnak véget vessek.

- Nem értem...

- Mindjárt megmagyarázom, - felelte a kapitány, s gyorsan, majdnem egy lélegzetre elmondta az egész tervet. - Pallwitz még ma este eljön hozzám, megcsináljuk a szerződést, holnap beadom lemondásomat, s tíz nap múlva már messze leszünk.

Az asszony elgondolkozva tekintett rá.

- El akarsz menni?

- El. Természetesen veled. Még most sem érted?

- Nem látod be, hogy ez lehetetlen? kérdezte, fejét rázva az asszony.

- Nőül akarlak venni.

- Hisz ez az, ami lehetetlen! felelte most már hevesen a nő, s szemeiben megcsillant mély tüze a szenvedélynek és a keserűségnek, - gondolkoztam magamról és rólad, uram... És csodálkozom, hogy te, ki férfi vagy és már nem gyermek, el tudsz képzelni a világon egy olyan zugot, ahol az emberek mérges sziszegése, gunyja, megvetése és minden, ami emberben rossz - utol nem tudna érni.

- Eh!...

- Mit mondanának rólad? És mit rólam? De én nem vagyok semmi... Téged keserítenének, téged gunyolnának gyilkos szurásokkal, a te jó szivednek okoznának fájdalmat és lépten-nyomon veled éreztetnék, hogy úgy cselekedtél, mint egy esztelen, akit egy hitvány teremtés el tudott csábítani... Én, uram, én... én! A szerencsétlen, nyomorult rabnő, ki visszaélt gyöngeségeddel és jószágoddal...

Radák ingerülten csapott térdeire.

- Most már elég! Nem tűröm, hogy így beszélj - mormogta, erőt véve felindulásán, s felugorva helyéről az ablakhoz lépett. Pár pillanatig szótlanul dobolt ujjával az ablaküvegen, majd megfordult és ismét elfoglalta helyét a kerevet mellett. - Ezeken, amiket beszélsz, már tudok. Most másról van szó. Pallwitz ajánlata szives, nagylelkű és én elfogadom.

Az asszony munkája fölé hajolt.

- Ki az a Pallwitz?
- Hadnagyom a században. Gazdag ember. Anyja kegyelmes asszony, Bécsben.
- Nem ismerem.
- Látnod kellett... jegyezte meg habozva a kapitány.
- Soha sem láttam, - felelte tagadó intéssel az asszony.

Radák nem feszegette ezt a kérdést. Inkább örült, hogy így van. A természet kegyelme végtelen, titkai kifürkészhetetlenek. Megsújtja áldozatát, - de nem bünteti azzal is, hogy szenvedéseire emlékezzék. A pavlinoi „csoda” semmire sem emlékezik, ami vele történt, s ez nagy szerencse rá nézve, - fölér az értelem kincseivel, melyeknek ismét birtokába jutott.

- Szeretetreméltó, nemes szívű fiatal ember - szólt Radák, - valamennyi bajtársam között iránta éreztem a legnagyobb rokonszenvet. Majd meg fogsz vele ismerkedni te is, Diána, - de most aztán szó se legyen a további vonakodásról, különben azt kell gondolnom, hogy más terveid vannak a jövőre nézve. Olyanok, amelyekből engem ki akarsz hagyni.

- Vétkezel, uram, ha így beszélsz! kiáltotta elpirulva az asszony, s könnyein keresztül mosolyogva tekintett az ismét tulboldog katonatiszt szemei közé.

- Szeretsz egy kicsit? Mondd, könyörgök...

- Szeretlek... lehelte a nő.

Radák mellére ölelte és elhalmozta csókjaival. A szívére zuduló szenvedély gyönyöre betöltötte mámorral egész lelkét. Karjai hevesen kapcsolódtak a nő dereka köré, elhomályosodott tekintete csak a két, nagy, smaragd fényű szemet látta szépsége egész villogó pompájában...

Az asszony egész alakja lángolt, mint a fáklya. Ajkai reszketve nyíltak szóra:

- Csak tiszta nőt emelhetsz magadhoz, uram...

A kapitány elbocsátotta, s megszágyenülten lépett hátra. Ugy érezte, mintha tagjain jéghideg víz ömlenék végig... Ez a néhány könyörgő, halk szó jobban hatott rá, mintha korbácscsal vágtak volna a szemei közé.

- Bocsáss meg, kedvesem... Örült vagyok, de szeretlek, szeretlek... nagyon szeretlek...

III.

Az előszoba ajtaján most erős kopogtatás hangzott, s utána a gömböc jóízű nevetését is meghallották.

- Be szabad menni? - kérdezte, miközben ismét megkopogtatta az ajtót, s nem tudta megállni, hogy utána ne tegye a haszontalan: mit csinálnak?

Radák kinyitotta neki az ajtót, s mosolyogva csóválta a fejét.

- Nagy zsvány maga, Stefike...

- Ne mondja! ingerkedett hegyes hangon a szertelenül jókedvű gömbölyűség, s végigmérte csipőre tett kézzel a katonatisztet: talán nem tudom, hogy hátráltatta munkájában ezt a szép asszonyt, mi? Tagadja, ha meri! Zsvány... Máskülönben csak azért törtem be, hogy siettesselek, Diána, gyémántom - s elűzzem innen a kapitány urat, különben nem lesz kész a ruha, s akkor mi lesz? Ruha nélkül még azon az elhagyatott helyen sem igen parádézhat az ember, mert holdvilág lesz.

Az asszony mosolyogva bólintott.

- Készen leszek.

- Hová akarnak menni? kérdezte Radák.

- Mondtam már, hogy fürödni! - felelte foghegyről a gömböc.

- A hid felé?

- Majd persze! A parasztok, meg a maga katonái közé...

- Akkor -

- Ugyan ne vallasson! Csak nem képzelem, hogy megmondom?

A kapitány nevetve fogadkozott, hogy nem fog visszaélni a nagy titokkal. Nem szokása. A kíváncsiság viszont sohasem szokta gyötörni. Bátran el lehet árulni a titkot.

A gömböc fölbiggyesztette a száját, s az ajtóra mutatott.

- Tessék csak szépen eltávozni, kapitány ur és nyugodjék bele a szomoru sorsba, hogy sem a kék, sem a piros vízi istennőt nem fogja látni. Az én ruhám ugyanis kék, a Dianáé - amint látja - piros lesz. Roppant szépek leszünk! Sirhat, hogy nem fog látni.

A kapitány kijelentette, hogy ezt a kedvező alkalmat a sirásra okvetlen megragadja, egyelőre azonban igen kitűnő hangulatnak örvend, s remélhetőleg vacsoráját is a legjelesebb hangulatban fogja majd itt künn az udvaron a jalapa-fák alatt elfogyasztani, - két-három korsó jó hideg sört is hozzája rendelve Mayer ur finom pincéjéből.

Fütyürészve haladt föl a rozoga falépcsőkön.

Odafönn maga elé kiáltotta legényét, s nagy jókedvében akkorát csapott tenyerével a fiu vállára, hogy az majdnem a falnak dőlt tőle.

- Itt van egy forint Jánoska. Öt hatosért hozol egy stemplit, öt hatost beiszol az egészségemre!

- Mára már részesülve... jelentette akadozó nyelvvvel a legény.

- Hát majd holnap, te semmirevaló!

- Melde hórzam, ma holnapra es be lévén nya... nyalva...

- Mars a pokolba! nevetett Radák és becsapta maga után az ajtót.

*

Esti hét óra után leszállt az augusztusi alkony, a kánikulai hőség uralkodásának az immár ötödik hete azonban semmiben sem akart hátrább maradni elődei mögött. A házakon, fákon növényzeten mindenütt porfátyol.

A „Három csillag” hátulsó kerti ajtaját valamivel fél nyolc óra után nyitotta ki Mayer Stefike és kivezette rajta barátnéját a szabadba. Szándékosan választotta ezt az utat. Az asszony sem akarta, hogy az udvaron menjenek keresztül. Radáktól, ki bő vitorlavászon ruhájában már elfoglalta helyét a jalapák alatt, s hangos jókedvvel beszélgetett a szintén szokatlanul vidámnak látszó kis Mayerrel, nem röstelkedett volna, de az asztalok körül még más katonatisztek is ültek, akik bizonyosan tettek volna rá megjegyzéseket, ha megpillantják.

Ott volt az összefoltozott képű százados is. A gömböc főleg ezt akarta kikerülni, midőn a kerti ajtót választotta.

- Ez az egyetlen ember, Diána, - magyarázta utközből az asszonynak, - akitől félek.

- Miért?

- Nem tudom, - vonogatta vállait a leány, - ugy mereszi rám a szemét, mint egy ökör...

- Ez még nem ok, - mosolygott a nő.

- Hiába! Félek ettől az ökörtől... ismételte oly természetes hangon a leány, mintha a világ legdisztíngváltabb kifejezéseit használta volna, a meggyorsított léptekkel sietett végig egy pár kunyhó előtt.

Egyszer csak megállt, s nevetve mutatott az asszony derekáról lecsüngő ollóra.

- Hát ez minek?

- Elfelejtettem leoldani, - felelte az asszony, s bedugta az ollót a zsebébe. - Ne félj, nem veszitem el.

- Nem nagy kár érte! Nekem ugyanis nagy és olyan hegyes, hogy mindig megszurom magamat vele. Tartsd meg.

- Köszönöm, - nekem éppen jó.

A gömböc most keresztül vágott egy kukoricáson, s bekanyarodott abba a sűrű füzesbe, mely innen egész a Csehotináig tart. Nagyon jól ismerhette a járást ebben az utvesztőben, mert biztosan haladt végig a süppedő, agyagos talajon, s nagy könnyűséggel bujkált keresztül a legsűrűbbnek látszó levélsomókon is. Az asszony mindenütt nyomon követte, egész a folyóig, mely a füzes tulsó végén kiszélesedik és sekélyvizű, fákkal és bokrokkal körülfogott öblöt képez.

A leány kitoppant a sűrűségből, s büszkén mutatott a vizre.

- Itt szoktam fürödni. Ennél pompásabb rejtkehely és remekebb fürdő nincs a világon! A viz ugyan csak derékig ér, de én ugy sem tudok uszni. Tudsz uszni, Diána?

- Tudok.

- Akkor kiuszhatol amoda ni, a mély vizre is. De előre mondom, hogy onnan nem lehet ide visszajönni, mert roppant erős a viz sodra, aztán majd jól lekap valahova.

- Itt maradok, - nyugtatta meg az asszony és körülnézett. A leánynak igaza volt. Alkalmasabb buvóhelyet kívánni sem lehetett. A part mindenütt fővénnyel telemosva, a bokrok tövében füves. Ki lehetett jönni tiszta lábbal. A világítás is kifogástalan. A keleti égen feljött a hold, az esti homályt egyszerre derengő, fehér világossággá változtatta, s fénye ott csillogott néhány perc múlva a víz tükre is.

A leány kibontotta fürdőruháját, leült a partra és vetkőzni kezdett. Minden jól ment egész a cipőfűzőig. Azt sietteben szerencsésen összebogozta, s nem tudta kioldani.

- Kérlek, add az ollót, - dühösködött végre egy csomó haszontalan erőlködés után - ez a rongy fűző!... elvágom -

Az asszony átadta az ollót. A leány keresztül vágta a renitens cipőfűzőt, s maga mellé csapta az ollót a földre. Azután lerántotta cipőit is és két perc múlva már vigan futott végig libegő kék fürdőruhájában a fővényes parton, egyenesen neki a viznek, amelybe belevetette magát.

- Huj de jó! - kiáltotta nyelvével csettintve, - csak az a baj, hogy meleg. Nem ártana, ha hidegebb lenne.

Ezalatt az asszony is magára vette fürdő-ruháját. Ezt a diszkrét műveletet oly szégyenkező sietséggel végezte, hogy a magát teljes biztonságban érző gömböc nagyot ugrott a vízben, s kacagva kiáltott rá:

- Ejnye, de szégyenlős, galambom!

- Nem azért, Stefi... mentegetődzött szemérmes pirulással az asszony, miközben besietett a vízbe, s egyetlen ruganyos lökéssel körülszta majdnem az egész öblöt. A leány tapsolt. Milyen kitünő uszó a „csoda.” Karjai mily könnyűséggel szelik a vizet, plasztikus, nagy barna teste mily nesztelenül, simán, s mily tökéletes hajlékonysággal siklik tova még ebben az aránylag csekély mélységű vízben is, hol ő rögtön feneket ér, mihelyt leül.

- Jaj, de szeretnék én is így uszni!

- Megtanulhatod.

- Bajos lesz... nevetett a leány - nehéz vagyok.

- Én sokkal nehezebb vagyok.

- Az ám! felelte pajzán siránkozással a leány, s kiemelkedve a vízből, megfordult az asszony előtt, - te úgy vagy növe, mint egy istennő, de én... hiszen látod, hogy miért vagyok nehéz...

S kacagott ehhez az izetlen tréfához, mintha most valami rendkívül szellemes dolgot csinált volna. Az asszony restelkedve nézte, de aztán akaratlanul is nevetnie kellett az ide-oda fickándozó gömböcön, aki rövid combjait csapkodva egy elszabadult bakkecske bohókás ügyetlenségével ugrált a vízben. Midőn észrevette, hogy ostobaságaival sikerült a komoly és tartózkodó asszonyt megnevettetnie, tovább folytatta a produkciót.

- Megmutatom magamat a holdnak! - kiáltotta.

Azzal lebukott a víz alá, kibujt a bő fürdő-ruhából, majd kiemelkedve összecsavarta és kidobta az egészet a partra. Az asszony fejét csóválgatta, de ez nem zsenirozta a leányt. Fölemelte a fejét, s kövér, kis mellét büszkén előre tolva, pose-ba helyezkedett. Meztelen, fehér testéről csillogó gyöngyszemek gyanánt peregtek le a vízcseppek a hold fényében.

- Mit csinálsz, Stefike... szólt rá az asszony.

- Mondtam már, hogy megmutatom magamat a holdnak! hangzott elfojtott kacaj kíséretében a begyes válasz, - kíváncsi vén gonosz az öreg, hát hadd lásson valamit ő is...

A következő pillanatban a gömböc ijedten merült egész nyakig a vízbe, s rákiáltott hevesen az öböl szélén uszkáló asszonyra:

- Diána, Diána! Jöjj ide, az istenért...

- Mi baj? kérdezte az asszony, s egy könnyü tempóval a leány mellé siklott.

- Nézd csak! Ott... ahol ruháink vannak... valami tökfilkó leskelődik...

Az asszony a mutatott irány felé nézett, s ugyanabban a pillanatban maga is nyakig merült a vízbe.

- Egy ember...

- Férfi... suttogta összeszorított ajakkal a gömböc, akit az első ijedtség után valóságos düh fogott el, hogy biztosnak tartott rejtekhelyét egy szemtelen tolakodó fölfedezte. - Mit tegyünk ezzel a bitanggal?... kérdezte dühösen, a fogai közt.

Az asszony szemei fenyegető lánggal villantak meg.

- Várjunk - mormogta halkán - hátha elmegy...

- Valami fiatal majom - pusmogta a leány - szép komédia... engem bizonyosan meglátott...

- Csendesen... talán elmegy...

- Szent Isten, - sugta most tágra nyílt szemekkel a gömböc és megragadta az asszony kezét, - hisz ez a bárócska... Pallwitz hadnagy...

- Tévedsz, - nem katona...

- Vászoruhában van, - de ő! Istenemre, nem gondoltam volna, hogy ez is disznó... sziszegte indulatosan a leány, s mielőtt az asszony megakadályozhatta volna, már rá is kiabált a parton sétálgató alakra: Hallja, báró ur, ez mégis csak szemtelenség!

Pallwitz - mert csakugyan ő volt - erre kilépett a bokrok homályából. A hold fénye most éppen arcára esett, s bevilágította a sápadt, idegesen remegő arc átszellemült vonásait. Szemei ragyogó tűzben égtek. Nagyok, szépek, tündöklők voltak, mint máskor soha. Ajkait sötét vérszin duzzasztotta, mozdulatai grációzusak, hangja csengő volt, tele étellel, rajongással és szárnyaló eksztázissal:

- Meghallgattam hívástokat, szép habléányok! - kiáltotta vissza pathétikusan fölemelt jobb kézzel, míg bal kezét szívére szorította és egy lépéssel előbbre jött a parton.

- Takarodjék, ha jó kell! riadt rá dühösen a gömböc.

Pallwitz öntelten mosolygott. Szemeit még jobban fölrántotta, s nyelvével ajkait nyalogatta. Szájszegleteiben megjelent a hasis-mámor jellemző, fehéres-kék habja, - tekintetében a rettenetes méreg hatására a hihetetlen mértékben fölcsigázott képzelődés egzaltált fénye lobogott, míg hangja éneklő hullámzással hol mélyen alászállt, hol hirtelen magasra emelkedett:

- Szavad zenéje szívemig hat, szép habléány! Dalt mondanék szépséges bájaidról, ha költő volnék, - mi hősök azonban, kiket a teremtető azért ajándékozott meg a sziklatörő gigászok vasizmaival, hogy hódítsunk, nem énekeljük meg a nőt, csak eltűrjük, hogy hódoljon nekünk. Tekints reám, hölgy! Erősebb, szebb és hősiesebb férfiut nem találhatsz. Hódolj nekem!

- Takarodjék! ismételte indulatosan a leány.

- Meg fogom törni kedvedért a világot!

- Báró ur, ez gyalázat...

- Minden férfit megölök, aki nem hajt előtted térdet!

A gömböc az asszonyhoz fordult.

- Komédiázik, - sugta képéből kikelve, - mit tegyünk...

- Nem tudom... mormogta az asszony, - várjunk...

Pallwitz most még előbbre lépett, s magát öntetsző hetykeséggel illegetve egészen a víz széléig közeledett.

- Tudd meg egyébiránt te kicsike - kiáltotta, s ujjával fricskákat pattintott a levegőbe, - hogy nem hívásodra jelentem meg. Te gyermek vagy, s igen éretlen falat a hősnek. Ama másik habléány esdeklő hívása birt rá, hogy részánjam magam a megjelenésre, aki melletted van. Ő a Kelet rózsája - méltó a hőshöz, ki ime eljött, hogy meghallgassa ajkairól a szerelem és hódolat szavát. Neked fogom meghódítani a világot, tündéri rózsza, szerelmes, drága hölgyem! Palotát emelek számodra egy bájos völgyben, hol rózsaszínű, illatos levegőben millió fényes lepke fog szállongani a szivárványszínű virágok kábitó sokasága fölött; lépéseidet a föld minden tájáról összesereglett ezernyi rabnő fogja őrizni, szemeidet fényes lovagi tornák örvendeztetik, száz édes szavu dalnok csak rólad énekel és rólam, ha a csaták véráztatta síkjairól győztes vitézeim élén hozzád visszatérek! Szempillantásodra halottá válik minden élő - egy intésedre élővé a holt. Magammal ragadlak a végtelenség messze távolába, szolgálatodra kényszeritem a napot, holdját az éjszakának, s a mennybolt minden csillagát. A hold már itt van és szolgálni fog! Megvilágítja nagy szépségedet! Jöjj, drága hölgy!

A gömböc egy szót sem értett ebből az egész éneklő hadarásból. Pallwitz francia nyelven szavalt, minden mondatnál lábujjhegyre ágaskodott, s a legfurcsább grimáčekokat vágta. Végül hangosan felkacagott.

Az asszony itt-ott megértette a dagályos hadarást, de maga is abban a meggyőződésben volt, amiben a leány: hogy mindez csak szándékosság és komédia. Türelme fogyni kezdett. Érezte, hogy vére mindegyre forróbban ostromolja halántékait...

A gömböc alig birt magával.

Midőn Pallwitz egy újabb képtelen grimáček után ismét kacagni kezdett, s cipői már-már a víz szélét érintették - ököllel fenyegetett rá, s szinte rikácsolt a méregtől, melyhez most már egy kis önkénytelen szorongás és aggodalom is járult:

- Hallja, báró ur, ha azonnal el nem takarodik - gazembernek fogom tartani!

- Veled semmi dolgom.

- Gazember, érti... gazember! Mindenkinek meg kell tudnia, hogy maga a legaljasabb gazember, akit valaha láttam.

- A hős melléről ily gyöngye nyíl lepattan! - énekelte emelt hangon Pallwitz, s rákiáltott az asszonyra: jöjj, drága hölgy! Hagyd azt a mopszlit e pocsolyában, mely méltatlan hozzád, óh fejedelmi nő! Meghódítom számodra a világ tengereit, - aranyhullámok fogják mosni lábad, gyémánt fövenyre léphetsz.

Az asszony titokban odasugta a gömböcnek, hogy ne szóljon többé egy szót sem. Ő fogja megpróbálni eltávolítani a tolakodót. A fiatal ember talán nem is komédiázik, hanem ittas, s valahogy úgy tévedhetett ide. Lehetetlenség, hogy józan fejjel ily szégyenletes magaviseletet tanusítson két védtelen nővel szemben, akik a képzelhető legtehetetlenebb helyzetben most minden durvaságnak ki vannak téve.

- Józan vagy, uram? kérdezte hangosan.

Pallwitz fölemelte jobb kezét a levegőbe.

- Esküszöm, igen!

- Utánam jöttél?

- Utánad.

- Miért?

- Magammal akarlak vinni.

- Jól van, - intett komolyan az asszony, - megyek, de előbb fel kell öltöznöm. Menj addig vissza, ahonnan jöttél. Ha készen leszek, jelt adok és visszajöhetsz. Akkor aztán követni foglak, ahová akarod. Nem kívánhatod, hogy előtted lépjek ki a vízből.

Pallwitz gondolkozni látszott. Az asszony éles szemei aggódva lesték lassankint ismét halál-sápadttá váló arcán a józanság küzdelmét az öntudatlansággal, melyet a méreg roppant erővel hajtott szét testének összes idegszálaiba, s megfertőztette agyában is a gondolkozást. Az iménti egzaltált állapot után most a hasis-mámor második periódusa is beállt; később ezt a teljes elbutulás kíséri, míg az áldozat eszméletlenül össze nem rogy, s olyanná nem válik nyolc-tíz órán keresztül, mint egy nyáladzó, undok hulla. A szerencsétlen Pallwitzon most kezdett elhatalmasodni a mérgezési tünetek második periódusa. Arca ónszint váltott, kitágult pupillái szinte kinyomultak a szemgolyókból, melyek előbbi tüzes ragyogásukat elvesztve, a homályos opál gyengén villódzó tüneteit mutatták. Szája szegleteiből felszikkadt a finom, fehér hab, - ajkai szárazak, hidegek lettek, egész testén görcsös remegés borzongott végig.

Hangja rekedten, fenyegetve hangzott. Ingerült lázroham száguldott végig tagjain, mely ökölbe szorította kezét, s arra kényszerítette körmeit, hogy mélyen tenyerébe vágódjanak és vérig sebezzenek.

- Itt maradok! - ordította böszülten. - Te vagy az a nyomorult, aki rám támadtál... te, aki barátomat magadhoz akarod lerántani a mocsokba... gyalázatos! Meg kell halnod!

- Diána, Diána... rebegte a gömböc, akit ez a harsány orditozás megrémített. Beljebb huzódott a vízbe, s egészen az asszony oldalához simult.

- Meg fogsz halni! - ordította Pallwitz, s úgy amint volt, ruhástól együtt, belegázolt a vízbe.

- Segítség, segítség! - sikoltotta a leány.

Pallwitz egyenesen az asszony felé gázolt. Az egy pillanatig összeszorított ajakkal, meg-hökkent, szorongó tekintettel meredt a közeledőre; orrcimpái kitérülve szívták ziháló tüdejébe a levegőt, melle lázasan emelkedett. Szemeinek baljós, zöld fényében azonban egyszerre oly kegyetlen, annyira bestiális kifejezés villant fel, mint elméje régi szomorú korszakában.

- Ne közeledj, uram... mert megöllek... csattant ki ajkán a fenyegetés, s kikerülve a közeledőt, kifutott a vízből a partra.

Pallwitz utána rohant.

A parton utolérte és megragadta. Az asszony felsikoltott, s villámgyorsan szembefordulva vele, a szégyen és kétségbeesés végsőig korbácsolt dühével ragadta torkon a fiatal embert. Rettenetes, de rövid küzdelem volt ez ott a hold fényében. Az asszony egy tigris kegyetlenségével és erejével támadott. Gömbölyű, izmos karjai néhány pillanat alatt földre teperték Pallwitzot, aki fuldokolva szakgatta a nő tagjaira tapadó vizes fürdőruhát, majd a keze ügyébe került hegyes ollót döfte ereje végső megfeszítésével az asszony testébe éppen a balmell alá...

De nem szabadulhatott.

Az asszony fölajdult, s még dühösebben szorította. Végre leállt. Pallwitz mozdulatlanul feküdt a földön.

- Mit tettél... mit tettél... hebegte reszkető szájjal a gömböc.

Az asszony mélyen föllélegzett. Szemei komolyan tekintettek a halottra, eltorzult vonásai kisimultak, hangja ismét lágy, nőies és megenyhült lett.

- Megöltem... felelte egyszerűen.

- Istenem, istenem... siránkozott kezeit tördelve a leány.

- Ne sirj. Öltözz fel és siess haza. Kérd meg, uramat, a kapitányt, hogy ha még életben akar találni, jöjjön ide azonnal - mondotta fájdalmas sóhajjal az asszony, s lerogyott ruhái mellé a földre.

- Vérzel Diána! Óh, istenem... Mennyi vér - -

- Belém döfte az ollót... siess...

A gömböc zokogva engedelmeskedett. Magára kapkodta ruháit, cipőjét, s futott, futott, amint ereje bírta.

A szegény „csoda” egyedül maradt a parton. Egyszer-kétszer visszanézett a szerencsétlen Pallwitz holttestére, azután föltérdelt, leszorította mellén a sebet, s rémülettel, a halálfélelem egész gyötrelmes iszonyával tekintett körül. Ajkai mozogtak... Elhomályosodó, megtört szemei megteltek könnyel, melyek lassan peregtek alá sápadt arcán, s hullottak térdére, amely tele volt megalvadt vérrel.

Magára akarta huzni ruháját, hogy betakarja vele didergő tagjait, de e pillanatban nagy csomó vér buggyant ki száján, keze torkához kapott, s hanyatt vágódva, ott maradt élettelenül a halál egész borzalmas szépségében...

*

Mindenütt csend. Nem mozdult sehol semmi. A hold mindinkább feljebb és feljebb emelkedett a keleti ég sötét kékségében, s lesugározta szelid, fehér világosságát, hogy megsimogassa a szegény „csoda” halavány arcát és elhidegülő, szomorú vonásait...

Egy negyedóra múlva hangok zürzavaros lármája terjedt szét a meleg esti levegőben. A füzesen keresztül emberek közeledtek. Néhány perc múlva már ki lehetett venni Radák elfojtott mély hangját, s a gömböc hangját is, aki keserves zokogással felelgetett a kérdésekre.

...Mindjárt itt lesznek.